

วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่ว่ากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ

Analysis of Sunthorn Phu's Nirat Literature and Cultural
Tourism. Case Study: Nirat Suphan.

ยุทธภูมิ สุวรรณเวช
ศุภววรรณ กุศลธรรมรัตน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภูู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ

Analysis of Sunthorn Phu's Nirat Literature and Cultural
Tourism. Case Study: Nirat Suphan.

ยุทธภูมิ สุวรรณเวช
ศุภวรรณ กุศลธรรมรัตน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีเพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมประเภทนิราศสุพรรณที่มีต่อเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนิราศกับ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการสอบถามจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชากรในพื้นที่ จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยช่วงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 - เดือนกันยายน พ.ศ. 2566 กับประชากรที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายใน จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Questionnaire Online) ที่ผ่านการทดสอบความ เชื่อมั่น (Reliability) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 400 ชุด จากนั้นจึงนำแบบสอบถาม ที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเน้น 1) สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากใน จังหวัดสุพรรณบุรี 3) ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี 4) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ 5) รูปแบบวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยในจังหวัดสุพรรณบุรี 6) แหล่งสินค้า พื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 7) งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง ตามลำดับ และในส่วนของความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านขีดความสามารถในการรองรับของ พื้นที่ ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านความ ปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ : วรรณกรรม นิราศสุพรรณ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research is to study the importance of and the role of Nirat Suphan literature in cultural tourism routes and to study the worldview of Sunthorn Phu that appears in Nirat literature and cultural tourism. By inquiring from local scholars, community leaders, and people in the area of Suphanburi Province. This research is a mixed method research, namely quantitative research. (Quantitative Research) and Qualitative Research (Quality Research). The period of data collection is from October 2022 - September 2023 with the population that comes to visit within Suphanburi Province. Using an online questionnaire (Questionnaire Online) that passed the confidence test (Reliability) is a tool for collecting 400 sets of data, then using the questionnaires to analyze the data using the SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) program.

The results of the study found that Most are interested in tourism in Suphanburi Province, emphasizing 1) Architecture and historical sites in Suphanburi Province 2) Food and dessert sources and souvenirs in Suphanburi Province 3) traditions and culture in Suphanburi Province 4) cultural tourist attractions Various things such as temples, historical sites, etc. 5) Lifestyles of people within Suphanburi Province 6) Sources of local products and souvenirs in Suphan Buri province and 7) various art works such as wood carving, stucco work, mural painting, respectively. And in the section of opinions on using Nirat Suphan to promote cultural tourism, overall, it is in highest level Both in promoting tourism Organizing tourism activities Access to tourist attractions The carrying capacity of the area The readiness of people in the community towards tourism Public relations and safety and facilities of tourist attractions

Keywords: literature, Nirat Suphan, cultural tourism

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ เป็นโครงการวิจัยงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
ที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร จำนวน 20,000.00 บาท คณะผู้วิจัย
ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะศิลปศาสตร์ ที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง
ขอขอบคุณท่านคณบดี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาคพันธ์ ศาลาทอง ที่ได้ผลักดันจนเกิดงานวิจัยนี้
อีกทั้งขอขอบคุณบุคลากรคณะศิลปศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยจนงานวิจัยนี้
สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1. บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของงานวิจัย	3
1.4 สมมติฐานงานวิจัย	5
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณ	7
2.2 ประวัติความเป็นมาของสุนทรภู่	41
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	43
2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	50
2.5 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี	54
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
3. วิธีการดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	66
3.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	67
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	68
3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	68
4. ผลการวิจัย	
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์	71
4.2 ผลการวิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ	73
4.3 ผลวิเคราะห์ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	74

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.4 ผลการทดสอบสมมติฐาน	82
4.5 ผลการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ	106
5. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	109
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	111
5.3 ข้อเสนอแนะ	115
5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	116
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	
ประวัติผู้เขียน	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
บทที่ 3	
3.1 เกณฑ์ในการประเมินจากค่าเฉลี่ยของผลลัพธ์ในแบบสอบถาม แบบ Likert Scale 5 ระดับ	67
บทที่ 4	
4.1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม	71
4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ	73
4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม	74
4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	75
4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	76
4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	77
4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่	78
4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	79
4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	80
4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการน่านิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว	81
4.11 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามเพศ	82
4.12 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามอายุ	83

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.13 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจ 84 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามสถานภาพการสมรส	
4.14 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจ 85 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามระดับการศึกษา	
4.15 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจ 86 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามอาชีพในปัจจุบัน	
4.16 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจ 87 เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	
4.17 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็น 88 ในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ	
4.18 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็น 89 ในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอายุ	
4.19 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อ 90 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
4.20 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็น 92 ในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามสถานภาพการสมรส	
4.21 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อ 93 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	
4.22 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อ 94 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก ของแหล่งท่องเที่ยว	
4.23 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็น 95 ในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา	

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.24 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่	96
4.25 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	97
4.26 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อ ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอาชีพในปัจจุบัน	99
4.27 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่	100
4.28 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	102
4.29 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อ ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	104
4.30 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	105

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
บทที่ 1	
1 กรอบแนวความคิด	5
บทที่ 2	
1 วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	54
2 เรือนขุนช้าง ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	55
3 วัดแค คุ่มขุนแผน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	56
4 วัดพระรูป ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	57
5 วัดไชนาวาส ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	58
6 วัดประตูลำดวน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	59
บทที่ 4	
7 วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร วัดประตูลำดวน วัดพระรูป	106
8 สภาพบรรยากาศโดยรอบของสถานที่ต่าง ๆ เข้าถึงได้อย่างสะดวก	107
9 บุคคลในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ คนในพื้นที่ เป็นต้น	108
10 สิ่งอำนวยความสะดวกภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	108

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมเป็นงานประพันธ์ที่เรียงร้อยเรื่องราวอย่างมีศิลปะ อาจกลั่นมาจากความรู้สึกนึกคิด หรือกรองมาจากประสบการณ์ของกวี วรรณกรรมเป็นงานที่สร้างสรรค์และเต็มไปด้วยจินตนาการ ซึ่งแสดงความงดงามของความรู้สึกภายใต้จิตใจมนุษย์และความงดงามทางด้านภาษา นอกจากนี้วรรณกรรมยังเป็นบ่อเกิดของเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาจากวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันจนกลายเป็นความหลากหลายของวรรณกรรม โดยแฝงไว้ด้วยเรื่องราวที่ให้ความรู้ ข้อคิด คติสอนใจ ความบันเทิง และความเพลิดเพลิน วรรณกรรมจึงถือเป็นเครื่องมือที่สามารถจรรโลงใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความค่าแก่มนุษย์ทั้งในด้านการให้ความรู้และความจรรโลงใจ หากแต่วรรณกรรมจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดนั้น กวีถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของงานวรรณกรรม ทั้งนี้เพราะเป็นบุคคลที่สร้างสรรค์เนื้อหา ซึ่งมีทั้งความรู้ ความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ของตนไว้ในวรรณกรรม แต่ถึงกระนั้นกวีท่านใดประพันธ์ผลงานจนสามารถส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้อ่านได้จะถือว่าเป็นหน้าที่กวีได้อย่างสมบูรณ์แบบ กวีบางท่านตีแผ่เรื่องราวชีวิตของตนเอง บางท่านสร้างสรรค์ด้วยประสบการณ์และจินตนาการ ในขณะที่บางท่านอาจเพียงแค่ต้องการบันทึกเหตุการณ์เพียงเท่านั้น

การท่องเที่ยวจากวรรณกรรมปรากฏหลักฐานนับตั้งแต่ในยุคกรีก จากงานเขียนของ เฮโรโดตัส (Herodotus, 480 - 430 B.C.) นักประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่มีความรู้ ความสามารถ ทั้งทางวัฒนธรรม วรรณคดี การเมือง จากการที่เฮโรโดตัส เข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อต้านการปกครองรัฐบาลที่กดขี่ข่มเหงประชาชน เขาจึงถูกเนรเทศออกนอกประเทศ จากเหตุนี้เอง เขาจึงเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ มากมาย เช่น ฟินีเซีย อียิปต์ เกาะซิซิลี อิตาลี กรีก ฯลฯ การเดินทางดังกล่าวทำให้เขาได้รับรู้ถึงวิถีชีวิตของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ จากสถานที่ที่เขาไปสัมผัสด้วยตนเอง และได้รวบรวมเขียนเป็นหนังสือชื่อ Historia (แปลว่าการค้นคว้าวิจัย) หนังสือดังกล่าวใช้ข้อมูลจากทุกสิ่ง เช่น บันทึกของนักบวช การบอกเล่าของคนทั่วไป การสังเกต ฯลฯ เฮโรโดตัส เขียน Historia โดยพรรณนาและอธิบายความ รวมทั้งการแทรกเรื่องราวทางภูมิศาสตร์ ประเพณี ความเป็นอยู่ และลักษณะของประชาชนผู้อาศัยในดินแดนต่าง ๆ ลงในหนังสือของเขาด้วย (วาทีน ศาสตร์ สันติ, 2563) วรรณกรรมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต คือ การสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวโดยดัดแปลงมาจากวรรณกรรมที่มีความโดดเด่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฉาก แนวคิด และอนุภาค (ส่วนที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในวรรณกรรม) ของวรรณกรรม นอกจากนี้วรรณกรรมที่นำมาดัดแปลงใช้เพื่อการท่องเที่ยวควรผ่านการวิเคราะห์จากแนวคิดสัมพันธบท (Intertextuality) คือ การวิเคราะห์วรรณกรรมในแง่ของการมองหาความเชื่อมโยง ตลอดจนอิทธิพลที่ส่งทอดถึงกัน ในลักษณะของ “สหวิทยาการ” (พิเชษฐ แสงทอง, 2555) รวมทั้ง

พิจารณาเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นไปตามการสื่อความหมายของวรรณกรรมในศตวรรษที่ 21 นั่นคือ มุ่งนำวรรณกรรมนั้นมาตีความและวิเคราะห์ร่วมกับปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและการประกอบสร้างทางสังคม จนอาจกลายเป็นวิธีการต่าง ๆ

เมื่อก้าวถึงกวีของไทย สุนทรภู่ได้รับการยกย่องว่าเป็นมหากวีเอกที่มีผู้รู้จักและยกย่องมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสำนวนกลอนอันเป็นที่เลื่องลือว่าเป็นผู้มีฝีมือเป็นเลิศด้านการแต่งกลอนแปด สุนทรภู่สร้างสรรค์ผลงานที่เต็มไปด้วยจินตนาการอันกว้างไกล สร้างโครงเรื่องและเนื้อหาของนิทานได้อย่างน่าสนใจชวนแก่การติดตาม คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจึงได้เสนอต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ให้ประกาศเกียรติคุณว่า สุนทรภู่ เป็นบุคคลสำคัญของชาติไทย มีผลงานด้านวัฒนธรรมดีเด่นและเป็นกวีของประชาชนในปี พ.ศ. 2527 (ชลดา เรื่องรักลิขิต, 2548, หน้า 1) ในขณะเดียวกัน พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ได้ยกย่องสุนทรภู่ว่าเป็นกวีแห่งสยามที่ต้องยอมให้ดำรงตำแหน่งชั้นเอกทางกลอนสุภาพและกลอนแปด (ประทีป วาทิกทินกร, 2544, หน้า 1) ผลงานของสุนทรภู่มีหลายประเภท นิราศเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด ทั้งนี้เพราะสอดคล้องกับอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ สอดแทรกสาระความรู้ ข้อคิด และความเพลิดเพลินเสมือนบันเทิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้คนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตลอดทั้งสะท้อนภาพความเป็นตัวตนของสุนทรภู่ไว้อย่างชัดเจน ในแวดวงวรรณกรรมประเภทนิราศของไทย สุนทรภู่ได้รับยกย่องว่าเป็นเจ้าแห่งกลอนนิราศสุนทรภู่ประพันธ์วรรณกรรมประเภทนี้ไว้ถึง 9 เรื่อง เนื้อหาวรรณกรรมนิราศทั้ง 9 เรื่องได้พรรณนาถึงความรู้สึกอันลึกซึ้งที่มีต่อนางอันเป็นที่รักและสถานที่ที่สุนทรภู่เดินทางผ่านไป บทประพันธ์ของสุนทรภู่จึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความห่วงหาอาลัยอาวรณ์และความคิดถึงที่มีต่อนางอันเป็นที่รัก ไม่ว่าสุนทรภู่จะเดินทางไปยังสถานที่ใดก็ตาม นอกจากนั้นจะพบการพรรณนาถึงความรัก ความผูกพันที่มีต่อบุพการี เพื่อน ชาติ ศาสน์ พระมหากษัตริย์ และสถานที่ต่าง ๆ ด้วย

สุนทรภู่แต่งนิราศสุพรรณด้วยรูปแบบโคลงสี่สุภาพที่ตนคิดขึ้นซึ่งมีข้อบังคับการแต่งมากกว่าโคลงสี่สุภาพทั่วไปและเสริมสร้างให้ไพเราะขึ้นโดยใช้คำสัมผัสซ้ำมรรคการศึกษาสัมผัสซ้ำมรรคทำให้พบโคลง 30 แบบของสุนทรภู่ และโคลง 2 แบบที่สุนทรภู่ใช้มากที่สุดและรองลงมา ได้แก่ “สพพพ” และ “พพพพ” โคลงทั้ง 2 แบบนี้มีการแต่งที่เป็นระบบจนจัดให้เป็นโคลงกลบทได้ นิราศสุพรรณ ท่านสุนทรภู่ได้สร้างกลบทขึ้นใหม่หลายชนิดรวมทั้งค้นพบโคลงกลบทซ้อนดอกของสุนทรภู่ สุนทรภู่แต่งโคลงกลบทในนิราศเรื่องนี้ถึง 354 บท มีทั้งบทกลเดี่ยวและกลบทผสมซึ่งมีลักษณะเฉพาะแบบโคลงสุนทรภู่ปรากฏอยู่ด้วย ทำให้โคลงกลบทของสุนทรภู่ต่างจากโคลงกลบทของกวีอื่นแม้เรียกชื่อเดียวกัน สุนทรภู่สามารถแต่งโคลงกลบทและโคลงที่ไม่ใช่กลบทได้อย่างไพเราะ สื่อความและอารมณ์ได้เด่นชัด นิราศเรื่องนี้สะท้อนเอกลักษณ์ของสุนทรภู่ที่ชอบใช้สัมผัส ในคำประพันธ์ ทั้งยังนำเสนอเนื้อหาแบบใหม่ของโคลงนิราศที่เน้นเล่าเรื่องการเดินทางมากกว่าคร่ำครวญ ความเชี่ยวชาญในการเล่าเรื่องที่พบเห็นผสมกับจินตนาการและเชื่อมโยงกับความทรงจำในอดีตได้เป็นอย่างดี การสอดแทรกคำวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็น การให้ข้อคิดและคติสอนใจที่ตกผลึกจากประสบการณ์ชีวิต

อย่างเหมาะสมและคลังความรู้เรื่องต่าง ๆ ที่มีเป็นจำนวนมาก ทำให้สุนทรภู่แต่งนิราศสุพรรณได้น่าอ่าน มีสรวรรณคดีที่หลากหลาย และให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้อ่าน คุณค่าของนิราศสุพรรณยังมีคุณค่าด้านวรรณศิลป์และคุณค่าด้านอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม โบราณคดี ภูมิศาสตร์ และธรรมชาติวิทยา (ชลดา เรื่องรักลิขิต, 2555) อีกทั้งจังหวัดสุพรรณบุรียังเป็นจังหวัดเก่าแก่จังหวัดหนึ่งอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศ ไทย พบหลักฐานทางโบราณคดีมีอายุไม่ต่ำกว่า 3,500 - 3,800 ปี โบราณวัตถุที่ขุดพบมีทั้งยุคหินใหม่ ยุคสำริด ยุคเหล็กและสืบทอดวัฒนธรรมต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ ฟูนัน อมราวดี ทวารวดี ลพบุรี อุทองและอยุธยา และยังเป็นเมืองต้นกำเนิดวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนอันเป็นวรรณคดีสำคัญเรื่องหนึ่งของชาติไทย และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลากหลาย

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษางานวรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภูู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ มาวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านทางวรรณกรรมแล้วดัดแปลงเป็นการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างอัตลักษณ์ให้เป็นที่น่าสนใจอันก่อให้เกิดการจดจำและส่งต่อไปยังผู้คนกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยดำรงเนื้อหาสำคัญของวรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่ให้โดดเด่นหรือสื่อความหมายถึงความโดดเด่นของวรรณกรรมนั้น ๆ ได้อย่างน่าสนใจ

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมประเภทนิราศสุพรรณที่มีต่อเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนิราศกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ เป็นการพัฒนาและประยุกต์ โดยการศึกษาค้นคว้าจากวรรณกรรม นิราศสุพรรณของสุนทรภู่ หนังสือ เอกสาร รายงานการวิจัย บทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สัมภาษณ์บุคคลและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ บันทึกข้อมูลภาคสนามโดยการเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่จริง และนำข้อมูลที่ได้มาทำการศึกษาค้นคว้า และศึกษาตัวอย่าง ประกอบการสรุปและอภิปรายผลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

1.3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

1.3.2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ตัวแปรต้น คือ

1) ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ต่อเดือน

2) ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านคุณค่าของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.3.2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่

1) คุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมนิราศสุพรรณ
2) การนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน จังหวัดสุพรรณบุรี
3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรีตามรอยนิราศสุพรรณของ สุนทรภู่

ตัวแปรตาม คือ การใช้วรรณกรรมนิราศสุพรรณเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ จังหวัดสุพรรณบุรี

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

1.3.3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัด สุพรรณบุรีในเดือนเมษายน 2566 จำนวน 562,335 คน (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) และปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชากรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี

1.3.3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกได้ดังนี้

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี เดือนเมษายน 2566 จำนวน 400 คน โดยใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชากรในพื้นที่จังหวัด สุพรรณบุรี จำนวน 5 คน

1.3.4 ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ จังหวัดสุพรรณบุรี

1.3.5 ขอบเขตด้านเวลา

เดือนตุลาคม 2565 - เดือนกันยายน 2566

1.4 สมมติฐานงานวิจัย

1.4.1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ

1.4.2 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่ โดยเฉพาะนิราศเมืองสุพรรณ จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นที่รู้จักมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทยทุกรุ่น
2. ความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีเพิ่มมากขึ้น
3. แนวทางการใช้วรรณกรรมเพื่อประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นที่นิยมและรู้จักมากขึ้น

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนที่แต่งขึ้นหรืองานศิลปะ ที่เป็นผลงานอันเกิดจากการคิด และจินตนาการ แล้วเรียบเรียง นำมาบอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งวรรณกรรมเป็น 2 ประเภท คือ วรรณกรรมลายลักษณ์ คือวรรณกรรมที่บันทึกเป็นตัวหนังสือ และวรรณกรรมมุขปาฐะ อันได้แก่วรรณกรรมที่เล่าด้วยปาก ไม่ได้จดบันทึก อาทิ ตำนานพื้นบ้าน

นิราศ หมายถึง งานประพันธ์ประเภทหนึ่ง ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน นิราศเรื่องแรกของไทยนั้น ได้แก่ โคลงหรือกวี ซึ่งแต่งในสมัยอยุธยา นิราศนั้นมักมีเนื้อหาในเชิงพรรณนาถึงการเดินทางเป็นหลัก มักจะเล่าถึงเส้นทาง การเดินทาง และบอกเล่าถึงสิ่งที่พบเห็นระหว่างการเดินทางขณะเดียวกัน มักจะสอดแทรกความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางนั้น โดยมักจะเชื่อมโยงสิ่งที่พบเห็นกับความรู้สึกภายใน ผู้แต่งนิราศ

นิราศสุพรรณ หมายถึง เป็นวรรณกรรมที่บันทึกสภาพบ้านเมืองของสุพรรณบุรีในอดีตเมื่อครั้งสุนทรภู่วิเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ผู้ประพันธ์ได้เดินทางมาสุพรรณ ในพุทธศักราช 2379 สุนทรภู่ได้ประพันธ์โคลงนิราศสุพรรณ ซึ่งเป็นโคลงสี่สุภาพเพียงเรื่องเดียวของท่านเชื่อกันว่าท่านประพันธ์เรื่องนี้เป็นโคลงเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ถึงความสามารถในการแต่งโคลงสี่สุภาพของท่าน ว่าท่านสามารถแต่งได้ดีเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อแก้คำทำนายที่ว่าท่านแต่งได้ดีแต่กลอน ต้นฉบับโคลงนิราศสุพรรณนี้เป็นสมุดไทยดำสามเล่ม เขียนด้วยดินสอขาวพิมพ์รวมเป็นเล่มสมบูรณ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2510 ลายมือในสมุดไทยนี้มีรอยแก้ไขหลายแห่ง วิธีเขียนและการสะกดการันต์เป็นแบบรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งยังไม่มีแบบแผนการสะกดเช่นในปัจจุบัน จะเขียนตามเสียง เช่น ผกา เขียน พกา, สุพรรณบุรี เขียนเป็น สุพันบุรี เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอให้ นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ หรือการประกอบอาชีพ รวมถึงการนำเสนอโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มี คุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา นิราศสุพรรณ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย หัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณ
2. ประวัติความเป็นมาของสุนทรภู่
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณ

นิราศสุพรรณ บันทึกความยากลำบากของการเดินทาง

ที่จริงแล้วมีหลักฐานร่วมสมัยก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เป็นบันทึกนักเดินทางทั้งชาวพื้นเมืองและต่างชาติ พรรณนาถึงความยากลำบากและปัญหาอุปสรรคในการเดินทาง การศึกษาของ Anthony Reid ชี้ว่าช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 แม้จะมีการเดินทางอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่ดินแดนตอนในเต็มไปด้วยความยากลำบาก ทั้งทางบกและทางน้ำ ทางบกส่วนใหญ่เป็นทุ่งหญ้าคาและป่ารกชัฏ ที่มีเสือและสัตว์ป่าอันตราย การเดินทางบกหน้าแล้งทำได้ดีกว่าหน้าฝน ซึ่งอาจมีน้ำหลากท่วมทาง เส้นทางน้ำแม้จะดีกว่าทางบก แต่ในฤดูแล้งหรือช่วงน้ำลด ระดับน้ำอาจตื้นเขินจนเรือเดินไม่ได้บางช่วง ที่สำคัญคือ สัตว์อันตรายในน้ำอย่างจระเข้มีชุกชุม นอกเหนือจากปัญหาโจรผู้ร้ายหลักฐานในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 เอง ยังระบุตรงกันว่าปัญหาใหญ่นั้น เป็นเรื่องความไม่มีเสถียรภาพในการเดินทาง รัฐควบคุมการเดินทาง การเคลื่อนไหวประชากร และการเข้าออกของผู้คน ด้วยการวางกฎระเบียบเข้มงวดสำหรับการตั้งด่านตอนในเป็นระยะ เพื่อเก็บภาษีและป้องกันโจรผู้ร้าย (Reid 1993 : 53-61 และ Thongchai Winichakul : 42-43) รัฐยังกดดันให้ผู้นำท้องถิ่นในเขตเมืองหน้าด่านปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจตราด่านและผู้คนจากต่างถิ่นเข้าออกอย่างสม่ำเสมอ (วารุณี โอสธารมย์ 2547: 155-156) วิธีการเช่นนี้ในด้านหนึ่งเป็นการสร้างความปลอดภัยบนเส้นทางการเดินทางได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐมีความเข้มแข็งทางการเมือง ย่อมมีศักยภาพในการดูแลรักษาทางบก ทางน้ำ รักษาสะพานให้มีเพียงพอแก่การข้ามแม่น้ำลำคลอง หรือ กำจัดสัตว์อันตราย รวมถึงการควบคุม

ปัญหาโจรผู้ร้ายได้ระดับหนึ่ง แต่ Reid ก็เล่าว่าปกติแล้วรัฐมักให้ความสนใจ ดูแลรักษาเส้นทางยุทธศาสตร์เท่าที่กองทัพจำเป็นต้องใช้ เพราะมีความสำคัญต่อความมั่นคงของราชอาณาจักร (Reid 1993: 53-54) จากการศึกษาในเรื่องสงครามไทยรบพม่า สมเด็จพระเจ้ากรุงพระยาดำรงราชานุภาพทรงบรรยายถึงเส้นทางเดินทัพ ที่ใช้กันอย่างสม่ำเสมอตลอดยุคอยุธยาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ ทั้งทางด้านตะวันตกตอนเหนือ ใต้และตะวันออกเฉียงเหนือ เส้นทางเหล่านี้ก็ใช้ในการเดินทางของกองทัพ แม้ว่าจะยังไม่มีความปลอดภัย (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้ากรุงพระยา 2514: 13-20)

ความทุรกันดารและขาดสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดเส้นทาง ข้อห้ามในการย้ายถิ่นโดยไม่ได้รับอนุญาตจากทางการ รวมถึงการต้องเสียภาษีผ่านด่านที่หมายถึงภาระค่าใช้จ่ายของนักเดินทางที่เสียให้กับรัฐและเจ้าหน้าที่ด่าน จึงไม่ใช่เรื่องง่าย หรือให้มีความสุขสนุกสนาน หรือเป็นสถานการณ์ที่น่าพึงปรารถนา การเดินทางไม่ใช่กิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลิน หรือน่าสนใจตลอดช่วงต้นรัตนโกสินทร์ บุคคลที่สามารถเดินทางได้ภายใต้ข้อจำกัดข้างต้น ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ พระ นักแสดง ส่วนผู้คนจากนอกราชอาณาจักรก็คือ พ่อค้า นักการทูตและนักบวช (ดู Reid 1993 : 57, 202-203 และ Terweil 1989 : 14-33)

นักเดินทางเหล่านี้มีเป้าหมายในการเดินทางเหมือนกันทั้งหมด คือ การทำงานหรือปฏิบัติภารกิจที่รับมอบหมาย นั่นคือ เจ้าหน้าที่รัฐจากราชธานีที่เดินทางมาหัวเมืองก็เพื่อทำภารกิจเกณฑ์แรงสักไพร่ เก็บภาษีอากร ส่วนเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเดินทางมาราชธานีส่งส่วย แต่ภารกิจสำคัญที่ทั้งเจ้าหน้าที่และราษฎรที่เป็นไพร่ต้องทำร่วมกันคือ การไปทัพเพื่อทำสงคราม หรือติดตามขบวนเสด็จเมื่อพระมหากษัตริย์ไปวังช้าง ล่าสัตว์ ทอดกฐินและการศาสนาอื่นๆ พ่อค้าต่างชาติเป็นกลุ่มคนสำคัญจากภายนอกที่นำสินค้าเข้ามาแลกเปลี่ยนกับราชธานี หรือแวนแคว้นตอนใน ทูตก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องเดินทางเพื่อปฏิบัติภารกิจด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่เว้นแม้แต่พระ ผู้ที่ทรงชัยเห็นว่าเป็นนักเดินทางกลุ่มเดียวที่มีอิสระ ไม่ต้องอยู่ในการควบคุมจากรัฐก็ยังกำหนดเป้าหมายการเดินทางที่เรียกว่า รุดงค์ นั้น เพื่อปฏิบัติศาสนกิจ และปฏิบัติธรรมที่เป็นการแสวงหาความรู้จากภายในด้วยการนั่งสมาธิเจริญภาวนา เป็นการเดินทางสู่ปลายทางที่เป็นการแสวงหาความวิเวกจากป่าและธรรมชาติ นอกจากนี้ป่าในการรับรู้ของสมณสงฆ์กลุ่มอริยวาสี ยังไม่ใช่เป็นทัศนียภาพความสวยงามหากเป็นธรรมชาติที่ยากลำบาก ป่าเถื่อน เต็มไปด้วยอันตราย ที่พวกเขาต้องเอาชนะด้วยอำนาจบุญในการบำเพ็ญศีลและภาวนา สภาวะอันพึงปรารถนา ก็คือ สภาพอันยากลำบากนี้ต่างหาก ที่จะทำให้พวกเขาเกิดความรู้แจ้งต่อจิตใจได้ (Thongchai Winichakul 1993: 42)

สำหรับเมืองสุพรรณเป้าหมายการเดินทางของนิราศสองเรื่องต่อไปนี้ เราพบหลักฐานว่ามี การเดินทางจากผู้คนภายนอกเข้ามาหรือผ่านเมืองนี้ ก่อนหน้าการเดินทางของกวีทั้งสองมักเป็น หลักฐานการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐส่วนกลางที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากด้านประชากร ไม่ว่าจะเป็นเกณฑ์แรงงานและเก็บภาษี โดยเฉพาะอากรค่านาและค่าน้ำ รวมถึงผลผลิตพืชไร่อื่นๆ และที่สำคัญคือ

การทำสงครามที่กองทัพกรุงจำปาศักดิ์ต้องรู้จักเส้นทางเดินทัพอย่างดีทั้งทางบกและทางน้ำ รวมถึงภูมิสถานและชุมชนสำคัญของเมืองสุพรรณและหัวเมืองแถบนี้ไปจนสุดปลายเขตราชาอาณาจักรด้านตะวันตก เราพบแผนที่ในสมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ.2352-2367) 2 ชุด เป็นแผนที่ยุทธศาสตร์ ครอบคลุมเมืองกาญจนบุรี สุพรรณบุรี ตาก ไปจนถึงหัวเมืองทวาย เมาะตะมะ และกระบุรี แสดงเส้นทางบกและน้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำและคลอง ภูเขา เทือกเขา สถานที่สำคัญ หมู่บ้าน ชุมชน เมือง ด่าน ป้อมค่าย วัด ซึ่งผู้จัดทำใช้มาตราส่วนวัดระยะทางแบบโบราณและกำหนดเวลาการเดินทางด้วย แผนที่นี้ยังบอกเส้นทางในแถบนี้ ซึ่งน่าจะเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเดินทาง (Santane Phasuk and Philip Stott. 2004 : 22-32) จากการศึกษาของ Terweil พบว่า บาทหลวงปาเลกัวซ์ สังฆนายกที่พำนักในกรุงเทพฯ และสลาฟเตอร์ Slafter เจ้าหน้าที่การทูตชาวอังกฤษและครอบครัวก็เคยเดินทางผ่านและแวะเมืองสุพรรณด้วยเช่นกัน Terweil อ้างบันทึกของบาทหลวงปาเลกัวซ์ เล่าถึงปัญหาการเดินทางในเรื่องเส้นทางน้ำตอนเหนือของเมืองสุพรรณ ว่าเป็นอุปสรรคในการเดินทางต่อ เพราะทางน้ำลดตื้นเขินจนเรือเดินไม่ได้ ท้องเรือติดท้องน้ำที่เป็นทราย พื้นที่ที่เวลาน้ำอาจเป็นพื้นที่แถบท่าโขลงใกล้ด้านตอนในที่สุนทรภู่เองก็บรรยายไว้ และจุดนี้เป็นทางช้างเดินข้ามแม่น้ำได้ และในปี 2382 การเดินทางของสลาฟเตอร์และครอบครัว โดยเส้นทางน้ำ ก็ต้องพบกับซุง พงหนามและต้นไม้ที่ล้มขวางทางน้ำ ทำให้การแล่นเรือเป็นอุปสรรคล่าช้า ที่สำคัญภูมิอากาศที่เป็นป่าดิบทั้งสองข้างทางน้ำ ยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เส้นทางแถบนั้นยังไม่มีบ้านเรือน ผู้คน แม้ว่าเส้นทางนี้เปิดออกสู่เมืองอ่างทองและอยุธยา ด้วยคลองลัดตัดออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาได้ก็ตาม (Terweil 1989 : 87-90)

เหตุผลหลักดันเพียงประการเดียว ที่ทำให้กวีผู้เขียนนิราศสุพรรณทั้งสองคน ต้องเดินทางมาเมืองนี้ด้วยความยากลำบากและใช้ชีวิตอย่างไม่สุขสบาย เพราะเป้าหมายการเดินทางครั้งนี้ คือมาทำงานอันเป็นภารกิจสำคัญที่มีผลต่อการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของเขาและครอบครัวให้ดีขึ้น การเดินทางมาสุพรรณจึงเป็นความหวังของกลุ่มภุมมาในการเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจนั่นเอง

สุนทรภู่ เดินทางมาสุพรรณในปี 2379 เขาได้บวชเป็นพระภิกษุตั้งแต่ปี 2367 เมื่อรัชกาลที่ 3 ขึ้นครองราชย์ เชื่อกันว่าการบวชครั้งนี้เป็นการลี้ภัย ในปีเดินทางมาสุพรรณเขาจำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม การอยู่ในสมณเพศทำให้สามารถเดินทางไปยังหัวเมืองต่างๆ ได้ ครั้งนั้นเขามีผู้ร่วมเดินทางเป็นสมาชิกครอบครัวคือ บุตรชายสองคน หนูพัดและหนูตาบ และบุตรบุญธรรมอีกสองคนคือ กลั่นและซุบ การเดินทางเรือเป็นไปอย่างไม่เร่งร้อน แม้ว่าเป้าหมายปลายทางเป็นภารกิจการทำงาน ที่หากสำเร็จลงได้ ก็จะช่วยความมั่งคั่งมาสู่ตัวเองและครอบครัว นั่นคือ การเดินทางไปค้นหาเหล็กไหล หรือ “พระปรอท” ในป่าลึกเมืองสุพรรณที่เชื่อว่าเป็นสารศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถเล่นแร่แปรธาตุหุงกับเกลือแล้วจะได้เป็นทอง การเดินทางครั้งนี้เหมือนกับการผจญภัยแสวงหา ที่คณะเดินทางอาจไม่ต้องลงทุนทรัพย์มากนัก การอยู่ในสมณเพศขณะเดินทาง ย่อมได้รับความเกื้อหนุนจากผู้คนและวัดต่างๆ ตลอดเส้นทางผ่านตามคติความเชื่อเรื่องการทำบุญ เราตรวจสอบเวลาที่บันทึกไว้ในนิราศสุพรรณฉบับ

สุนทรภู่ พบว่าคณะเดินทางใช้เวลาถึง 4 วัน กว่าที่จะถึงตัวเมือง ซึ่งอาจเป็นเพราะมีการพักแรมระหว่างทาง และใช้แรงงานคนในการพายเรือต่างจากการเดินทางของเสมียนที่ใช้ใบเรือช่วยผ่อนแรงและยังทำให้แล่นได้เร็วกว่า อย่างไรก็ตามแม้ว่าการเขียนนิราศฉบับนี้ เกิดขึ้นหลังการเดินทาง ปี 2379 แต่เชื่อว่าคงไม่นานนัก (สุนทรภู่ 2509 : 6-9) การเดินทางอันแสนจะตื่นเต้นน่ากลัว และภารกิจที่เสี่ยงอันตรายได้รอดพ้นไปได้ แม้ความหวังจากการเดินทางนั้นล้มเหลวเพราะไม่พบ “ปรอท” หรือเหล็กไหล ความตอนท้ายของนิราศเองก็บอกถึงการเดินทางครั้งนี้ ว่าเป็นการเที่ยว แต่ก็สร้างความทุกข์และความเดือดร้อนอย่างหนัก

“เที่ยวสนุกทุกข์สนัดแท้	แต่เรา
เรื่อนนอนป่าเขา	เค่ำไม้
หลงเลี้ยวเที่ยวเดินเดา	ดึกตื่น สะอื้นเอ๋ย
หาพระปรอทได้	เดือดร้อนอ่อนหู”

(สุนทรภู่ 2509 : 101)

การเขียนนิราศย้อนความทรงจำนี้สุนทรภู่บอกวัตถุประสงค์ไว้ว่าเพื่อให้เป็นแผนที่เส้นทางเที่ยวเล่น สู่เขตทุ่งเมืองสุพรรณ และชายเขตแดนนอกจากราชธานีอันเป็นเขตไร่นาป่าเขา ถ้า ลำธารอันเป็นแดนข้างป่าและที่อยู่ชาวละว้า และต้องการให้ลูกหลานเรียนรู้ว่าไม่มีอายุวัฒนะและแร่ปรอท มีแต่เรื่องเสียเวลาและความเดือดร้อน ตัวบทนิราศซึ่งเขียนเพื่อขายแก่ผู้เสพที่ฟังการอ่าน บอกแบบแบ่งรับแบ่งสู้ที่มองว่าการเดินทางครั้งนี้ ก้ำกึ่งระหว่างการเที่ยวเล่นกับความยากลำบากตลอดทั้งการเดินทางและการปฏิบัติภารกิจ สุนทรภู่บรรยายระดับความยากลำบากแต่เพียงการเผชิญภัยกับสัตว์อันตรายในน้ำและบนบกอันได้แก่ จระเข้ เสือ และช้างป่า รวมถึงสิ่งที่สร้างความรำคาญทั้งที่ในความเป็นจริงยุค คือ บ่อเกิดของโรคภัยไข้เจ็บ หากแต่พวกเขาก็หลีกเลี่ยงได้และยังให้ภาพการผจญภัยอันน่าตื่นเต้น แม้จะน่ากลัวยิ่งแต่ก็เจือด้วยบรรยากาศการเล่าเรื่องที่ผู้รับข่าวสารกลับรู้สึกสนุกอยู่ด้วย หรือในระหว่างการเดินทาง คณะของเขาก็ให้ภาพ “การเล่น” ไปด้วย แม้ว่าจะเป็นการเล่นที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกโหยหาบ้านเกิดในกรุงก็ตาม

อีก 6 ปี หลังจากนั้น พ.ศ. 2385 เมื่อเขาเขียนเรื่อง “รำพันพิลาป” มองย้อนอดีตกลับไปอีกครั้ง คราวนี้ความทรงจำที่หลงเหลืออยู่ กลับเป็นเรื่องเล่าถึงความยากลำบากแสนสาหัสในการเดินทางไปสุพรรณ ซึ่งมีใช่แต่เรื่องการเผชิญกับสัตว์อันตราย หากแต่เป็นความอดอยากอาหาร ต้องกินเผือกมันจนหมดแรง แม้แต่พริกกับเกลือหลักใหญ่ก็ไม่พอ ขณะนั้นเขาต้องพักจำพรรษาที่สองพี่น้อง ยังถูกขโมยผ้าจีวรและบาตรซึ่งเป็นเครื่องอัฐบริขาร จนในที่สุดมีชาวบ้านใจบุญทอดผ้าถวายให้ใหม่

“ทั้งผ้าพาดบาตรเหล็กของเล็กน้อย
ขโมยถอยไปทั้งเรือไม่เหลือหลง
เหลือแต่ผ้าอาศัยเสียใจคอ
ชาวบ้านทอถวายแทนแสนศรัทธา”

(สุนทรภู่ 2510 : 5)

นอกจากนี้คณะเดินทางยังไม่มีมั่ง ต้องนอนให้ยุงรบกวนทั้งเช้าค่ำได้รับความลำบาก การกันยุงด้วยการสุมกลีบก็ทำไม่ได้ผลเพราะยุงชุม ทำให้ต้องนั่งปัดยุง สุนทรภู่กล่าวโทษการเดินทางไปสุพรรณครั้งนั้นว่าเพราะถูกหลอกจากตาเถร เขากาเผ่น ทำให้ต้องทนลำบากเพื่อแสวงหาเหล็กไหลที่จะนำไปถลุงความร้อนกับเกลือหุงบนเตาตามตำราที่ได้รับคำบอกเล่ามา และยังเกือบเอาชีวิตไม่รอดจากการถูกควายขวิดตาย การเดินทางไปสุพรรณจึงไม่ใช่ความทรงจำที่สนุกสนาน หากเป็นบทเรียนการเดินทางที่ให้ความทุกข์และความหลงผิด (สุนทรภู่ 2509 : 4-6)

สำหรับเสมียนมีเขาเดินทางไปเมืองสุพรรณ พ.ศ.2387 หลังสุนทรภู่ถึง 8 ปี เป้าหมายการเดินทาง ระบุชัดเจนในนิราศว่าเป็นการไปทำงานตามหน้าที่ราชการ ด้วยตำแหน่งหมื่นพรหมสมพัตร นายอากรสวนและตลาด นั่นคือไปเก็บภาษีอากรทั้งสองประเภทที่เมืองนี้ ตามที่เขาประมูลได้สัมปทานซึ่งเป็นวาระปีต่อไป เขาจึงต้องรีบเดินทาง เพื่อให้สามารถเก็บภาษีครบถ้วนมากที่สุดตามเวลากำหนด 1 ปี มิฉะนั้นเขาอาจต้องประสบปัญหาเก็บอากรค้างปี ทำให้ต้องเผชิญกับความยุ่งยากจากภาวะเก็บภาษีล่าช้าจนเรียกเก็บไม่ได้และขาดทุนในที่สุด การเดินทางมาสุพรรณทำงานครั้งนี้ จึงเป็นการลงทุนทำธุรกิจในระบบราชการ ตามที่เขาระบุในนิราศว่า ได้ทุนทรัพย์สนับสนุนจากพระเจ้าอยู่หัวพระองค์หนึ่งในรัชกาลที่ 3 การเขียนนิราศจึงมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการแต่งถวายเจ้านายพระองค์นี้ด้วย ทำให้การดำเนินเรื่องในนิราศสุพรรณต่างจากนิราศเรื่องอื่นที่เขาเขียน เสมียนมีบอกชัดเจนว่าการพรรณนาการเดินทางครั้งนี้ เขาจะไม่เขียนแนวคร่ำครวญหรือประเภท “นิราศข้างทางนุช” แต่จะให้เนื้อหาเป็นหลัก นิราศสุพรรณฉบับเสมียนมี จึงมีแนวเรื่องที่พูดถึงชุมชนบนเส้นทางเท่าที่จำเป็น มีรายละเอียดข้อมูลที่เป็นสาระเกี่ยวข้องกับการทำงานเท่านั้น รายละเอียดจำนวนชุมชนน้อยกว่าสุนทรภู่ หากแต่มุ่งเน้นการเล่าเรื่องการทำงานและปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้นิราศสุพรรณฉบับเสมียนมี มีลักษณะคล้ายกับจดหมายเหตุปฏิบัติราชการมากกว่า (หมื่นพรหมสมพัตร(มี) 2544: 1, 76)

ด้วยเหตุนี้การเดินทางของเสมียนมีตามที่บ้านทักไว้ จึงเป็นภาระหน้าที่อันตึงเครียดด้วยความกังวลที่จะต้องจัดเก็บอากรให้บรรลุตามเป้าหมาย เพื่อป้องกันการขาดทุน อย่างไรก็ตามเพื่อรักษารูปแบบการประพันธ์นิราศตามจารีตนิยม เสมียนมีจึงยังคงใช้โวหารเปรียบเปรยสถานที่ที่มองเห็นกับการพรางจากสถานที่อยู่ในกรุงและคนรัก ก่อให้เกิดภาวะความทุกข์และเศร้า โดยมี

น้ำเสียงที่ดูจริงจัง เป็นต้นว่าเมื่อผ่านหมู่บ้านบางยี่สุทในเขตเมืองสุพรรณ เขาก็เล่นคำว่า “สุข” ชื่อหมู่บ้านโดยอุปมาความหมายตรงข้าม สื่ออารมณ์ความรู้สึกตัวเองว่าเป็นทุกข์และอยู่ในภาวะหน้าขึ้นอกตรม เหตุผลก็คือ “เพราะจากบ้านแรมร้างมาต่างเมือง” (หมื่นพรหมสมพัตร(มี) 2544: 48) ทั้งที่รู้สึกทุกข์เขาก็กังมีความหวังในการทำงานครั้งนี้ เพื่อสร้างฐานะให้ครอบครัว อย่างที่เขาเล่นคำและความหมาย เมื่อผ่านวัดกุฎีทอง โดยหยิบเอาคำว่า “ทอง” ขึ้นมาสร้างความหมายเชื่อมโยงกับพันธะสัญญากับหญิงคนรักที่ดูน่าจะเป็นเรื่องจริง คือ หลังจากทำงานครั้งนี้เขาจะเปลี่ยนแหวนทองให้แก่เธอ เป็นแหวนทองนพเก้าทั้งสองมือ หรือถ้าการเก็บอาการมีผลกำไรไม่มากเขาก็จะเพียงแค่ทำแหวนทองคำให้ 2 วง นี่คงเป็นพันธะสัญญา ที่หมายรวมถึงการแต่งงานด้วยดังความที่เขาเขียนไว้ในตอนท้ายของนิราศหากการทำงานครั้งนี้ประสบความสำเร็จ (หมื่นพรหมสมพัตร(มี) 2544: 49)

อย่างไรก็ตามการเดินทางในฐานะข้าราชการผู้ปฏิบัติหน้าที่ อาจทำให้เสมียนมีประสบการณ์ยากลำบากน้อยกว่าสุนทรภูในระหว่างการเดินทาง เขามีบริวารผู้ติดตามเป็นเงินแจวเรือ ฐานะข้าราชการยังช่วยคุ้มครองและทำให้ได้รับความสะดวกไม่ต้องถูกตรวจค้นจากด่านต่างๆ ด้วยการเดินทางที่รีบเร่ง เขายังมีทุนทรัพย์ใช้เรือใบที่ช่วยผ่อนแรงในการเดินทาง และจ้างแรงงานเงินแจวเรือถึง 2 คน จึงไม่น่าแปลกใจที่เสมียนมีใช้เวลาเพียง 1 วันและ 1 คืน เต็มในการเดินทางถึงเมืองสุพรรณ เพื่อที่จะทำงานหนักในการเก็บอาการในเมืองนั้นนานหลายเดือน (หมื่นพรหมสมพัตร(มี) 2544: 27-28, 35)

โครงเรื่องนิราศสุพรรณ : บันทึกเส้นทาง เวลา สถานที่และภูมิทัศน์จากกรุงเมืองศูนย์กลางความเจริญสู่เมืองชนบทวังรอยและป่าลึกอันตราย

จากการที่นิราศสุพรรณทั้งสองเรื่อง มีฐานะเป็นบันทึกการเดินทาง และการทำงานที่เป็นประสบการณ์ตรงของกวี นิราศทั้งสองเรื่องนี้จึงมีโครงเรื่องแฝงไว้ด้วยเจตนาคติของผู้เขียน สะท้อนโลกทัศน์ร่วมสมัยในการมองพื้นที่ฐานะทางสังคมการเมืองของกรุงเทพฯ หรือกรุง ที่เป็นเมืองศูนย์กลางในแง่จิตวิญญาณ คือ เป็นศูนย์กลางในระบบจักรวาลวิทยาในทางพระพุทธศาสนาซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่มีบุญสูงสุด พระมหากษัตริย์ประทับอยู่ โดยมีสัญลักษณ์ตัวแทน คือ อาคารปราสาทพระมหาราชวัง และเป็นศูนย์กลางความรู้เรื่องทางเศรษฐกิจการค้า โดยเฉพาะการค้ากับต่างประเทศที่มาของโภคทรัพย์ที่สัมพันธ์กับบุญบารมีขององค์กษัตริยาธิราช กับการมองฐานะเมืองชนบทสุพรรณที่ด้อยกว่าทั้งในทางกายภาพและความรุ่งเรืองในทางพุทธศาสนา และพื้นที่ป่านอกเขตกรุงที่ดูน่ากลัวและเป็นอันตราย (ดูการอธิบายเรื่องระบบคิดและโลกทัศน์ของคนในสังคมต้นรัตนโกสินทร์ได้ในสมบัติ จันทรวงศ์ 2523 : 284-6 และ 292-4 ปรีติตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล 2536 นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2527 และธงชัย วินิจจะกุล 1993) โครงเรื่องภายใต้เจตนาคติแบบนี้ ทำให้ผู้เขียนนิราศทั้งสองจัดลำดับฐานะพื้นที่ลดหลั่นกันตามความสัมพันธ์กับกรุงอันเป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการดำเนินเรื่องของนิราศ ดังนี้

กรุง

กวีทั้งสองเริ่มต้นการเดินทางตามเนื้อหาในนิราศจากศูนย์กลางจักรวาล คือ ราชธานีหรือกรุง ทั้งคู่บันทึกภาพกรุงให้เป็นพื้นที่ความทรงจำถึงอดีตที่แวดล้อมและสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิตส่วนตัวของกวี สถานที่ต่างๆในกรุงถูกเขียนให้เป็นภาพตัวแทนของบุคคลที่เขาเคยผูกพัน ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ผู้อุปถัมภ์ภายใต้สังคระบบมูลนาย-ไพร่ ที่มีกษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงเป็นผู้อุปถัมภ์และมีบุญบารมีสูงสุด อย่างกรณีสุนทรภู่ เขาเชื่อมโยงสถานที่ในกรุงตามเส้นทางเดินทางเข้ากับความทรงจำที่มีต่อมารดา ภรรยาและหญิงคนรักหลายคน ด้วยการเอ่ยชื่อถึงเธอเหล่านั้น เป็นการแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีตัวตนในชีวิตจริงของเขา สถานที่ที่เชื่อมโยงความทรงจำถึงบุคคลยังมีบรรดาเพื่อนที่อาศัยบนเรือนแพย่านบางกอกน้อย ที่เขามองเห็นได้ขณะเรือผ่าน บุคคลเหล่านี้มีความสัมพันธ์อยู่ในระนาบทางสังคมเดียวกัน แต่พื้นที่กรุงที่มีความสำคัญต่อชีวิตและความทรงจำอดีตของสุนทรภู่กลับเป็นพื้นที่ศูนย์กลางจักรวาลพระบรมมหาราชวังที่ประทับของรัชกาลที่ 2 กษัตริย์ผู้สวรรคต องค์อุปถัมภ์ที่ทำให้ชีวิตของเขาก้าวขึ้นสู่ความรุ่งโรจน์สูงสุด ก่อนที่จะตกต่ำลงขณะที่เขาเดินทางมาสุพรรณ เขาบันทึกภาพเรือแล่นผ่านฉนวนน้ำท่าพระตำหนักวังหลวง และเมื่อมองเห็นยอดปราสาท ทำให้เขาหวนอาลัยอดีตอันแสนสุข ช่วงเวลาที่ทำให้ชีวิตส่วนตัวและครอบครัวอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้เมื่อเรือผ่านท่าช้าง เขาจึงนึกถึงบ้านตัวเองที่เคยได้รับพระราชทาน และใช้ชีวิตร่วมกับจัน ภรรยาคนแรกที่เป็นชาวบ้านบุและรับราชการฝ่ายในกรมพระราชวังหลังมาก่อน การเดินทางผ่านและมองเห็นวังหลวงวังหลัง ไม่ได้ได้เพียงแค่กระตุ้นความทรงจำถึงกษัตริย์รัชกาลที่ 2 ในฐานะผู้มีบุญและมีอำนาจสูงสุดเท่านั้น หากยังเชื่อมโยงความทรงจำให้พระองค์เข้ามาอยู่ในโลกส่วนตัว ในฐานะผู้มีบุญที่ให้ได้พึ่งพาจนสร้างความผูกพันทางจิตใจอย่างลึกซึ้ง สุนทรภู่ถึงกับขออุทิศผลบุญจากการบวชถวายพระองค์ด้วยพื้นที่ความทรงจำในอาณานิเวศกรุง ขณะเรือแล่นผ่าน ยังเชื่อมโยงไปสู่การย้อนอดีตถึงชีวประวัติ ตั้งแต่สมัยเรียนหนังสือที่วัดชีปะขาวจนสามารถใช้ความรู้เข้ารับราชการในหน้าที่อาลักษณ์ สถานที่แห่งนี้ยังเป็นที่พักเมื่อเริ่มรับราชการ และยังทำให้นึกถึงเพื่อนและหญิงคนรักในละแวกนี้ หรือการผ่านวัดละคอนท่า ก็ทำให้เขาย้อนความทรงจำถึงการเคยมีอาชีพอิสระ บอกบทละครให้คณะละครนอกนายบุญยังที่มีชื่อเสียงเวลานั้น (สุนทรภู่, 2509 : 25-32)

กรุงในนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ จึงมีความหมายผูกพันอยู่กับความทรงจำอดีตที่เป็นโลกและชีวิตส่วนตัวของเขา เป็นสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่เขาคุ้นเคย กรุงเป็นพื้นที่อย่างน้อยได้ให้ความสุขทั้งทางวัตถุและจิตใจ แม้จะเป็นเพียงอดีต การเดินทางเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ การเดินทางเป็นความหวังในการแสวงโชคจากดินแดนห่างไกลในป่ารอบนอก

สำหรับเสมียนมีแล้ว “กรุง” ราชธานีกรุงเทพฯ มีความหมายพื้นที่ตัวตนตามที่เขบันทึกไว้ในนิราศสุพรรณอีกแบบหนึ่ง กรุงเทพฯ แม้จะเป็นที่ประทับขององค์พระมหากษัตริย์ แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับความเจริญทางเศรษฐกิจที่มีต่อบ้านเมือง มีอิทธิพลต่อโลกทัศน์การมองชีวิตการงานของเสมียน

มี ชีวิตราชการของเขาอยู่ในกระแสความเคลื่อนไหว ที่เป็นการเติบโตเศรษฐกิจการค้าของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะการค้าสำเภากับต่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางการผลิตภายในและ นโยบายบริหารการคลังของรัฐ ด้วยการได้รับตำแหน่งหน้าที่เก็บอากรสมัตสรที่สุพรรณ การรับรู้ของเขาที่มีต่อสถานที่ และภูมิทัศน์ภายในกรุง ล้วนแล้วแต่ให้ความหมายแก่เรื่องเล่าการค้ากับต่างประเทศ โอกาสและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้คนทุกชนชั้น และลักษณะความเป็นเมืองมหานครที่คึกคักของ กรุงเทพฯ

เสมียนมีเริ่มต้นบันทึกการออกเดินทางจากบ้านของตัวเอง ที่ เป็นเรือนแพริมแม่น้ำ เจ้าพระยาตั้งอยู่ทางใต้จากวังหลวง โดยไม่ระบุว่าเป็นตอนไหนของแม่น้ำ หากแต่ให้ภาพภูมิทัศน์ความ คับคั่งของเรือสำเภาที่บรรทุสินค้าเข้าจากต่างประเทศคือ จีนและอินเดีย และเรือสินค้าส่งออกจาก ไทย รวมถึงภาพความหนาแน่นของชุมชนการค้าทั้งเรือนแพและตลาดน้ำ ที่เต็มไปด้วยสินค้าจำหน่าย หลากหลายที่มีทั้งสินค้าต่างประเทศ และสินค้าของป่าที่ส่งออก เสมียนมีเชื่อมโยงความเคลื่อนไหว การค้านี้เข้ากับโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วม ให้สามารถสร้างฐานะรายได้ และมี ชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายทางกายและใจ ทั้งดีกรบบ้านช่องและบ่าวไพร่ใช้สอย ดังที่ว่า

“ ที่เงินทองดวงถึงก็ตั้งตัก
อีกกระทึกไม่เบาเป็นเจ้าสัว
มีผู้คนบ่าวไพร่ใช้เหมือนวัว
ให้ลงหัวลงท้ายสบายใจ”

(หมื่นพรหมสมัตสร (มี) 2544 : 8)

การให้ความสำคัญต่อความเคลื่อนไหวการค้ายังครอบคลุมถึงภาพการค้าภายใน “กรุง” ระดับชาวบ้านด้วย เสมียนมีบันทึกภาพการค้าในชุมชน แม้ค้าขายของตามเรือนแพ มีการซื้อขาย คึกคักกันในตลาดน้ำคลองบางกอกน้อย “พวกแม่ค้ามิได้ขาดตลาดน้ำ สุดจะร่ำเรือแพกระแสนิ่ง” เขาทำให้เห็นว่าแม่ค้าแม่ค้าก็มีช่องทางให้ร่ำรวยได้แม้ว่าจะด้วยวิธีการ “ซื่อ” บ้างก็ตาม (หมื่นพรหม สมัตสร (มี) 2544 : 12)

เสมียนมีเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจตัวเองกับพวกเจ้าสัว (ซึ่งทั้งหมดสร้างฐานะได้ด้วย การเป็นเจ้าภาษีนายอากร วิธีการคล้ายกับเสมียนมี) เสมียนมีมองตัวเองขณะนั้นว่ายังเป็นข้าราชการ ชั้นผู้น้อย ไม่มีตำแหน่งเฝ้า มีเงินทองไม่มากนัก และอาศัยแผ่นดินทำมาหากิน เขาคาดหวังการสร้าง ฐานะให้ดีขึ้น เขาจึงมีความหวังในการเก็บอากรครั้งนี้ อาจสามารถทำรายได้สูงให้กับพระคลังซึ่งที่ หมายถึงโอกาสการสร้างฐานะตนเองให้ดีขึ้นด้วย

แต่การบันทึกพื้นที่ “กรุง” ส่วนที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับเสมียนมีไม่ต่างจากสุนทรภู่ คือ พื้นที่กลางกรุงสัญลักษณ์ตัวแทนพระมหากษัตริย์ เป็นตำแหน่งแหล่งสง พระมหาปราสาทที่ทำให้รำลึกถึงพระแก้วมรกต ที่นี่เป็นสัญลักษณ์หมายถึงศูนย์กลางจักรวาลที่พึ่งพาสูงสุดของเสมียนมีสำหรับเสมียนมีรัชกาลที่ 3 ดำรงสถานะกษัตริย์ผู้สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับทุกคนขึ้นไม่ว่าจะเป็นเชื้อสายเจ้านายชั้นสูง อย่างไธสรกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข เขาให้ข้อมูลถึงบางองค์ที่ยังรักษาฐานะความเป็นเจ้านายชั้นสูงอยู่ได้ ว่าเป็นผู้ทำการค้าสำเภา ซึ่งเป็นช่องทางเศรษฐกิจที่รัชกาลที่ 3 สนับสนุนและโปรดปรานเจ้านายเหล่านั้น แม้แต่เสมียนมี เขายังได้รับโอกาสการเป็นนายอากรที่หมื่นพรหมสมพัตร เป็นช่องทางการทำอากรที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลและตัวเอง (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 9)

การสะท้อนภาพตัวตน “กรุง” จากเจตนคติของกวีผ่านนิราศสองเรื่องอาจแตกต่างกัน สุนทรภู่เลือกสถานที่ที่เชื่อมโยงความทรงจำที่มีต่อแม่ คนรัก เพื่อน และพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 2 ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อชีวิตส่วนตัว สถานที่ในกรุงยังเป็นความทรงจำ การใช้ชีวิตในช่วงบวชเรียน และทำงานอันเป็นประสบการณ์ที่เป็นความสุขภายใต้สังคมแบบอุปถัมภ์ มุลนายไพร่ ขณะที่เสมียนมี “กรุง” เป็นพื้นที่ประสบการณ์การเติบโตและความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจการค้า ที่มีพลังเปลี่ยนแปลงฐานะความร่ำรวยของคนในสังคม แม้แต่เจ้านายที่มีชาติกำเนิดเป็นตัวกำหนดฐานะทางสังคมก็ยังประสบกับความถดถอยได้ หากไม่เข้าร่วมโอกาสเศรษฐกิจการค้า การเดินทางครั้งนี้ของเขาก็เพื่อโอกาสแบบนั้นเช่นกันและโอกาสอย่างนั้นยังเป็นความสุขที่เขาแสวงหา ในแง่นี้คงไม่ต่างจากสุนทรภู่ที่การเดินทางก็เป็นการแสวงหาโชคทรัพย์จากแผ่นดิน เพื่อฐานะเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและเพื่อความสุขในอนาคตกับการใช้ชีวิตในกรุง “กรุง” จึงมีภาพลักษณ์ของความสุข หมายถึง การมีดีที่เป็นที่อยู่อาศัย มีข้าคนและทรัพย์สินให้ใช้จ่าย รวมถึงมีการใช้ชีวิตทางวัฒนธรรมกระฎุมพีแบบชาวกรุง จินตนาการความสุขนี้เป็นไปได้ด้วยบุญบารมีและการอุปถัมภ์จากมุลนายสูงสุด คือ พระมหากษัตริย์ที่มีภาพตัวแทน คือ พระบรมมหาราชวัง ฉนวนน้ำและตำหนักแพนั่นเอง และ “กรุง” นั่นเองคือ พื้นที่ที่มีฐานะสำคัญที่สุดในจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึก ความสุขใน “กรุง” ยังหมายถึงความมั่นคงและการได้รับความคุ้มครองจากกำลังคนและเสบียงอาหารที่ส่งมาจากหัวเมืองต่างๆ ในราชอาณาจักร เสมียนมีถึงกับเชื่อมั่นว่า หากข้าศึกยกทัพมาคงเหมือน “แมงเม่าบินเข้ากองไฟ” (สุนทรภู่ 2509 : 25-29 และ หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 8-16 , 24)

จินตนาการพื้นที่บันทึก “กรุง” ในนิราศทั้งสองเรื่อง สามารถเปรียบเทียบได้เหมือนกับภาพศูนย์กลางในจิตรกรรมฝาผนังต้นรัตนโกสินทร์ พระมหาปราสาทและภาพเขียนแบบนาฏลักษณะซึ่งหมายถึงตัวเอกที่ต้องเป็นกษัตริย์ หรือพระโอรส โดยมีส่วนประกอบของภาพที่เป็นอาคารแบบจีนและฝรั่ง เรือสำเภา และคหบดีจีนเป็นต้น ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์อันที่เป็นหลากหลายที่เกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจการค้าซึ่งได้ทับซ้อนกันอยู่ในจิตสำนึกของกวี

เส้นทางสู่เมืองสุพรรณ

บันทึกนิราศเมื่อออกจากกรุง เข้าสู่พื้นที่ปริมณฑล บางกรวยและบางใหญ่ ภูมิทัศน์ชุมชนแถบนี้ไม่สามารถนำมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชีวิตส่วนตัวของกวีทั้งสอง พวกเขาจึงใช้เทคนิคการประพันธ์แบบโยงชื่อสถานที่แล้วย้ายความหมายให้เข้ากับชื่อคนรักและพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกต่อหญิงนั้น ยกเว้นบางชุมชนที่เป็นแหล่งสวนผลไม้ ตลาด ด่านและคลองโยง สุนทรภู่ได้ให้ความสนใจบรรยายถึงผลผลิตและความคับคั่งของเรือผลไม้ที่มีกิจกรรมแลกเปลี่ยน ในขณะที่เขาไม่ได้ให้ความสนใจกับแหล่งเกษตรอุตสาหกรรมอย่างโรงหีบอ้อยเป็นพิเศษ หรือแม้แต่คลองโยง ช่วงเวลาเดินทางนั้นน้ำในคลองตื้นระดับน้ำลด ต้องใช้ควายลากเรือจากฝั่ง สุนทรภู่อธิบายเรื่องราวตอนนี้อย่างความรู้สึกสงสารควายที่ถูกใช้แรงงานมากเกินไป ซึ่งเป็นการใช้ทักษะตามหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนา ไม่ใช่มิติทางเศรษฐกิจ ในการให้ความหมายชุมชน (สุนทรภู่ 2509 : 30-32)

ภาพนี้ตรงข้ามกับบันทึกของเสมียนมี ด้วยความรีบเร่งเดินทางเพื่อเก็บอาการให้ทันเวลา เขาจึงไม่ได้สังเกตและใส่ข้อมูลชุมชนบนเส้นทางมากนัก หากแต่อ้างอิงชื่อและใช้เทคนิคการเล่นคำด้วยชื่อชุมชน เขาเลือกบันทึกลักษณะชุมชนบางแห่งที่มีประเภทย่อยผลิตและสภาวะการผลิตที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ไม่น่าแปลกใจที่เป็นเช่นนี้ เสมียนมีด้วยการทำหน้าที่นายอากร จำเป็นต้องมีทักษะประเมินสภาพการผลิตที่ทำให้เขาจัดเก็บภาษีได้ เป็นต้นว่า เขาเลือกบันทึกข้อมูล “บางใหญ่” ด้วยการสะท้อนภาพสวนผลไม้ขนาดใหญ่อย่างมะม่วง ทุเรียน มังคุด ละมุด ลิ้นจี่ ลำไย มะไฟ มะเฟือง มะปรางปริง ไม้ผลเหล่านี้ให้ผลผลิตหมุนเวียนกันอย่างต่อเนื่องทุกฤดูกาล ที่นี้จึงน่าจะเป็นชุมชนสวนขนาดใหญ่ จนมองเห็นความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน ทำให้ต้องบันทึกถึงภาวะขาดแคลนอาหารในชุมชนแห่งนี้ว่า ปีมะโรง อดยาก เพราะ “ตกแล้ง” คือ ฝนน้อยน้ำไม่พอ จึงเกิดภาวะ

“ข้าวก็แพงถึงละบาทพวกราษฎรขาย
ระคนปนเผือกมันพอกันตาย”

(หมื่นพรหมสมพัตสร (มี) 2544 : 24)

ผู้อ่านสามารถมองเห็นความคิดหรือโลกทัศน์เสมียนมีซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าที่เป็นการผลิตมากกว่าสุนทรภู่ เปรียบเทียบจากการมองเห็นและบันทึกเรื่องเล่าโรงหีบอ้อย เสมียนมีให้รายละเอียดกระบวนการหีบน้ำอ้อย นำมาเคี่ยวในกระทะใบโตตั้งบนเตาฟืนขนาดใหญ่ เพื่อทำน้ำตาลทราย ดูราวกับว่าเขาตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมชนิดนี้ในการส่งออก เขายังมีความคิดเชื่อมโยงภาพชุมชนโรงหีบที่เต็มไปด้วยแรงงานชาวจีนกับผู้หญิงโสเภณีจากกรุงเทพฯ เข้ามาประกอบอาชีพในชุมชน ดังที่เขาเปรียบเทียบว่าเป็น “ฝูงมดตัวเมียจากบางกอก” ผู้ถูก “ให้เขาขายแลกชำระย่ำ

เย็น” ภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมลักษณะนี้ มักไม่ค่อยได้รับการมองเห็นและบันทึกไว้ในการเดินทางของนักเดินทางคนอื่นมากเท่าใด (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 29)

อย่างไรก็ตามบันทึกการเดินทางเมื่อพ้นจากคลองบางใหญ่และเขตนครไชยศรี กวีทั้งสองเกือบมองไม่เห็นความสำคัญของชุมชนบนเส้นทางสายนี้มากนัก อาจเป็นด้วยว่าเสมือนมีรีบเร่งเดินทางจนไม่ได้บรรยายลักษณะชุมชนไว้เลย นอกจากเอ่ยถึงชื่อโดยใช้เทคนิคการเขียนนิราศเชื่อมโยงกับความรักหรือปรัชญาชีวิตแทน กวีทั้งสองให้ภาพเส้นทางสายเปลี่ยน เต็มไปด้วยท้องทุ่งและป่าหญ้า ชุมชนแต่ละแห่งตั้งอยู่ห่างกัน สุนทรภู่สร้างภาพให้เรามองเห็นอันตรายจากสัตว์น้ำยุคนั้น คือ จระเข้ รวมถึงความหวาดกลัวโจรผู้ร้าย โดยเฉพาะพื้นที่รอยต่อแดนระหว่างนครไชยศรี-สองพี่น้อง ในเขตเมืองสุพรรณ การบรรยายทำให้เห็น ทุ่งป่าหญ้า ที่เต็มไปด้วยยุงและแมลงคอยรบกวนความเป็นอยู่ระหว่างการเดินทางให้ยากลำบากขึ้น แม้สุนทรภู่มองเห็นคุณค่าอีกด้านหนึ่งของภูมิทัศน์ที่เป็นป่าหญ้าในการเป็นแหล่งอาหารของพืชและสัตว์น้ำ แต่การที่ชุมชนตั้งอยู่ห่างไกลกัน และหลายชุมชนอย่าง บ้านศศิธร บ้านขโมย บางน้อย บางหวาย บางซอและบางคันชั่ง ที่ตั้งอยู่ในท่าเลป่าไผ่ และป่าแฝก ที่แม้จะมีประโยชน์ในการนำมาทำเป็นที่อยู่อาศัย แต่ภาพที่เขาบันทึกไว้ล้วนแล้วแต่เป็นการมองเห็นท้องทุ่ง ป่าหญ้า และไผ่ นั้นกลับสะท้อนความรู้สึกถึงความเปลี่ยวและน่ากลัวอันตรายจากสัตว์ร้ายในแม่น้ำอย่างจระเข้ในระหว่างการเดินทาง (สุนทรภู่ 2509 : 34-38) หรือบางหมู่บ้านอย่างบางสีสนุก ก็มีแต่กอสวะขึ้นเต็มไปหมดสลับกับหญ้ากระเจ่าง จนสร้างปัญหาความยากลำบากในการพายเรือ ต้องคอยตัดฟันและค้าเรือออกห่างสู่ทางน้ำ กวีทั้งสองจึงไม่ได้สนใจลักษณะชุมชนนัก บางชุมชนที่ถูกบันทึกไว้ ยังเป็นการให้ภาพสื่อถึงความหดหู่ด้วยการอธิบายสภาพทรุดโทรมร่วงโรยของวัดและหมู่บ้าน พร้อมกับการใช้มาตรฐานความศรัทธาทางพุทธศาสนาของตนเอง ไปตั้งคำถามต่อชาวบ้านที่ละเลย ไม่ซ่อมแซมศาสนสถานเหล่านั้น (สุนทรภู่ 2509: 41) แน่นนอนว่ากวีทั้งสองคงไม่สามารถเข้าใจถึงภาวะความเป็นอยู่แบบยังชีพของชาวบ้านที่ไม่มีผลผลิตส่วนเกินมากพอในการบูรณะวัดได้

เมืองสุพรรณ

ความเปลี่ยว อันตราย และความลำบากถูกทำให้เห็นลดน้อยลงตามระยะทางใกล้ตัวเมืองสุพรรณ บันทึกถึงชุมชนขนาดใหญ่อย่างบ้านกล้วย ที่มีทั้งอาคารบ้านเรือนและวัดตั้งเรียงรายลดหลั่นกันอยู่ริมแม่น้ำ ทำให้รู้สึกถึงการเข้าใกล้ตัวเมือง ซึ่งมีสภาพไม่ต่างจากหมู่บ้านขนาดใหญ่

สุนทรภู่เดินทางถึงเมืองนี้ช่วงตอนเย็น เรือแล่นผ่านหน้าเมืองซึ่งอยู่สองฟากฝั่งแม่น้ำ สภาพบ้านเรือนของผู้รั้ง กรมการ ศาล ตลาด และวัดต่างๆ ในสายตาของเขา เห็นว่าสุพรรณที่แท้แล้วเป็นเมืองรกร้าง วัดหลายแห่งที่เขาอ้างอิงว่าชาวบ้านพาไปชี้ให้ดูนั้น ถูกบันทึกโดยเชื่อมโยงเข้าไว้กับเรื่องเล่าเสภาขุนช้างขุนแผน ที่น่าสนใจคือ สุนทรภู่ใช้จินตนาการสร้างความทรงจำย้อนอดีตตามท้องเรื่องขุนช้างขุนแผนด้วยการกำหนดเวลาให้ตรงกับสมัยอยุธยา แล้วนำมาจินตนาการเปรียบเทียบกับวัดหลายแห่งขณะที่เขามองเห็น อย่างวัดแคที่เขาสร้างภาพว่าในอดีตยุคขุนช้างขุนแผน วัดนี้คงเป็นชุมชน

ที่ผู้คนอยู่กันมากมาย มีชีวิตสนุกสนานตามจินตนาการที่เขาคิดว่าเป็นจริงของวรรณกรรมเรื่องนั้น แต่
 ขณะเวลาที่สุนทรภู่ประจักษ์พบว่าความเป็นจริงแล้วที่แห่งนี้กลับกลายเป็นที่ “รกเรือเสือคะนอง”
 และแม้แต่วัดผาโธซึ่งนางพิมสร้างไว้ก็ถูกทิ้งร้างเช่นกัน (สุนทรภู่ 2509 : 47-48) ภาพเมืองสุพรรณรกร
 ้างตามสายตาที่สุนทรภู่มองเห็นจึงให้ความรู้สึกดังที่เขาบรรยายว่า

สงสารบ้านวัดร้าง	แรมโรย
เสียงแต่นกหกโหย	ค่าเช่า
อกพีที่เดียวโดย	ด้วยแก่ แม่เอย
เข้าเรื่องเมืองร้างเศร้า	โศกซำญจน

(สุนทรภู่ 2509 : 48)

เสมือนมีเองก็ให้ภาพลักษณ์เมืองสุพรรณ ด้วยการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกต่อเมืองนี้
 ว่าเป็นเมืองรกร้างเหมือนตั้งอยู่ ในป่า

“ดูวังโรยแรมร้างน่าสังเวช
 ดังประเทศแถวป่าพนาสัย”
 และสภาพเมืองยังรกร้างด้วยต้นไม้หนาทึบว่า
 “พฤษชาติ แทรกแซมขึ้นแกมกัน
 อเนกนันทเล็กใหญ่ไม่นานา”
 (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 51)

นอกจากภาพลักษณ์ดังกล่าวแล้ว สภาพบ้านเรือนและชีวิตผู้คนยังถูกบันทึกไว้ด้วยเจตนาคติ
 แบบเสียดสี ภาพที่ถูกหยิบยกขึ้นมามันก็ไว้ คือ สภาพจวนเจ้าเมืองซึ่งเป็นผู้ปกครองสูงสุดในท้องถิ่น
 สุนทรภู่เล่าว่า ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ กันรั้วรอบยาวตามฝั่งแม่น้ำ บรรยายให้เห็นภาพฟุ้งว้าว ควาย เดินเต็ม
 บ้าน โดยมีผู้หญิงหลายคนนั่ง “ผ้าลาย” ซึ่งเขาเดาว่าน่าจะเป็นเมียเจ้าเมือง เพราะผ้าลายเป็นสินค้า
 ต่างประเทศที่นำมาจากเมืองหลวง การนั่งผ้าลายและฐานะภริยาเจ้าเมือง ที่ควรจะต้องเป็นผู้หญิงชน
 ชั้นสูงในเมืองกลับถูกวาดภาพให้ดู “มอมแมม” และมีรูปร่าง “จ้ำม่ำล่ำสนสอ้าน” สุนทรภู่จินตนาการ
 ว่ารูปร่างแข็งแรงเช่นนี้คง “อาบนํ้าปล้ำปลา” ภาพสตรีชั้นสูงของชาวเมืองนี้ ถูกสร้างให้เป็นภาพตรง
 ข้ามกับสตรีในอุดมคตินางฝ่ายในราชสำนักที่กรุงโดยสิ้นเชิง (สุนทรภู่ 2509 : 47)

เสมือนมีเองก็นำบุคลิกภาพชาวบ้านเมืองนี้มาล้อเลียน ให้เห็นเป็นเรื่องขำขันขณะปฏิบัติ
 หน้าที่เก็บภาษีในเมืองนี้ กลุ่มคนที่เขาเก็บมาเขียนให้เห็นเป็นเรื่องสนุกสำหรับผู้อ่านชาวกรุง ก็คือ

ภาพกลุ่มชาวบ้านที่ไม่มีเงินชำระอากร เสมียนมีให้ภาพอากร “ละเหี่ยละห้อย” และขอผิดผ่อน ซึ่งอ้างว่าเขาได้ยอมผ่อนผันให้ แต่กลับพบความจริงว่าบางรายชี้เหนียวและดื้อ ไม่ยอมเสียอากร แต่ภาพที่ถูกนำมาล้อเลียนเป็นเรื่องสนุกน่าหัวเราะสำหรับเขากลับเป็นกลุ่มผู้หญิง ที่เสมียนมีบันทึกไว้ว่า ให้การปิดบังสถานภาพตัวเอง เพื่อจะไม่ต้องเสียภาษี ด้วยการอ้างตนเป็นหม้าย (ซึ่งอาจเป็นเหตุผล การยกเว้นอากรก็เป็นได้) หากแต่พอตกกลางคืนกลับไปขอเป็นภรรยาชายที่มีตราภูมิคุ้มห้าม เพื่อจะได้รับยกเว้นภาษี แล้วก็มีชายชาวบ้านบางคนที่มีตราภูมิ อาสาเป็นสามีแต่ถูกผู้หญิงปฏิเสธ ซึ่งเสมียนมี มองว่าเป็นเรื่อง “หน้าไม่อาย” เขาประสพแม้แต่ผู้หญิงบางคนอยากเลิกกินอยู่กับสามีที่มีตราภูมิ จึงออกอุบายกลับมาฟ้องเขาให้จับกุมสามีเพื่อตัวเองจะได้มีสามีใหม่ แต่เสมียนมีระบุไว้ชัดเจนว่าการ บันทึกเรื่องเล่าเหล่านี้ เพราะมีความเห็นว่า เป็นเรื่อง “ขันเต็มที่” (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 57) นี่คงเป็นการนำเสนอชาวบ้านมาเสนอให้เป็นเรื่องสนุก ทั้งที่ในอีกด้านหนึ่ง ถ้าหากเรื่องเล่าของ เสมียนมีเป็นจริงก็น่าจะสะท้อนว่าชาวบ้านที่ยากจนกำลังพยายามใช้ทุกวิถีต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหลีกเลี่ยง การเสียภาษี อันเป็นภาระที่พวกเขามีอาจแบกรับได้ การนำเสนอภาพเหล่านี้ให้เป็นเรื่องสนุก ยังสามารถนำไปจินตนาการเปรียบเทียบกับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นพื้นที่รอบนอกศูนย์กลาง ชีวิต ชาวบ้านในเรื่องเล่านิราศสุพรรณ เทียบได้กับ “ภาพกาก” ที่ถูกเขียนนอกกรอบเรื่องหลักในจารีตการ วาดภาพจิตรกรรมฝาผนังไทยให้เป็นมนุษย์แบบชาวบ้าน แสดงออกด้วยท่าทาง การแต่งกาย รวมทั้ง อารมณ์อย่างตรงไปตรงมา มีชีวิตสนุกสนาน เป็นภาพที่แสดงออกถึงสภาวะทางโลกย์เต็มที่

แม้ว่าเจตนาคติของกวีที่พยายามให้ภาพเมืองนี้เป็นเมือง “รุ่งโรยแรมร้างน่าสังเวช” แต่กวีก็ ไม่สามารถสร้างภาพนั้นได้ทั้งหมด ข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้โดยกวีไม่ได้ใส่ใจต่อการเล่าเรื่องกลับระบุว่า เมืองสุพรรณมีทั้งโรงเหล้าและโรงบ่อน (สุนทรภู่ 2509 : 47 และหมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 58) ซึ่งได้ให้ความหมายถึงภาวะเริ่มต้นของลักษณะเศรษฐกิจแบบเงินตรา ที่ขยายตัวออกมาถึงเมืองนี้ ทั้ง ที่สภาวะการผลิตของเมืองยังเป็นแบบยังชีพ

ป่า

อย่างไรก็ตามนิราศสุพรรณทั้งสองเรื่องไม่ได้บันทึกปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สินระหว่างพำนักในตัวเมือง สำหรับเสมียนมีเองภายใต้การอุปถัมภ์จากชาวเมืองที่มีฐานะดีคน หนึ่ง จนเขาถึงกับยกฐานะให้เป็นญาติผู้ใหญ่ขึ้น เขาย่อมได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากได้รับ “ทั้งบ่าว ไพรใช้ชอบอกรอบเรือน” จนเป็นที่รู้จักในหมู่ชาวเมืองอย่างกว้างขวาง จนเป็นประโยชน์ในการ เดินทางไปเก็บภาษี แต่สุดเขตชุมชนเมืองที่ปลายเขตแดนซึ่งเสมียนมีระบุว่าเป็นเขต “เขาพระ ท่าช้าง นางบวช” กลับถูกเสมียนมีเขียนถึงว่าเป็นภาพป่าทึบกันดาร เมื่อเขาเดินทางถึงบางขวาง พบว่า เป็นเส้นทางที่ประสบความยากลำบากในการเรียกเก็บอากร พื้นที่เหล่านี้ยังไม่ได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ เงินตรา เขาจึงพบปัญหาการเรียกเก็บอากรได้ยากราวกับ “เหมือนแคะแค้นขทานรำคาญใจ” และที่ ดอนกระเบื้องก็พบว่า เป็น “เมืองป่า” ที่ “ใครแปลกหน้าขึ้นไปมิใครได้” พื้นที่ป่าทำให้เขาหวาดกลัว

“ด้วยกลัวภัยเจ็บไข้ที่ร้ายแรง” หรือในท้องที่น้ำท่วมหลาก ทำให้ยากต่อการกำหนดเขตแดน เขายังต้องหลงทางน้ำ พายออกนอกเขตเมืองสุพรรณ เข้าไปถึงปากไห่ สภาพนอกตัวเมือง ชายป่าจึงเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเดินทางและทำงานเก็บภาษี เขาตัดสินใจขายสัมปทานอากรตัดตอนให้พวกจีนไปจัดเก็บ เสมียนมีจึงไม่ได้เดินทางต่อออกไปยังพื้นที่ชุมชนป่าเขา ในขณะที่สุนทรภู่ได้เดินทางไปถึงดินแดนชายเขตเหล่านั้น (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 61)

ถ้าเช่นนั้นพื้นที่ป่านอกเขตเมืองสุพรรณเป็นอย่างไร สุนทรภู่เดินทางไปยังเขตดังกล่าวเพื่อเข้าป่าแสวงหา “ปรอท” เพื่อใช้เล่นแร่แปรธาตุ ทำทอง เส้นทางและภูมิทัศน์ที่เขาบรรยายไว้มีอยู่ 3 ช่วง คือ ชายป่า ป่าชั้นนอกเป็นที่อยู่ชาวกะเหรี่ยง และป่าลึกชั้นในบนเขาสูงที่อยู่ชาวละว้า ภาพลักษณ์ทั้งหมดเป็นพื้นที่แปลกใหม่ เต็มไปด้วยบรรยากาศของธรรมชาติ ลึกลับ เสี่ยงอันตรายมีทั้งความน่ากลัว ความตายและมีภาวะ 2 ระดับ คือ เหมือนจริงและเหนือจริง ที่ช่วยตอกย้ำจินตนาการผู้อ่านให้มีความตื่นเต้นท้าทาย พริ้งพริ้ว และสนเท่ห์ แต่ขณะเดียวกันก็อยู่ในระบบความคิดความเชื่อหรือโลกทัศน์ที่ทั้งสุนทรภู่และผู้อ่านยอมรับได้

สุนทรภู่เริ่มบรรยายภาพพื้นที่ชายป่าตั้งแต่เดินทางออกจากด่านขนอน เข้าเขตหมู่บ้านชายป่าอย่างบ้านไร่ บางม่วง จนถึงเขตป่า บ้านกร่าง มีสัญลักษณ์คือ ศาลปู่เจ้า ที่เป็นศาลเทพผู้พิทักษ์ไพร ด้วยวิธีการเล่าเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ผจญภัยกับสัตว์ป่าอันตรายหลายประเภทในท้องที่แต่ละแห่ง ซึ่งเป็นบรรยากาศแบบเหมือนประสบการณ์จริงนั้น ถูกสอดแทรกไว้กับเรื่องเหนือจริงที่เป็นอำนาจศักดิ์สิทธิ์ลึกลับที่ปรากฏตัวตนในนิมิต ความฝัน หรือแม้แต่ภาพลวงตาที่จับต้องไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพบเสือหรืองูเหลือมบริเวณศาลปู่เจ้า ที่บังเอิญเรือคณะเดินทางติดเกยตื้น ต้องลงเข็น ทั้งที่กลัวสัตว์อันตรายเหล่านั้น แต่ในทันที่นั้นคณะเดินทาง ก็มองเห็นกลุ่มควันรูปร่างคล้ายมนุษย์นั่งบนหลังงู ทำให้สุนทรภู่ต้องตั้งเครื่องบัดปลีเช่นปู่เจ้าพิทักษ์ป่าแถบนั้น สักครู่กลุ่มควันรูปงูก็หายไป เรือจึงแล่นต่อไปได้ วิธีเล่าแบบนี้ยังใช้ในการบรรยายภาพป่า ถึงแม้บางช่วงตอนสุนทรภู่สอดแทรกธรรมชาติที่เขาพรรณนาถึงนก ต้นไม้ ด้วยลักษณะที่เหมือนจริงและเต็มไปด้วยสุนทรียรสที่ชื่นชมความงาม แต่ป่าทั้งสองแห่งก็ยังเป็นป่าที่น่ากลัวเป็นอันตรายอย่างยิ่ง จนแม้แต่สร้างความตายให้เกิดขึ้นได้ ทั้งที่สุนทรภู่มีผู้นำทางซึ่งชำนาญพื้นที่ป่าแถบนั้นมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นกวางและสังบู่เรที่หมู่บ้านกะเหรี่ยงหรือรอดจากหมู่บ้านละว้า (สุนทรภู่ 2509 : 61-100) ผู้นำทางชาวพื้นเมืองช่วยเหลือคุ้มครองดูแลคณะเดินทางซึ่งไม่คุ้นเคยกับการใช้ชีวิตในป่า ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในโลกมนุษย์ที่เป็นจริง ไม่จะเป็นการทำอาหาร ผูกเปลให้นอน หาอาหาร พืช ผลไม้และล่าเนื้อจากป่า อย่างไรก็ตามจากการอ่านนิราศยังพบผู้คุ้มครองคณะเดินทางอีกประเภทหนึ่ง เป็นพลังอำนาจลึกลับ ศักดิ์สิทธิ์โดยเฉพาะเจ้าป่า อารักษ์ หรือวิญญาณอดีตกษัตริย์ สุนทรภู่ฟังการคุ้มครองอำนาจนี้ด้วยความรู้ที่ใช้สื่อสารกับอำนาจเหล่านั้น คือการทำพิธีกรรมเช่นสรวงและการนั่งสมาธิ

การผจญภัยในป่าแม้จะมีผู้นำทางก็ยังเต็มไปด้วยอันตรายอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นฉากการผจญ
 เสือ ผู้-เมีย ที่คณะเดินทางไปแย่งเนื้อที่เสือกินเหลือมาเป็นอาหาร จนตกกลางคืนเสือได้ไล่ติดตามมา
 רבกวน ขณะนอนค้างในป่า จนพวกเขาต้องทำพิธีเช่นไหว้ “พระไพร่” ตกกลางคืนคืนนั้น พวกหนุ่ม
 คณะเดินทาง ก็ฝันเห็นเจ้าป่ามีหน้าและปากเป็นเสือดุร้าย ชีหลังแรด ผดเสียน่ากลัว มาบอกลา
 ก่อนหายไป หรือเมื่อเข้าเขตป่าลึกที่เรียกว่า “ป่าตัน” สองยาง สุนทรภู่ก็เล่าถึงพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์
 ของ “เจ้าสองพี่น้องสองยาง” ซึ่งเป็นอารักษ์รักษาป่า ลงโทษชาวบ้านซึ่งทำร้ายแม่ตัวเองเพราะเสียสติ
 แล้วอาละวาด ด้วยการหักคอจนตาย ด้วยความเกรงกลัวอำนาจอารักษ์สองพี่น้อง สุนทรภู่จึงขอมา
 และขอความคุ้มครองด้วยการตั้งเครื่องบวงสรวงบูชา โดยมีลูกๆ ร้องเพลงขับบวงสรวงเจ้าป่า เทวส
 ถาน อย่างถูกต้องตามแบบแผนทั้งนี้เพื่อขออนุญาตค้นหาแร่ปรอท สุนทรภู่ได้เล่าเรื่องเหนือจริงที่เป็น
 อำนาจอารักษ์นั้น ว่าได้บอกเส้นทางค้นหาแร่ เรื่องเล่าที่น่าเอาเหตุการณ์เหมือนจริงและเหนือจริงเข้า
 มาอยู่ด้วยกันนี้ ดำเนินไปตลอดเส้นทางผจญภัย รวมถึงฉากผจญภัยสุดท้ายที่เป็นจุดสุดยอดของเรื่อง
 คือ การพบ “พระปรอท” การต่อสู้และหนีโหล่งช้างป่า ตลอดจนการหาทางเปิดกรุพระเจดีย์โบราณ
 และนิมิตเห็นภาพกษัตริย์ในอดีตเล่าตำนานบ้านเมืองที่ถูกทิ้งร้างไปด้วยโรคห่าระบาด และการเฉลย
 ว่าปรอทไม่ใช่เหล็กไหล และไม่สามารถนำไปเล่นแร่แปรธาตุได้จริง

นอกจากความตื่นเต้นน่ากลัวจากฉากผจญภัยสัตว์ป่านานาประเภทแล้ว สุนทรภู่อยังสร้าง
 ภาพการเผชิญหน้ากับความตายในป่าไว้อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการพบร่างหมอต๋อ (นายพราน) นก
 กระเต็น นอนตายในป่าโปร่งแดง ที่ง่ามผา พริกและกระต๊อไว้ สุนทรภู่ได้ทำพิธีบังสุกุลให้ผู้ตาย หรือ
 เมื่อเข้าป่าละว้า เดินทางจนพันทดงเหล็กไหล เป็นแหล่งขมิ้น พบเตาเก่าก่อไฟทิ้งไว้ มีผ้าสบงพาดอยู่
 และบาตรทิ้งไว้ สุนทรภู่อันนิษฐานว่าเป็นพระสงฆ์เดินทางเข้ามาหาแร่ ถึงแก่ความตายขณะกำลังเล่น
 แร่แปรธาตุ (หลอมถลุงแร่) แล้วถูกแร็กินตายจนเหลือแต่สิ่งของ เขาอธิบายว่าเหล็กไหลจะมี “แม่
 สาร” คล้ายเหล็ก เวลาถลุงจะลุกเป็นเพลิงเหมือนกรดมีควันพิษ เป็นอันตรายถึงชีวิตได้ การนำเสนอ
 ภาพความตายนี้ให้ทั้งความน่ากลัว ความรู้ที่เป็นสาเหตุของการตายซึ่งเป็นการสันนิษฐานตาม
 ปรากฏการณ์จริง และปรัชญาชีวิตตามหลักพุทธศาสนาเตือนสติ ไม่ให้ลุ่มหลง พื้นที่ป่าในนิราศจึงเป็น
 เรื่องความน่ากลัวและยากลำบาก แม้ว่าสุนทรภู่และคณะเดินทางพยายามสร้างอารมณ์ความสนุก
 เพลิดเพลิน ด้วยการจำลองบรรยากาศการเล่นที่เป็นวัฒนธรรมเมืองกรุงที่พวกเขาชื่นชอบ เช่น
 การเล่นบทร้องเสภา บทเจรจาไข่นและการร้องละคร แต่บรรยากาศเหล่านั้นก็เป็นไปชั่วขณะ ป่ายังคง
 เป็นความน่ากลัวและสร้างความยากลำบากให้กับคณะเดินทาง ดังที่สุนทรภู่สรุปตอนท้ายว่า

“ เทียวสนุกทุกซัณฑ์แท้	แต่เรา
เร่ร่อนนอนป่าเขา	เค่ำไม้
หลงเลี้ยวเทียวเดินเดา	ดึกตื่น สะอื้นเอ๋ย
หาพระปรอธได้	เดือดร้อนอ่อนหู

(สุนทรภู่ 2509 : 101)

นิราศสุพรรณทั้งสองเรื่อง จึงมีโครงเรื่องที่กำหนดภูมิทัศน์การดำเนินเรื่องหรือพื้นที่ไว้ 3 ส่วนที่มีฐานะแตกต่างกันตามโลกทัศน์และความรับรู้ของกวีโดยมีกรุงเป็นพื้นที่ศูนย์กลาง แม้ว่าไม่ใช่ฉากสำคัญของเรื่องเล่าในนิราศ เมืองชนบทสุพรรณรกร้างที่อยู่ห่างไกลจากกรุงและต้องใช้เส้นทางที่เปลี่ยว อันตรายและน่ากลัวในการเข้าถึง พื้นที่เรื่องเล่าเมืองสุพรรณเต็มไปด้วยภาพของความร่วงโรย ลำห้วย และผู้คนในเมืองก็ถูกทำให้เป็นภาพน่าหัวเราะ ในขณะที่พื้นที่ป่าชายเขต นอกเมืองสุพรรณ เป็นดินแดนปลายเขตพระราชอาณาจักรที่ถูกทำให้น่ากลัว เป็นอันตราย และมีความตายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อย่างไรก็ตามโครงเรื่องแบบนี้ก็ยิ่งได้สอดแทรกข้อมูลท้องถิ่นให้แฝงอยู่ในรูปแบบคำประพันธ์จดหมายเหตुरะยะทาง ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ข้อมูลท้องถิ่นในนิราศกลับเป็นสารอีกประเภทหนึ่ง ที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการเขียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อมา

เรื่องเล่าท้องถิ่น

มีการเดินทางจากผู้คนภายนอกมาที่เมืองสุพรรณจนถึงป่าลี้กตอนใน ร่วมสมัยกับกวีผู้เขียนนิราศสุพรรณ หลักฐานคนเดินทางส่วนใหญ่ บอกเพียงพันธกิจที่เข้าปฏิบัติ เช่น เก็บอากร เกณฑ์ไพร่ สักเลข พิจารณาคดี หรือเกณฑ์ทัพและเสบียง ไม่ได้บอกรายละเอียดข้อมูลชุมชน ยกเว้นแผนที่โบราณได้บอกจุดที่ตั้งชุมชนสำคัญและภูมิทัศน์ที่มีความสำคัญต่อการเกณฑ์กำลังคนและเสบียงสำหรับกองทัพ และบันทึกชาวต่างชาติ บอกลักษณะกายภาพชุมชน ภูมิประเทศ คราวเรือนที่สัมพันธ์กับประชากร ผลผลิต และสภาพบ้านเรือนเป็นการบอกฐานะแหล่งโรคภัยที่เป็นประโยชน์ในความสนใจของนักเดินทาง ขณะที่นิราศสุพรรณทั้งสองเรื่อง กวี ผู้เขียนเป็นคนเดินทางจากราชธานี ได้บันทึกเรื่องเล่าท้องถิ่นถ่ายทอดให้ผู้อ่านผ่านโลกทัศน์ทางสังคมของตน นั่นคือให้ความสนใจกับประสบการณ์ ท้องถิ่นที่เป็นภาพความเคลื่อนไหวทางการผลิต การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีความเชื่อโดยมีวิธีการเลือกสรร และจัดลำดับฐานะของเรื่องเล่าไว้ตามตำแหน่งที่สอดคล้องกับโลกทัศน์การรับรู้ของกวี ดังที่จะชี้ให้เห็นต่อไปนี้

การผลิตและภาวะความเป็นอยู่

เสมียนมีคู่ไม่ค่อยกล่าวถึงลักษณะการผลิตหรือทำมาหากินของชุมชนบนเส้นทางมากเท่าสุนทรภู่ ดังเหตุผลที่เคยให้ไว้ คือ เขาต้องรีบเร่งเดินทางเพื่อเก็บภาษี และเรื่องราวบันทึกเกือบทั้งหมดเป็นกิจกรรมการเก็บภาษีเป็นหลัก ในขณะที่การเดินทางของสุนทรภู่ มีเวลาพักระหว่างทางนานกว่า เขาจึงสังเกตการณ์สิ่งรอบตัว เขียนถึงชุมชนได้มากกว่า จนทำให้เห็นว่าเรื่องราวการเดินทางผ่าน

ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวการผลิตและการทำมาหากินที่เป็นจุดเด่นของชุมชน ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นชุมชนเกษตร มีข้อสังเกตว่า นิราศทั้งสองเรื่องจะเล่าเรื่องการทำนาปลูกข้าวพืชเกษตรหลักของชุมชนแถบนี้้น้อยมาก ส่วนหนึ่งเล่าแฝงไว้กับการเพาะปลูกพืชผลชนิดอื่นๆ เพื่อบอกความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนเฉพาะแห่งอย่าง “บ้านบางปลา” สุนทรภู่บรรยายให้เห็นป่าไผ่ พืชน้ำในธรรมชาติ การปลูกไร่กล้วยไข่ และข้าว (สุนทรภู่ 2509 : 36) หรือเพื่อบอกสภาวะการผลิตในฤดูกาลนั้นๆ อย่างเสมือนมีพุดถึง “บางสะแก” ซึ่งมีทำเลที่ตั้งดี ชาวบ้านสามารถปลูกไร้ผัก เลี้ยงวัวควายหากแต่เมื่อปี 2395 นั้นฝนแล้ง ชาวบ้านที่นี้จึงเริ่มทำนาปรัง นอกฤดูกาล ภาพที่เขามองเห็นคือชาวบ้าน เตรียมที่นาปลูกข้าวด้วยการหว่านหญ้า (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 23, 37) เสมียนมีให้เหตุผลว่า “ด้วยพวงราษฎรร้อนตัวกลัวอดข้าว” การที่กวีทั้งสองไม่นิยมนำเล่าถึงการทำนา อาจเพราะเป็นการผลิตที่กวีและผู้อ่านคุ้นเคยจนไม่เห็นความสำคัญที่ต้องบันทึกไว้ อย่างไรก็ตามด้วยเจตนาคิดอันเกิดจากโลกทัศน์ที่เปิดรับเศรษฐกิจแบบการค้าในระบบเงินตราที่ขยายตัวกว้างขึ้น ทำให้กวีมองเห็นภาพการผลิตด้านการเกษตรบางหมู่บ้าน มีเป้าหมายเพื่อการขาย เช่น การปลูกพืชไร่ ไร่อย่างไรฝ่ายกล้วย พืชผักต่างๆ เช่น ถั่ว พัก สวนมะเขือ พริกเทศ มะยม หมู่บ้านเหล่านี้มีทั้งที่อยู่ในเขตและนอกเขตเมืองห่างไกลออกไป นิธิ เองก็อธิบายปรากฏการณ์นี้ว่าเป็นการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจเงินตราในชุมชนผลิตเพื่อยังชีพ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ ก.2527 : 96) สุนทรภู่มักถึง “สวนชิง” ชุมชนใกล้ตัวเมือง ปลูกพริกเทศเม็ดใหญ่เต็มไร่ “บ้านไร่” นอกเขตเมือง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรชาวไทย จีน ทวายอยู่ร่วมกัน ก็ทำไร่กล้วยไข่เพื่อขายทั้งเครือและปลี สุนทรภู่มักได้ซื้อไว้ราคาหนึ่งเฟื้องแบ่งกินได้ถึง 4 มื้อ (สุนทรภู่ 2509 : 44-55) แต่พืชผลตามแหล่งธรรมชาติที่ชุมชนและชาวบ้านใช้ประโยชน์อย่างมากทั้งอุป-บริโภค มี 2 ชนิดตามที่บันทึกไว้ในนิราศ คือ ไผ่และต้นตาล ไผ่ในนิราศได้รับการบรรยายให้เห็นเป็นสภาพป่าไผ่ที่อยู่ใกล้หรือริมหนองน้ำ หรือสองฟากฝั่งใกล้หมู่บ้านเดี่ยวห่างจากชุมชนอื่น การบันทึกภาพไผ่ก็เป็นด้วยว่าต้นไผ่ชนิดนี้ยังประโยชน์ต่อผู้คนในชุมชน ทั้งในการทำเรือนที่อยู่ พาหนะ แพหรือเรือ และยังเป็นแหล่งอาหารทรงคุณค่า สุนทรภู่มักบันทึกประโยชน์ของไผ่ต่อชาวบ้านในฐานะพืชเศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่ง เล่าถึง ชาวบ้าน “บางปลี” ทั้งชายและหญิงต่างหน้าดำเพราะมืออาชีพเผาไผ่เป็นถ่านขาย (สุนทรภู่ 2509 : 23) ต้นตาลเป็นต้นไม้สำคัญอีกชนิดหนึ่งสำหรับโภชนาการในชีวิตชาวบ้าน ด้วยการนำไปทำน้ำตาล สุนทรภู่มักบันทึกภาพกิจกรรมชาวบ้าน “บ้านตาล” ปีนพะองขึ้นไปปาดตาล เพื่อทำน้ำตาล (สุนทรภู่ 2509 : 37, 39, 60, 55, 23) ส่วนต้นไม้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ได้รับการกล่าวถึงในนิราศสุพรรณ คือ การนำไม้เนื้อแข็งมาทำเกวียน พาหนะขนส่งทางบกสำคัญ สุนทรภู่มักถึง “โพพญา” หมู่บ้านนอกเมืองว่า เป็นชุมชนทำเกวียน ระบุว่าริมตลิ่งเต็มไปด้วยล้อเกวียน และไม้เนื้อดีอย่างต้นโพธิ์ ไผ่ เต็ง ตะเคียน ตะขบ ชีก ชาก กระบาก กระเบียน กระเบา กระแบบ กระบก เสลาและสลาด ซึ่งทำให้เข้าใจว่าเป็นไม้ที่นำมาทำล้อและต่อเกวียนขายได้ (สุนทรภู่ 2509 : 53)

สัตว์เลี้ยงใช้งานที่ถูกบันทึกไว้ในนิราศอย่างเป็นที่น่าสังเกต คือ วัวควาย นิราศบันทึกถึงบางหมู่บ้านเลี้ยงวัวควายนอกเหนือจากการปลูกพืชผลอื่น กวีทั้งสองไม่ได้บันทึกภาพวัวควายในการทำนาไว้เลย แต่กลับบันทึกการใช้แรงงานสัตว์ประเภทนี้ไว้ในกิจการอุตสาหกรรมน้ำตาล และการคมนาคม สุนทรภู่และเสมียนมีต่างบันทึกการใช้แรงงานควายในการหีบอ้อยเพื่อทำน้ำตาล และใช้แรงงานควายโยงลากเรือจากฝั่งช่วงคลองโยง (สุนทรภู่ 2509 : 15, 24 หมิ่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 25-28)

เมืองสุพรรณซึ่งเป็นพื้นที่ชนบทผลิตพอยังชีพ ชาวเมืองประกอบอุตสาหกรรมพื้นบ้านดั้งเดิมอย่างปั้นหม้อ และอุตสาหกรรมอาหารอย่างโรงขนมจีน ที่บ้านขนมจีน และโรงเหล็กในหมู่บ้านศรีจัน เขตชนบทนอกเมืองสุพรรณ บันทึกสุนทรภู่ ระบุว่าทั้งโรงขนมจีน และโรงเหล็กเจ้าของเป็นชาวจีน โดยเฉพาะโรงขนมจีน ผู้เขียนบรรยายภาพจีนเจ้าของเป็นผู้มีทรัพย์ นั่งนับเงิน สยายผมให้เมียหวีผมหางเปียให้ สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกเสียดสีถึงอิจฉาในความร่ำรวย (สุนทรภู่ 2509 : 40, 52) แต่การผลิตจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อขายขนาดใหญ่ พบได้ในหลายหมู่บ้านตามบันทึกนิราศสุพรรณ นั่นคือ การจับปลาและทำปลาแห้งเกือบตลอดหมู่บ้านบนเส้นทางน้ำ เป็นการบันทึกภาพชาวบ้าน ชายหญิงจับปลา ทำปลาตากแห้ง ที่มีปริมาณมากที่เชื่อได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมเพื่อขาย สุนทรภู่ บรรยายภาพชาวบ้าน “บางร่ำ” ทั้งชายหญิงใช้ฉมวกแหงจับปลา จนได้ปลาติดปลายฉมวกขึ้นมา ทั้งปลาตุก ปลาช่อนและปลาชโด ทำให้เรามองเห็นแหล่งปลาชุมในท้องน้ำแถบนี้ สุนทรภู่อยังบันทึกถึงแหล่งทำฉมวกจับปลาที่หมู่บ้านชีปะขาวด้วย นอกจากการจับปลาด้วยการใช้ฉมวกแล้วยังมีการจับปลาด้วยเครื่องมืออื่น อย่างชุมชนบางปลาแร่ที่สุนทรภู่มองเห็นปลาเต็มคลอง ชาวประมงหมู่บ้านนี้จับปลาด้วยการใช้ส้อม ช้อน ฉะนาง เรือก ที่นี้คงจับปลาได้ปริมาณมากเขาจึงเห็นชาวบ้านนั่งขอดเกล็ดปลาจนมองเห็นเกล็ดติดตามตัว จมูก แก้ม เพื่อทำปลาแร่ เพราะกลืนเหม็นคาวทั่วคุ้งน้ำ (สุนทรภู่ 2509 : 24, 31, 36)

การผลิตและภาวะความเป็นอยู่ที่เป็นแบบยังชีพหากแต่ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำธรรมชาติที่กวีทั้งสองบรรยายถึง ทำให้เห็นว่าการผลิตบางประเภทของชาวบ้านมีปริมาณมาก จึงมีส่วนเกินมากพอส่งขายนอกชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็นปลาหรือข้าวที่กวีทั้งสองพูดถึงน้อยมาก การผลิตและภาวะความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่เมืองชนบทนี้ จึงมีทั้งผลิตเพื่อขายกับเศรษฐกิจยังชีพอยู่ด้วยกัน สภาพเช่นนี้มีผลฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นไปอย่างเต็มที่เสมือนมีปราชญ์ไว้ว่า “น่าสงสารเมืองสุพรรณทุกวันนี้ที่มั่งมีนั้นก็มากที่ยากก็หลาย” (หมิ่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 75)

ด่านและศาลารักษ์

เป็นจุดผ่านแดนรอยต่อเขตเมืองแต่ละเมืองและก่อนถึงตัวเมืองที่เป็นจุดเชื่อมต่อทางน้ำด่านมีความสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองต่อท้องถิ่นและราชธานี เป็นจุดควบคุมการเดินทางเข้าออกของประชากร หรือตรวจสอบการเคลื่อนย้ายที่ไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง รวมถึงเป็นจุดเก็บอากรผลผลิตสินค้าเพื่อขายทั้งจากชุมชนและราชธานี นิราศสุพรรณทั้งสองเรื่อง

บันทึกจุดผ่านด่านตั้งแต่กรุงเทพฯ-สุพรรณไว้ พื้นที่ท้องน้ำและสองฟากฝั่งที่ตั้งด่าน เป็นแหล่งชุมนุมเข้าออกของเรือสินค้าและผู้เดินทางอย่างคับคั่ง มีผลให้เกิดตลาดแลกเปลี่ยนผลผลิตของพื้นที่แถบนั้น บางแห่งยังเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีการตั้งอาคารบ้านเรือนหนาแน่น เนื่องจากเป็นชุมทางที่มีผู้คนสัญจร ทำให้มีกิจกรรมการผลิตเพื่อการค้าและการแลกเปลี่ยนอื่นๆ ด่านบางแห่งยังตั้งอยู่บนจุดเชื่อมต่อเส้นทางสัญจรทางบกสำคัญ ที่เป็นทางน้ำขึ้นในเวลาน้ำลดยาวขึ้นและเกวียนพาหนะทางบกข้ามผ่านไปยังอีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ นิราศสุพรรณทั้งสองเรื่องให้ข้อมูลบันทึกเรื่องด่านทั้งในแง่สภาพชุมชนที่ตั้งและกิจกรรมของนายด่าน

ด่านบางใหญ่ เป็นด่านแห่งแรกที่อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตั้งอยู่ช่วงคลองเชื่อมต่อคลองหลายสายของชาวสวนละแวกบางกอกน้อยและนนทบุรี เป็นจุดที่เรือชาวสวนชุมนุมกันจนทำให้คลองแออัด ความลดเลี้ยวของเส้นทางน้ำยังทำให้เรือแล่นไม่สะดวก (สุนทรภู่ 2509 : 15 หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 27)

ด่านสำคัญ คือ แดนด่าน เป็นด่านใหญ่จากช่องปากคลองโยงต่อกับนครชัยศรี เป็นทางน้ำสัญจรของเรือสินค้าเข้าออกจากหัวเมืองฝั่งตะวันตกและกรุงเทพฯ ทำให้มีเรือจำนวนมาก จุดที่ตั้งด่านจึงเป็นทั้งด่าน ตลาดและชุมชน เสมียนมีเรียกนายด่านนี้ว่า “เจ้าตลาดปากคลอง” เจ้าตลาดนี้ทำหน้าที่ตรวจตราสินค้าในเรือที่เรียกว่า “เบิกเผย” แล้วประเมินเรียกเก็บอากรเรือสินค้าในเรือก่อนออกเดินทางต่อไป สำหรับเรือเสมียนมีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐนั้น เจ้าตลาดคาดเดาได้จึงไม่ต้องผ่านการเบิกเผยให้พายเรือเลยไปได้ (หมื่นพรหมสมพัตร(มี) 2544 : 27) ในขณะที่สุนทรภู่บันทึกถึงชุมชนแดนด่านนี้เรียกชื่อว่า “ลานตากฟ้า” นั้นเป็นชุมชนใหญ่ มีบ้านเรือน โรงร้านตั้งยาวตลอดคั้ง เขาให้ภาพชีวิตชาวบ้านในชุมชน ขณะกำลังตากปลาบนร้าน ซึ่งเขาเชื่อมโยงความหมายว่าเป็นที่มาของชื่อชุมชน ซึ่งนอกจากสะท้อนความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำช่วงนี้ที่มีทั้งปลาและผักน้ำ อย่าง ผักบุ้ง เต็มท้องทุ่งใช้เป็นอาหารได้ (สุนทรภู่ 2544 : 18-19)

ช่วงรอยต่อปลายเขตแดนนครไชยศรีเข้าเขตสุพรรณ สุนทรภู่บันทึกชื่อ “บางหวาย” เป็นชุมชนชายเขตและคลองเชื่อมต่อ เขาให้ภาพหมู่บ้านบนเส้นทางน้ำเปลี่ยนที่เต็มไปด้วยทุ่งหญ้าและป่าไผ่ จนมาถึงด่านเข้าเขตเมืองสุพรรณที่อยู่ใน “บางสองพี่น้อง” จุดแสดงที่ตั้งด่านสำคัญ 2 อย่าง คือ “บางสามศาล” ซึ่งเป็นศาลอารักษ์ที่เชื่อว่ามีด้วยกันสามคนพี่น้อง มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์เขตแดนด่านบางสองพี่น้องยังเป็น “ตลาดด่านรายรังริมฝั่งสบาย แลเห็นนายด่านเฝ้าชะเง้อคอ” ที่ด่านแห่งนี้ สุนทรภู่ให้ภาพการใช้อำนาจอย่างฉ้อฉลของนายด่านในการเรียกเก็บภาษี สุนทรภู่เองก็เกรงว่าตนเองจะถูกนายด่าน “เรียกเรือดูเข้าของแล้วร้องขอ” เสมียนมีก็ประสบกับภาวะเช่นนี้ขณะเดินทาง แต่เขาก็กลับรีบแจวเรือหนี เพราะกลัวถูกค้นแล้วขอข้าวของ (สุนทรภู่ 2509 : 27 หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 34)

ด้านในเมืองสุพรรณที่ตั้งอยู่บนทางน้ำสำคัญ เป็นเขตชนบทนอกตัวเมือง คือ บ้าน “ศรีจัน” (ศรีประจันต์) อยู่ในทำเลที่ตั้งช่วงแม่น้ำแควหาตื้นใช้เป็นที่เรือด้วย สุนทรภู่บรรยายว่าที่นี่เป็นจุดข้ามแม่น้ำของช้างและเกวียนเดินทาง เป็นจุดสัญจรของผู้คนจากชุมชนตอนในนั่นเอง จึงเป็นชุมชนที่บ้านเรือนตั้งเรียงราย ที่สำคัญมีโรงเหล็กชาวจีนเป็นเจ้าของ ไม่ไกลจากบ้านศรีจันเป็น “ด่านขนอน” ทำเลเป็นหาดใหญ่ มีชุมชนขนาดใหญ่ที่ทั้งคนไทย เจ๊ก มอญ และลาวตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกัน (สุนทรภู่ 2509 : 55-56)

บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับด่านบนเส้นทางน้ำสายนี้ของสุนทรภู่ ทำให้เรามองเห็นทำเลที่ตั้งและบทบาทหน้าที่ของด่านต่อนักเดินทางได้ชัดเจน รวมถึงมองเห็นความสำคัญของด่านทั้งในฐานะจุดตรวจสอบการเดินทางเข้าออก ป้องกันปัญหาการลักลอบเดินทางและสืบข่าวจากรัฐคู่แข่งทางการเมืองและยังทำประโยชน์ในด้านการหารายได้ให้กับรัฐและหัวเมืองท้องถิ่น อย่างไรก็ตามภาพสะท้อนอีกด้านหนึ่งนายด่านก็มีช่องทางโอกาสหาผลประโยชน์ส่วนตัวได้ ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าข้าราชการเวลานั้นได้รับเบี้ยหวัดและส่วนแบ่งจากค่าธรรมเนียมการเก็บภาษีเหล่านี้ การเรียกร้องผลประโยชน์จากคนเดินทางอาจเป็นความชอบธรรมของนายด่านแต่กลับสร้างความน่ารังเกียจในความรู้สึกของสุนทรภู่และความเบื่อหน่ายให้กับและเสมียนมี

ส่วน ศาลอารักษ์ เป็นสถานที่สำคัญในฐานะสิ่งสักการะที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทำหน้าที่ปกป้องรักษารอยต่อแดนทั้งช่วงด่าน ก่อนเข้าเมือง และก่อนเข้าสู่เขตพื้นที่ป่าลึก สุนทรภู่บันทึกสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ โดยเรียกชื่อเป็น “อารักษ์” อย่างบางสามศาล เป็นศาลอารักษ์ประจำด่านก่อนเข้าเขตเมืองสุพรรณ ยานยายท้าวเป็นหมู่บ้านที่มีพิธีกรรมลงผี “อารักษ์” ที่ทำให้เข้าใจว่าน่าจะเป็นอารักษ์ประจำเมือง และศาลสองพี่น้องที่คลองกระเสียวซึ่งออกจากป่าโป่งแดง ก็เป็นอารักษ์พิทักษ์ไพร หรือผีเจ้าป่านั่นเอง (สุนทรภู่ 2509 : 27, 42, 69) การบอกเล่าถึงศาลอารักษ์ในชุมชนบนเส้นทางในด้านหนึ่งก็มองเห็นความเชื่ออำนาจเหนือธรรมชาติของชาวท้องถิ่น และมีพลังที่ทำให้นักเดินทางพื้นเมืองทั้งสุนทรภู่และเสมียนมีต่างให้ความเคารพสักการะ โดยเฉพาะสุนทรภู่อยังได้พรรณนาถึงพลังอำนาจของอารักษ์โดยเฉพาะในเขตป่าอย่างศาลสองพี่น้อง และวิญญานที่ดุแลเจดีย์โบราณในป่าลึก เป้าหมายที่คนเดินทางเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของ “พระพรต” เรื่องเล่าเหนือจริงสร้างจินตนาการให้ผู้อ่านคล้อยตามด้วยความเชื่อและตื่นเต้นด้วยภาพน่าสะพรึงกลัวจากอำนาจศักดิ์สิทธิ์นั้น เรื่องเล่าแนวนี้ถูกสอดแทรกเป็นระยะๆ สามารถกระตุ้นอารมณ์สนุกสนานแก่ผู้อ่านและฟังได้อย่างมาก

ตำนานท้องถิ่นสุพรรณ

ตำนานท้องถิ่นที่บอกเล่ากันในท้องถิ่นและมีฐานะเป็นประวัติของชุมชนเมือง ซึ่งกวีทั้งสองเลือกบันทึกไว้ในนิราศสุพรรณมี 2 เรื่อง คือ ตำนานขุนช้างขุนแผนและตำนานเมืองท้าวอุทอง ไม่น่าแปลกที่เรื่องเล่าสองเรื่องนี้เป็นที่คุ้นเคยและเป็นส่วนหนึ่งของโลกทัศน์การรับรู้ของผู้เขียนและผู้อ่าน

นิราศที่เป็นชาวกรุงอยู่แล้วผ่านเสภาและพงศาวดารฉบับชาวบ้าน การนำมาเล่าซ้ำเพื่อยืนยันถึงความมีอยู่จริงในนิราศ ย่อมเป็นที่สนใจของผู้อ่าน

ตำนานขุนช้างขุนแผน เรื่องราวขุนช้างขุนแผนนั้นเป็นที่คุ้นเคยสำหรับสุนทรภู่และเสมียนมีมาก่อนแล้ว เพราะเป็นบทเสภาขุนช้างขุนแผนที่ราชสำนักกรุงเทพฯ เขียนขึ้นด้วยการนำเอาเค้าเรื่องเดิมจากวรรณกรรมบอกเล่าของประชาชน โดยใช้รูปแบบฉันทลักษณ์กลอนเสภาที่ถือว่าเป็นจารีตวรรณกรรมประชาชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2527 : 16) แต่เสภาขุนช้างขุนแผนฉบับลายลักษณ์ที่เป็นวรรณกรรมราชสำนักกรุงเทพฯ นี้ มีเนื้อหาที่เป็นการเขียนเรื่องใหม่ แม้ว่าจะอิงเค้าโครงเรื่องพื้นฐานจากนิทานพื้นบ้านที่สืบทอดด้วยการบอกเล่า ต่อมาพัฒนาเป็นเสภาซึ่งใช้การขับหรือด้นสดด้วยปากเปล่าและความทรงจำตั้งแต่ครั้งปลายอยุธยา (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2527 : 9, 20-32) สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ บอกเล่าความเป็นมาของเสภาเรื่องนี้ โดยทรงค้นคว้าตามหลักการประวัติศาสตร์วิธีสมัยใหม่ อ้างอิงพงศาวดารฉบับชาวกรุงเก่าซึ่งทรงให้คุณค่าในฐานะเป็นหลักฐานที่ทรงเชื่อถือ แม้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ฉบับบอกเล่าของชาวบ้าน ข้อความที่ทรงอ้างอิง ระบุเพียงพระนามสามัญของกษัตริย์อยุธยาในยุคขุนช้างขุนแผน คือ พระพันวษาโปรดให้ขุนแผนเป็นแม่ทัพไปตีเชียงใหม่ โดยมีอาวุธกับพาหนะ คือ ดาบฟ้าฟื้นและม้าสีหมอก เห็นได้ว่า ไม่มีข้อความใดที่โยงเข้ากับสถานที่เมืองสุพรรณ ทำให้มองไม่เห็นว่เรื่องเล่าขุนช้างขุนแผนถูกเชื่อมโยงกับเมืองสุพรรณเมื่อใดและอย่างไร ทราบแต่เพียงว่าเรื่องเล่าที่สืบทอดด้วยคำบอกเล่าปากต่อปากในรูปของการขับเพลง ถูกทำให้อยู่เป็นฉบับตัวเขียนนั้นเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่สอง แต่ต้นฉบับเก่าที่สุดถูกค้นพบในปัจจุบันเป็นฉบับคัดลอกสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งต่อมาสมัยรัชกาลที่ 4 มีการแต่งเพิ่มจนจบ ส่วนฉบับพิมพ์เกิดขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5

ความเชื่อมโยงระหว่างกลอนเสภาขุนช้าง-ขุนแผนกับเมืองสุพรรณนั้น ปรากฏชัดเจนอยู่ในหลักฐานลายลักษณ์ฉบับพิมพ์นี้เอง เนื้อเรื่องกำหนดฉากและสถานที่ตอนต้นเรื่องที่เมืองสุพรรณ โดยระบุบ้านเกิดของตัวละครเอก 3 คนและพ่อแม่ในเรื่องนี้ และสถานที่ที่พระพันวษากษัตริย์อยุธยาเข้าป่าล่าควายป่าตอนต้นเรื่องไว้ที่เมืองสุพรรณ คือ บริเวณเขาพระ บ้านเกิดของขุนไกรพลพ่ายพ่อขุนแผนซึ่งเป็นคนบ้านพลับ ส่วนนางทองประศรี ผู้เป็นแม่ขุนแผน เป็นคนวัดตระไกร ในขณะที่ขุนศรีวิไชย ผู้พ่อขุนช้างมีตำแหน่งนายกรมช้างนอก มีบ้านอยู่ท่าสิบเบี้ย ส่วนพันศรีโยธาและนางศรีประจันแม่นางพิมพ์ อยู่ท่าพี่เลี้ยง และวัดสำคัญ 2 วัด ที่ใช้เป็นฉากสำคัญตามโครงเรื่องให้ขุนช้างขุนแผนและนางพิมพ์เล่นด้วยกันในวัยเด็กคือ วัดป่าเลไลยก์ และให้เณรแก้วบวชเรียนวิชาอาคมที่วัดแค รวมถึงชุมชนนอกเมืองซึ่งขุนแผนใช้เป็นฉากเดินทางพานางวันทองหนีจากขุนช้าง โดยใช้ประตูตাজอมผ่านวัดตะลุมโป่ง ข้ามโคกกายาน ผ่านป่ามาถึงลำน้ำบ้านพลับ บ้านกล้วย ยิ่งทะเลาะและเขาพระ ชื่อสถานที่ในเมืองสุพรรณเหล่านี้ ถูกบันทึกไว้ในเสภาฉบับตัวเขียนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่สองชื่อสถานที่ในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่ใช้เป็นบทร้องเสภานี้ จึงถูกจารึกอยู่ในความทรงจำของชาวกรุงที่เสพย์วรรณกรรมเรื่องนี้

ดังนั้นเมื่อสุนทรภู่และเสมียนมีเดินทางถึงเมืองสุพรรณแะเยือนสถานที่บางแห่งซึ่งมีชื่อตามที่ปรากฏในเสภาขุนช้างขุนแผน จึงเป็นการปลุกความทรงจำที่พวกเขาเคยรับรู้ และสร้างจินตนาการเชื่อมโยงประวัติสถานที่ชื่อชุมชนและวัดเข้ากับเรื่องเล่าในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน โดยเฉพาะช่วงเวลาขณะกำเนิดและชีวิตวัยหนุ่มสาวของตัวละครเอกทั้งสาม ซึ่งเป็นฉากสำคัญของท้องเรื่อง การพรรณนาสถานที่เหล่านั้นส่วนหนึ่งดูเป็นการตามหาร่องรอยและพิสูจน์การมีอยู่จริงของสถานที่นั้นในเสภาขุนช้างขุนแผนด้วย

การบรรยายเพื่อเชื่อมโยงประวัติสถานที่เมืองสุพรรณกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เริ่มต้นเมื่อสุนทรภู่เข้าถึงตัวเมือง เล่าถึงวัดโบราณและสถานที่บนฝั่งตะวันตก หรือฝั่งซ้ายของแม่น้ำ คือ วัดพระรูป วัดประตูลำ และวัดกระโกร โดยระบุว่าละแวกใกล้เคียงวัดเหล่านี้ เป็นที่ตั้งบ้านตัวละครสำคัญอย่างขุนช้างและนางศรีประจันต์ มารดานางพิมตัวเอก และวัดแคก็เป็นละแวกบ้านนางทองประศรี สุนทรภู่อ้างว่าชาวบ้านสุพรรณเป็นผู้ชี้ให้เขารู้จักสถานที่เหล่านี้ นิราศได้ทำให้เราเข้าใจว่าทั้งผู้เขียน สุนทรภู่และเสมียนมีกับชาวเมืองล้วนแต่เชื่อว่า เมืองของพวกเขาเป็นบ้านเกิดตัวละครวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน สุนทรภู่เองก็ยังวิจารณ์สภาพการร้างของวัดแค ซึ่งเป็นวัดที่พยายแก้วขุนแผนวัยเด็ก บวชเรียนวิชาอาคมที่นี่ และวัดผาโกลซึ่งเป็นวัดที่นางพิมในท้องเรื่องเป็นผู้สร้าง ขณะที่สุนทรภู่เห็นนั้น รกร้างและทรุดโทรมหักพัง เขาจินตนาการย้อนอดีตที่เป็นช่วงเวลาในวรรณกรรม ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นเรื่องเล่าที่เป็นจริง ช่วงเวลาของขุนช้างขุนแผน วัดแคน่าจะเป็นแหล่งชุมนุมผู้คนมากมายสนุกสนาน (สุนทรภู่ 2509 : 47)

เสมียนมีเองก็ไม่ต่างจากสุนทรภู่และผู้คนในสยามที่รับรู้เรื่องเล่าเสภาขุนช้างขุนแผนมีจินตนาการถึงเมืองนี้ ว่าเป็นเมืองขุนช้างขุนแผน ขณะไหว้พระป่าเลไลยก์พระพุทธรูปปูนปั้นปิดทองที่วัดป่า ความสำนึกที่มีต่อองค์พระปฏิมาเป็นเสมือนการสร้างบุญ “เหมือนได้พบพานองค์พระชินศรี” เพราะพระพุทธรูปโบราณเป็นที่นับถือเลื่องลือกันมานาน เสมียนมีเชื่อมโยงเรื่องเล่าตำนานขุนช้างขุนแผนให้มีสถานะความเป็นจริง โดยอ้างอิงว่าเมืองสุพรรณเป็นบ้านเมืองของเณรแก้ว หรือพยายแก้วขุนแผนวัยเด็ก ที่วัดป่าเลไลยก์แห่งนี้ เณรแก้วเคยบวชเรียนหนังสือกับอาจารย์ เสมียนมียังเล่าถึงเรื่องราวเหตุการณ์ความสัมพันธ์ตัวละครเณรแก้วซึ่งบวชอยู่พบกับนางพิม ขณะเทศน์กัณฑ์มัทรีในงานบุญออกพรรษา จนเป็นความรักและการเกี่ยวพาราสี (หมื่นพรหมสมพัตสร (มี) 2544 : 74)

เสมียนมียังทำให้เรื่องเล่านิทานพื้นบ้านขุนช้างขุนแผน ตามคำบอกเล่าชาวบ้าน “บางเภาทลาย” หรือบ้านสำเภาทลาย มีสถานะเป็นส่วนหนึ่งประวัติชุมชนหมู่บ้านแห่งนี้โดยอ้างอิงว่า ผู้เฒ่าในหมู่บ้านเล่าเรื่องเก่าว่า ที่นี่เคยมีสระใหญ่ คือและคุ หมู่บ้านนี้เคยอยู่ริมฝั่งทะเล เป็นที่จอดเรือสำเภาลูกค้า แต่ถูกกระแสน้ำพัดกระแสน้ำพัดเรือสำเภาแตกล่มหายไป กระแสน้ำนี้ คือ หลวงตาขาว (เณรขาว) ที่หลบหนีการปราบปรามของพยายชุมพล ปลอมเป็นจรเข้ออกมาอยู่ใกล้ถึงเขตลำน้ำและภูเขาที่มีชื่อตามจรเข้ว่า “กระเข้สามพัน” (ซึ่งเป็นชื่อลำน้ำสายเก่าสุพรรณหรือลำน้ำท่าว่า) เสมียนมี

เห็นลำน้ำขาด บางแห่งเป็นห้วยแห้งและป่า จบเป็นทางน้ำและทางบกที่คดเคี้ยว เขาจึงคล้อยตาม เรื่องเล่าจะเช้เถรवादของชาวบ้านว่า “น่าจะจริง” จิตใต้สำนึกและความทรงจำที่เขาคุ้นเคยกับ สถานที่เมืองสุพรรณจากฉากตอนต้นเรื่องของเสภาขุนช้างขุนแผนยังกระตุ้นให้เขาเชื่อมโยงแบบอุปมาอุปมัยชื่อชุมชน “บางไทร” ที่เขาเดินทางผ่านช่วงดึกมากในคืนหนึ่งว่าเหมือนทั้ง “พระไทร” ที่บ้าน และเปรียบได้กับขุนแผนและนางวันทอง พลอดรักพักผ่อนใต้ต้นไทรขณะเดินป่าตามท้องเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนอีกด้วย (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 36) นิราศเมืองสุพรรณของเขาจึงช่วยตอกย้ำความน่าเชื่อถือถึงสถานะเป็นจริงของเรื่องขุนช้างขุนแผนกับพื้นที่เมืองสุพรรณ ที่มาของขุนช้างขุนแผนเป็นเพียงวรรณกรรมบอกเล่าของชาวบ้านและวรรณกรรมลายลักษณ์ในราชสำนักต้นรัตนโกสินทร์ ได้ถูกทำให้มีสถานะที่เป็นจริงและได้รับการบันทึกไว้ในนิราศคำประพันธ์ลายลักษณ์ที่เชื่อถือกันว่าบอกเล่าประสบการณ์ที่เป็นจริงนั้นทำให้สุพรรณกลายเป็นเมืองขุนช้างขุนแผนที่ได้รับการสืบทอด จนกระทั่งกลืนกลายเป็นเรื่องเล่าประวัติท้องถิ่นที่มีพื้นที่เคียงคู่กับประวัติศาสตร์ชาติในยุคต่อมา

ตำนานท้าวอุทองตำนานเมืองสุพรรณ เรื่องเล่าตำนานท้าวอุทองในนิราศสุพรรณนั้นแตกต่างจากเรื่องเล่านิทานพื้นบ้านขุนช้างขุนแผน อย่างน้อยในเรื่องแหล่งที่มาของตำนาน เรื่องเล่าท้าวอุทองในเมืองนี้เป็นตำนานที่ชาวบ้านสุพรรณเชื่อถือและบอกเล่าร่วมกัน ผู้เขียนนิราศทั้งสองเป็นแต่บันทึกเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดกันแบบปากต่อปากที่เป็นความทรงจำร่วมกันของชาวบ้านให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์ครั้งแรกในนิราศ ความทรงจำเรื่องพระเจ้าอุทองของชาวกรุงและกวีทั้งคู่ อาจจำกัดเพียงแค่บุคคลที่เป็นกษัตริย์อยุธยาและเป็นความทรงจำอีกแบบหนึ่งไม่เหมือนกับเรื่องท้าวอุทองของชาวบ้านสุพรรณ

สำหรับเสมียนมีแล้วเขาจัดฐานะตำนานเมืองสุพรรณที่เป็นเรื่องเล่าขุนช้างขุนแผนไว้อยู่ในลำดับความสำคัญที่มีอายุก่อนตำนานเมืองที่เกี่ยวข้องกับท้าวอุทอง คำบอกเล่าที่เขาได้รับฟังมาก็คือเมืองนี้เป็นเมืองน้องท้าวอุทอง(4) ได้เป็นกษัตริย์ปกครองอยู่ ตัวเขาเองก็เชื่อถือคำบอกเล่านี้ เพราะมองเห็นร่องรอยสิ่งก่อสร้าง เิงเทิน เนินวัง พระเจดีย์วิหาร รวมถึงบ้านเศรษฐีที่ยังหลงเหลืออยู่บ้านเมืองในอดีตรุ่งโรยหักพังเพราะขาดผู้อุปถัมภ์ ตกอยู่ในสภาพน่าหดหู่กลายเป็นเมืองอาภัพเป็นที่น่าเสียดาย ดังคำบรรยาย คือ

“แต่ปางก่อนเมืองนี้มีกษัตริย์
ผ่านสมบัติปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
คือน้องท้าวอุทองครองสุพรรณ
ท่านเล่ากันเนื่องเนื่องเรื่องก็มี
เห็นเชิงเทินเนินวังยังปรากฏ

ชนบทขอบเขตบ้านเศรษฐี
ภูมิประเทศเขตชนบททุกวันนี้
กลายเป็นที่ท่องเที่ยวป่าระกำ
พระเจดีย์วิหารบูรณสร้าง
ก็โรยร้างร่วงหุบสิ้นอุปถัมภ์
ทั้งพาราอาภัพัยประยา
สุดจะร่ำเรื่องว่าน่าเสียดาย”

(หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 74)

ในขณะที่สุนทรภู่เองบันทึกในนิราศสุพรรณของเขา ได้รับรู้คำบอกเล่าตำนานเมืองที่เกี่ยวข้องทำนองนี้ เมื่อเขาเดินทางออกนอกเมืองเข้าเขต “บ้านทิง” ที่สามชุก ยายนากอายุ 118 ปี และตาทองอายุ 120 ปี สองสามีภรรยาชาวบ้านนี้ บอกเล่าประวัติชุมชนบ้านทิงและวัดซี้ทั้ง ว่าเป็นเรื่องเล่าโบราณ ว่า ทำนองทองแวมมาถึงถิ่นนี้ ขอเชือกหนังจากชาวบ้านไปชิงกลอง ชาวบ้านไม่ให้จึงสาปบ้านนี้ให้เต็มไปด้วยซี้ทั้งซึ่งตรงกับชื่อวัดเวลานั้น นิทานทำนองทองที่เล่ากันในท้องถิ่นสะท้อนถึงความทรงจำของผู้คนที่โยงใยกับตำนานเรื่องนี้ พบว่าเรื่องเล่าในนิราศของสุนทรภู่อีกตอนหนึ่ง ยิ่งเพิ่มความสับสนให้กับการสร้างเรื่องเล่าท้องถิ่นรุ่นต่อมาด้วย ช่วงตอนปลายเรื่อง ขณะอยู่ในป่าลึกเพื่อตามหาเจดีย์โบราณ ซึ่งมี “พระปรอท” บรรจุนอยู่ภายในถ้ำปิดตาย จนคณะเดินทางต้องทำพิธีตั้งเครื่องสังเวยวิญญานผู้พิทักษ์ถ้ำเพื่อขอเปิดปากถ้ำ ขณะหลับพักด้วยความเหนื่อยอ่อน สุนทรภู่ออกนิมิตขึ้นในความฝันว่า คณะเดินทางกำลังเผ้ากษัตริย์พร้อมท้าวนางทั้งสี่และโอรสเล็กๆ ณ ท้องพระโรงกษัตริย์ในฝันขอให้สุนทรภู่ ซึ่งมีชื่อเสียงในการขับเพลงกล่อม ร้องเพลงชมจันทร์และดาว หลังจากฟังแล้วโปรด จึงเล่าเรื่องแต่อดีตให้ฟังตอบแทนว่า ทรงเป็นผู้สร้างปราสาทพระราชวัง ป้อมปราการและเมือง ต่อมาเกิดโรคห่าระบาด บ้านเมืองร้างไป โขลงช้างป่าจึงเข้ามาพิทักษ์ทรัพย์สิน และบอกความลับว่า เจดีย์ที่เชื่อกันว่ามีทองนั้นไม่จริง เป็นเพราะกษัตริย์ผสมปรอทเพชรปุนใส่ไว้ และให้โอรสสร้างปราสาททอง ด้วยการนำถั่ว นม เนื้อแปดมาผสม จึงไม่มีอายุวัฒนะใดๆ ทั้งสิ้น มีแต่ปรอทเท่าเพชร ที่ไม่ใช่พระปรอทศักดิ์สิทธิ์แต่อย่างใด ที่น่าสนใจคือ เรื่องเล่าในความฝันของสุนทรภู่ บันทึกเพียงแค่กษัตริย์ได้สร้างเมืองและวัง หลังจากนั้นเกิดโรคห่าจนบ้านเมืองร้าง เรื่องเล่านี้ถูกดึงไปเป็นส่วนหนึ่งของการเขียนประวัติศาสตร์ชาติ ด้วยทำให้กษัตริย์องค์นี้มีพระนามว่าทำนองทอง ทั้งที่บันทึกนิราศของสุนทรภู่ไม่มีข้อความใดระบุชื่อกษัตริย์เป็นทำนองทองเลย (สุนทรภู่ 2509 : 94-95)

ตำนานท้องถิ่นเมืองสุพรรณทั้งสองเรื่อง เรื่องเล่าขุนช้างขุนแผน ถูกทำให้มีความสำคัญน้อยกว่า ด้วยการเป็นเพียงตำนานเมืองท้องถิ่นสุพรรณ ปรากฏให้เห็นเป็นชื่อถนนสายต่างๆในตัวเมือง

ส่วนตำนานท้าวอุทองได้รับการปรับให้ขึ้นมาเป็นตำนานเมืองท้าวอุทองซึ่งจะกล่าวถึงในบทสรุปตอนท้าย ได้ถูกผนวกเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของการเขียนประวัติศาสตร์ชาติ

วัฒนธรรมชาวกรุงพบวัฒนธรรมชาวบ้าน

เมื่อกว๊านผู้แต่งนิราศทั้งสอง เดินทางมายังเมืองสุพรรณ มองท้องถิ่นผ่านความคิดที่มีมาตรฐานตามโลกทัศน์ชาวกรุงกระฎุมพี การบันทึกวัฒนธรรมการแสดงออกของชาวบ้านในเมืองนี้ ถูกจัดวางภายใต้ความรู้สึกที่เป็นมาตรฐานกระฎุมพีชาวกรุง ที่มีประสบการณ์คุ้นเคยกับวัฒนธรรมราชสำนักให้มองวัฒนธรรมชาวบ้านเป็นวัฒนธรรมที่แตกต่าง บ่อยครั้งก็ทำให้เป็นที่น่าหัวเราะหรือนำรังเกียจ พวกเขาอาจขาดชั้นติธรรมหรือความเข้าใจเหตุผลของชาวบ้าน และวิถีชนบทไม่มากพอ

ดังนั้นตลอดเส้นทางการเดินทางอันยาวไกลและใช้เวลานานเป็นแรมเดือน สุนทรภู่และคณะจึงเลือกแสดงออกเพื่อการผ่อนคลายอารมณ์คิดถึงบ้าน และสร้างความสนุกสนานในกลุ่มด้วยการละเล่นตามวัฒนธรรมชาวกรุง สุนทรภู่ได้บันทึกภาพการร้อง เล่น เต้นรำของบรรดาหนุ่มๆ ลูกของเขาขณะเดินทาง เช่น การร้องอิเหนาเมื่อเรือแล่นผ่าน “บ้านดารา” การเล่นโขนตอนหนุมานถวายแหวน ขณะไกวชิงช้าในป่าเขตกะเหรี่ยง การนำดอกไม้ป่าที่มีกลิ่นหอมจัดมาอบผ้าของหนุ่มคณะเดินทางตามแบบแผนการใช้ชีวิตชาววัง ที่น่าจะเป็นการบรรเทาภาวะคิดถึงบ้าน เนื่องจากต้องอยู่ในชนบทที่มีวัฒนธรรมซึ่งพวกตนไม่คุ้นเคย (สุนทรภู่ 2509 : 35, 111, 112-113) ในเวลาเดียวกันก็ก็ได้ใช้มาตรฐานของตนเองในการวัดวัฒนธรรมการแสดงออกของชาวชนบทด้วย สุนทรภู่และคณะขณะนอนค้างอยู่ที่ “บ้านกระตั่ว” ซึ่งเขาระบุว่าเป็นบ้านชาวดง เป็นเวลาที่ชาวบ้านทำพิธีโขนจุก ชาวบ้านเชิญให้สุนทรภู่แต่งคำมวงค์ให้ ขณะชมการละเล่นในงาน เขาทักการเล่นเพลงของชาวบ้านที่ใช้ปีพาทย์ กลอง ตะโพน เล่นร่วมกัน โดยรู้สึกละอายใจว่าเป็นดนตรีที่สับสนเพราะเป็นการเล่นเพลงไทยที่ใช้กลองเข้ามาให้จังหวะซึ่งผิดแบบแผนการเล่นจากมาตรฐานกรุง (สุนทรภู่ 2509 : 80) เราเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกชนิดนี้ของเขา ในการบรรยายฉากความรื่นรมย์ของชาวบ้านให้เป็นภาพตลกขบขัน เจือด้วยความรู้สึกดูถูก ด้วยการบรรยายให้เห็นเด็กชาวบ้านพากันกระโดดโลดเต้นโขนจนประสบอุบัติเหตุแขนคอก ในขณะที่คนร้องเพลงเสียงอ้อแอ้ด้วยความเมาสุรา สุนทรภู่ได้ใช้ทักษะการประพันธ์เล่นคำ แต่งเสียงวรรณยุกต์ในบทกลอน เลียนเสียงดนตรีแต่ละชนิดที่ชาวบ้านเล่น ตั้งแต่ ซอ ปี่ ขลุ่ย ฆ้อง และตะโพน เพื่อให้ภาพดังกล่าวส่งสารที่เป็นความน่าขบขันแก่ผู้อ่าน (สุนทรภู่ 2509 : 80-81) เช่นเดียวกับเสมียนมี เมื่อเขาต้องเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านของชาวเมือง ในงานบุญออกพรรษาประจำปีที่สำคัญของวัดป่าเลไลยก์ เขาทักประเพณีงานบุญในพุทธศาสนาของเมืองนี้อย่างละเอียด เป็นช่วงน้ำหลากเดือน 12 ชาวบ้านพายเรือออกมาทำบุญไหว้พระวัดปากกันทั้งเมือง ที่น่าสนใจคือ เมื่อเขาเล่าถึงการเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมเล่นเพลงของหนุ่มสาว ที่พายเรือร้องเพลงรับส่งแก้มัน โดยมีปีพาทย์ ระนาด ฆ้องรับกัน แม้เสมียนมีจะยอมรับความไพเราะ แต่ก็ไม่อยู่ในระดับที่เท่าเทียมกับตัวเอง เมื่อครั้งที่เคยบอกบทสักรากกับกลุ่มเพื่อน ช่วงเวลาอยู่ “กรุง” และยังฝันอยากพาพวก

เพื่อนมาเล่นสัควาหน้าจวน และ “จะบอกบทบูชาวัดป่าบาง” ด้วยมาตรฐานการเล่นสัควาของเขา รวมถึงโลกทัศน์ทางดนตรีที่เขาแสดงว่ามีเหนือและมีมากกว่าชาวชนบท ทักษะดังกล่าวของทั้งสุนทรภู่ และเสมียนมี เป็นการแยกสถานะวัฒนธรรมการเล่นในชนบทให้แตกต่างและดูดีกว่ามาตรฐานการเล่นที่เป็นวัฒนธรรมชาวกรุงของพวกเขา

กลุ่มชาติพันธุ์

ที่จริงแล้วประชากรในกรุงเทพฯ เต็มไปด้วยความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรมและที่มาของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นเขมร ลาว มอญและมลายู รวมถึงชาวจีน กวีทั้งสองในฐานะชาวกรุง จึงมีประสบการณ์คุ้นเคยกับลักษณะความหลากหลายนี้อยู่แล้ว การเดินทางและบันทึกในนิราศจึงมองเห็นและบันทึกความหลากหลายของชาติพันธุ์ในชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งไว้ แต่การรับรู้ของกวีที่มีต่อชาวบ้านต่างชาติพันธุ์ ได้จัดลำดับความสำคัญรวมถึงทัศนคติที่มีต่อพวกเขา ภายใต้ข้อกำหนดอันเป็นโลกทัศน์ซึ่งเป็นมาตรฐานวัฒนธรรมทางสังคม ที่วางคุณค่าฐานะวัฒนธรรมราชสำนักและกระฎุมพีในกรุงให้อยู่เหนือกว่าชาติพันธุ์อื่น แม้จะมีการยอมรับกลุ่มประชากรต่างชาติพันธุ์ในฐานะพสกนิกรผู้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารก็ตาม ข้อมูลบันทึกลักษณะทางชาติพันธุ์ จึงสะท้อนความรู้สึกที่เป็นทัศนคติที่เปรียบเทียบกับมาตรฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง

บันทึกชุมชนชาติพันธุ์ในนิราศ ทำให้เรามองเห็นว่าเมืองสุพรรณ ประกอบขึ้นด้วยหมู่บ้านที่มีผู้คนทั้งไทย ลาว มอญ จีน อยู่ในหรือใกล้เมือง และมีชาวกะเหรี่ยงและละว้าอยู่บนที่สูงและป่าลึก ตอนในบางหมู่บ้านก็มีชาติพันธุ์เดียว หลายแห่งมีความหลากหลายทั้งไทย มอญ และจีน ซึ่งอยู่ร่วมกันในชุมชนใหญ่ ที่มีการผลิตเพื่อขาย แต่ไม่มีชุมชนชาวจีนเฉพาะในเมืองนี้ ชาวจีนจะแทรกตัวอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ส่วนใหญ่มีอาชีพเพาะปลูกและจับปลา ยกเว้นชาวจีนจำนวนหนึ่งที่หันมาค้าขายและทำกิจการอุตสาหกรรมอย่างโรงขนมจีนและโรงเหล็ก (สุนทรภู่ 2509 : 34-35, 52)

มีข้อสังเกตว่ากวีทั้งสองมีทัศนคติเชิงวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มชาติพันธุ์ 2 กลุ่มคือ จีนและลาว นิธิเคยให้ข้อสรุปถึงโลกทัศน์การมองคนจีนของกระฎุมพีต้นรัตนโกสินทร์รวมถึงกวีทั้งสอง ว่าเป็นไปด้วยความงุนงง สับสนและอิจฉาระคนดูถูก จากการอพยพเข้ามาของคนจีน ที่สามารถสร้างฐานะรายได้จนมั่งมีอย่างรวดเร็วภายใต้โอกาสจากระบบราชการในการประกอบการหลายประเภท และเป็นผู้ที่ใช้เงินซื้อทุกอย่างรวมถึงผู้หญิง คนจีนยังเดินทางเข้าไปพำนักในหัวเมืองต่างๆ รวมถึงสุพรรณ พร้อมกับดำเนินเศรษฐกิจแบบเงินตรา และมุ่งแสวงทรัพย์ตั้งแต่ทำการเกษตรเพื่อขาย ด้วยการปลูกพืชไร่และสวนผัก รวมถึงธุรกิจอุตสาหกรรม เสมียนมีแสดงความรู้สึกหมั่นไส้แถมดูถูกการแสดงออกของชาวจีน เป็นต้นว่าวิธีการเกี้ยวสาวของจีนลูกจ้างแจวเรือของตัวเอง หรือในขณะที่บรรยายถึงเงินเจ้าของโรงงานขนมจีนที่บ้านขนมจีน ด้วยความรู้สึกกึ่งอิจฉา ที่เห็นเขานั่งนับเงินระหว่างที่เมียสาวกำลังหิวหมเพื่อทำทางเปียให้ (หมื่นพรหมสมพัตสร (มี) 2544: 27 และสุนทรภู่ 2509 : 45)

ขณะที่ความรู้สึกที่มีต่อชาวลาว เป็นการดูถูกเรื่องการเปลือยกายไม่นุ่งผ้า ไม่ว่าเวลาอาบน้ำหรือจับปลาของลาวที่ “บ้านย่านยาว” บ้าน “ศิระเวียง” และ “บ้านโพหลวง” มากกว่าจะเป็นเรื่องสำเนียงภาษาหรือการไฉฉวม สุนทรภู์กลับแสดงความรู้สึกเป็นมิตรกับชาวกะเหรี่ยงและละว้าที่เขาจัดเป็นกลุ่มคนชาวป่าเขามากกว่า เหตุผลสำคัญ คือ ในนิราศ คนทั้งสองกลุ่มเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ป่าเขาสูงที่สุนทรภู์ตระหนักถึงอันตรายต่อชีวิต บันทึกสุนทรภู์ทำให้เขาเห็นว่า ชาวบ้านเหล่านี้เป็นชาวป่าที่นอกจากมีน้ำใจแล้ว ยังมีท่าทีซื่อสัตย์และพร้อมที่จะให้ความจงรักภักดี ทั้งที่ของแลกเปลี่ยนที่สุนทรภู์มอบให้นั้น เป็นเพียงลูกปัดที่ไม่มีราคาค่างวดในเชิงเศรษฐกิจเลย แต่ชาวเขาทั้งสองกลุ่มก็เต็มใจช่วยเหลือการเดินทาง และยังให้การต้อนรับ เลี้ยงอาหารด้วยความเต็มใจ แม้ว่าในความเป็นจริง คนเดินทางชาวกรุงไม่คุ้นเคยและรังเกียจอาหารพื้นเมืองของพวกเขาอย่างแยแสเกลียดและค่างบังกก็ตาม บันทึกทางชาติพันธุ์ที่เป็นการบรรยายสรีระและการแต่งกาย จึงถูกเลือกใส่อารมณ์ความรู้สึกที่เอ็นดูแกมล้อเลียน เช่น การเขียนถึงลักษณะขาสั้นๆ เจาะหู ใส่ห่วง และพูดสำเนียงกะหนึ่งกะหนึ่ง โดยไม่มีความรู้สึกดูถูกว่าต่ำกว่าหรือน่ารังเกียจอย่างเดียวกับที่แสดงต่อคนลาว (สุนทรภู์ 2509 : 43, 51 62, 65, 95-99 และหมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 44 -45)

มาตรฐานที่เป็นรสนิยมทางวัฒนธรรมแบบกระฎุมพีนี้ ยังถูกนำมาใช้วัดเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงในยุคนั้นที่ยังอยู่ในแบบประเพณีหลายเมีย ตลอดการเดินทางของกวีทั้งสอง นอกจากการพูดถึงหญิงคนรักตามแบบแผนคำประพันธ์นิราศแล้ว ฉากที่ปรากฏบ่อยครั้ง คือ การชมผู้หญิงชาวบ้าน ภายใต้มาตรฐานความงามแบบหญิงชาววัง คือ ไข่ขมื่น จีบเขมาและกันไร เหมือนที่สุนทรภู์ชมสาวสุพรรณว่า เป็นผู้หญิงสวยเพราะกัน “ไรจุก” ทุกบ้าน แม้ว่าจะอยู่ใน “ป่าต้นคนสุพรรณ” (สุนทรภู์ 2509 : 82-83) ในขณะที่มาตรฐานด้านคุณสมบัติ อันเป็นบทบาทผู้หญิงในทัศนะของสุนทรภู์ ที่นิธิเสนอไว้นั้นกลับเป็นภาพของผู้หญิงที่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับเหย้าเรือน หากแต่เป็นกำลังทางเศรษฐกิจ เขาจึงชื่นชมกับผู้หญิงที่ค้าขาย ขยัน ซึ่งก็เป็นรสนิยมเดียวกับเสมียนมี (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2527 : 280, 283) เสมียนมีพูดถึงผู้หญิงบางระมาดว่าขยัน ทำให้เพื่อนเขาหลายคนมีเมียและตั้งรกรากที่นั่น (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 15) แม้กวีทั้งสองต่างอยู่ในแบบแผนทางสังคมแบบหลายเมีย โดยต้องการให้เมียทุกคนผ่อนผันเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 33) แต่พวกเขาในฐานะผู้ชายก็ไม่ได้รังเกียจพฤติกรรมการเริ่มเกี่ยวหรือจับผู้ชายก่อน เพียงแต่มองเห็นเป็นภาพขบขันสนุกสนาน หากจับไม่สำเร็จ (สุนทรภู์ 2509 : 54 และหมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 56-57) รวมถึงการไม่รังเกียจผู้หญิงหม้ายที่จะแต่งงานใหม่ (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 38-39)

ไหว้พระและศรัทธาพุทธ

ทั้งสมบัติและนิติต่างให้ข้อสรุปถึงโลกทัศน์และความคิดสุนทรภู์ และเสมียนมีในฐานะตัวแทนกระฎุมพีที่มีต่อพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่เรื่องของกรยึดในหลักปรมัตถ์ธรรมหรือ การแสวงหา

เป้าหมายสูงสุด คือ นิพพาน หากแต่เป็นหลักการใช้ชีวิตในโลกปัจจุบันและคาดหวังผลประโยชน์ในชาตินี้ พุทธศาสนาจึงต้องมีเหตุผลที่อธิบายได้ตามแนวทางดังกล่าว และต้องไปกันได้กับอาชีวะและหน้าที่การงานพุทธศาสนาของพวกเขาจึงไม่ปฏิเสธวัตถุและไม่ขัดแย้งกับความคิดในการสะสมทรัพย์และการแสวงหาความสุขสบายในโลกนี้ (สมบัติ จันทรวงศ์ 2523 : 282-284 และนิธิ เอียวศรีวงศ์ 2527 : 261-264)

ด้วยแนวคิดนี้จึงเห็นได้ว่า บันทึกนิราศทั้งสองฉบับ สุนทรภู่และเสมียนมีให้ความสำคัญกับพุทธศาสนสถานสำคัญของชาวเมืองนี้ คือ วัดป่าเลไลยก์อย่างมาก ทั้งสองคนเดินทางไปนมัสการพระพุทธรูปป่าเลไลยก์วัดนอกเมือง ด้วยศรัทธาที่หวังพึ่งพาอำนาจพุทธคุณ ดลบันดาลให้การปฏิบัติภารกิจอันเป็นประโยชน์ส่วนตนสำเร็จลุล่วงไปได้ ทั้งคู่แสดงความเชื่อถือศรัทธาในความงามและความมีอายุเก่าแก่โบราณ สุนทรภู่เพียงแต่พรรณนาลักษณะพุทธศิลปะขององค์พระไว้อย่างชัดเจน บอกความหมายการเป็นพระพุทธรูปปางเลไลยก์ พระพักตร์ยิ้ม ประกอบด้วย ลิงและช้างแสดงท่าพุทธบูชาว่า

“ขึ้นโขดโบสถ์เก่ากัม	กราบยุคล
พระป่าเลไลยก์กียล	อย่างยิ้ม
ยอกรหย่อนบาทบน	บงกช แก้วเอย
ปลั่งเปล่งเพ่งพิศพริ้ม	พระหนั่งดั่งองค์
เทียนธูปบุปผชาติ	บูชา
นิกพระเสด็จมา	ยับยั้ง
ลิงเผือกเลือกสมอพวา	ถวายเป็นไถ่เส
ช้างเผือกเลือกผิงทั้ง	กึ่งไม้ไผ่ถวายเป็น

(สุนทรภู่ 2509 : 49)

ในขณะที่เสมียนมีเองชื่นชมความงามและความใหญ่โตขององค์พระที่สูงถึง 7 วา ในมิติลักษณะเดียวกับสุนทรภู่ และยังตั้งคำถามถึงอายุการสร้างและความเก่าแก่โบราณ แต่ขณะเดียวกันก็วิพากษ์วิจารณ์ถึงการดูแลซ่อมแซมที่ไม่ประณีตว่า “เอาปูนปิดปะพอได้การ” ทำให้มองเห็นถึงความทรุดโทรมขององค์พระพุทธรูป เขายังรู้สึกตำหนิเหล่าข้าพระ ที่มีหน้าที่บำรุงรักษาวัดแห่งนี้ แต่กลับละเลยจนถึงขั้นนำลงโทษฐานเกียจคร้านต่อหน้าที่

“ เป็นพระนั่งปิดทองของบูรณ

เห็นนานหนักหนากว่าร้อยปี

พระพาหาขว้ายหลายหัก

วงพระพักตร์ทองหมองไม่ผ่องศรี

ห้อยพระขงฆ์ลงเรียบระเบียบดี
 แล้วก็มีลิงช้างช้างละตัว
 ช้างหมอบม้วนวงจ้วงจอบอยู่
 ลิงก็ชูรวงผึ้งขึ้นท่อมหัว
 ฟันผนังหลังคาก็น่ากลัว
 ฝนก็ร่ำรดอาบเป็นคราบโคล
 พวกข้าพระวัดนี้ก็มีอยู่
 ไม่เหลียวดูพระบ้างไปช้างไหน
 จนวัดวารกรือออกป้อไป
 ไม่มีใครถากถางจิ้งร้างโรย

(หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 72-73)

บันทึกสภาพและลักษณะองค์พระพุทธรูปนี้ เป็นการให้ภาพก่อนมีการบูรณะครั้งใหญ่ที่อุปถัมภ์โดยราชสำนัก ซึ่งใช้เวลายาวนานกว่าสิบปีตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4

การไหว้พระของกวีทั้งสองเป็นบันทึกที่แสดงถึงความเชื่อและศรัทธาต่อพุทธศาสนา มุ่งหวังเชิงประโยชน์ของการใช้ชีวิตในโลกนี้ เสมียนมีซึ่งได้ใช้เวลาพำนักอยู่ในเมืองนี้หลายเดือน ยังบันทึกภาพประเพณีงานบุญออกพรรษา ทอดกฐิน เป็นงานบุญฉลองวัดป่าประจำปี ซึ่งตรงกับวันพระแปดค่ำเดือน 12 งานนี้ไม่เป็นแต่เพียงประเพณีการไหว้พระ หากยังเป็นงานชุมนุมของชาวเมืองที่เป็นการละเล่นบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน ด้วยการละเล่นเพลงเรือ ร้องเพลงแก้กัน การละเล่นเป็นช่วงเย็น เมื่อพระอาทิตย์เริ่มคล้อย แดดอ่อน ผู้คนหนุ่มสาวพายเรือ ร้องเพลงแก้กันเป็นคู่ เขาเองแม้จะชื่นชมเสียงร้องเพลงของผู้หญิงว่ามีความไพเราะรับกับดนตรีปี่พาทย์ แต่ก็อดทวนรำลึกเปรียบเทียบการเล่นเพลงเรือของตนเองและพวกพ้องชาวกรุงไม่ได้ พร้อมกับนึกถึงความสามารถในการบอกบทสักวาของตนเอง จนฝันอยากพากลุ่มเพื่อนมาเล่นสักวาที่นี่ และ “จะบอกบทบูชาวัดป่าบ้าง” เพื่ออวดแก่ชาวเมืองนี้ ในตอนเช้าจึงเป็นการเดินทางมาไหว้พระ ชาวเมืองแต่งตัวอวดกันและจัดเครื่องบูชาลงเรือพายเข้าคลองซอยแยกเข้าวัดป่า เสมียนมีพบว่าเรือจำนวนมาก ต่างมุ่งหน้ามาไหว้พระ เขาบรรยายสภาพงานวัดป่าปีนั้นว่า “ทั้งหนุ่มสาวเฒ่าแก่ออกแออัด” พวกเขาก็นึกถึงประสบการณ์ที่วิหาร เล่าถึงบุญกิริยาแตกต่างกันไปของชาวเมืองในขณะไหว้พระ จนทำให้เห็นถึงเป้าหมายที่ไม่เหมือนกันของผู้คนที่เดินทางมาที่วัด เข้าถึงบทบาทวัดต่อผู้คนในชุมชน ภาพที่เขาเห็นบางพวกถือเอาวัดเป็นที่พบปะหนุ่มสาว เกี้ยวพาราสี จนเป็นเนื้อคู่กัน คู่รักบางคู่ไหว้พระปฏิบัติอธิษฐานขอให้เนื้อคู่จนได้แต่งงานกัน บางคนขอให้ตนเองมียศศักดิ์สูงขึ้น ประสบความสำเร็จพร้อมทั้งฐานะ อำนาจทุกชาติไป (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 67-71) สำหรับกวีทั้งสองการมา

ไหว้พระป่าเลไลย์ คือ การขอให้พวกตนบรรลุผลในการทำงานและเดินทางครั้งนี้ สุนทรภู่อธิษฐานให้พ้นจากความยากจน ส่วนเสมียนมีขอให้เก็บอาการคราวนี้มีกำไร (สุนทรภู่อ 2509 : 49หมื่นพรหมสมพัตสร (มี) 2544 : 73)

ความศรัทธาพุทธศาสนาที่มองความเป็นไปได้ในโลกปัจจุบันเช่นนี้ ทำให้ทั้งเสมียนมีและสุนทรภู่มองเห็นความสำคัญของวัตถุและสิ่งที่มีมองเห็นจับต้องได้ ในทางศาสนา ศรัทธาของพวกเขายังมีต่อการบำรุงรักษาศาสนวัตถุสถาน อันได้แก่ พระพุทธรูป โบสถ์วิหารด้วย เสมียนมีถึงกับตั้งปณิธานหากตนเองได้กำไรจากการเก็บอาการครั้งนี้ ก็จะทำเงินปฏิสังขรณ์องค์พระและอุโบสถ เพื่อสืบพุทธศาสนา สำหรับสุนทรภู่อธิษฐานขอได้สะท้อนศรัทธา ด้วยการบรรยายอารมณ์ความรู้สึกหุดหู่เมื่อเห็นวัดหลายแห่งอยู่ในสภาพหักพังและทิ้งร้างทั้งในและนอกเมือง เช่น “วัดธรรมกุล” ที่ขอบเขื่อนริมน้ำหลายโบสถ์พังทลายพระพุทธรูป หลังกาเปิด ปล่อยให้น้ำฝนไหลเจิ่งนองพระพุทธรูป นอกจากวัฒนธรรมแล้ว เขายังบันทึกความเห็นที่มีต่อวัตรปฏิบัติของสงฆ์ชาวบ้านที่ไม่เหมาะสมตามมาตรฐานของตนเอง เมื่อเดินทางถึง “วัดเขาโพ” ตั้งอยู่ชายป่า วัดนี้ร่มรื่น จนเขามองเห็นศรัทธาผู้คนในการสร้างพระอุโบสถจึงได้นมัสการถวายปัจจัยไทยทานแก่เจ้าอาวาสและพระในวัด แต่ภาพที่เขาเห็นวัตรปฏิบัติของพระชาวบ้าน ที่มีกิจกรรมยามว่างเฉกเช่นเดียวกับคฤหัสถ์ คือ การตั้งวงตะเตงกร้อ เมื่อหยุดเล่น ก็นั่งหยักรั้ง ตีไก่พนันกัน เขารู้สึกเสียศรัทธา และมองเป็นเรื่องกฎแห่งกรรมในการที่พระชาวบ้านไม่ได้เคร่งครัดในศีลธรรม วันต่อมาเมื่อพระกลุ่มนี้ ถูกเสือกคาบไปกิน ขณะออกไปยิงนก ที่จริงแล้วก็มีผู้วิเคราะหการวางตัวในฐานะสงฆ์ของสุนทรภู่อเองว่า แม้ขณะบวชไม่ได้เป็นพระที่เคร่งครัดและอาจไม่อยู่ในครรลองศีลบางข้อทำนองเดียวกับพระชาวบ้านกลุ่มนี้ หากด้วยความคิดในการจัดลำดับฐานะพระชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่าและเมืองชนบทให้ดียิ่งกว่า ทำให้สุนทรภู่อกลับรู้สึกว่าเป็นความเหลวไหลไม่อยู่ในกรอบศีลธรรมของพระชาวบ้าน และยังทำให้ทั้งสองมีข้อสรุป การมองภาพรวมของเมืองสุพรรณว่าเป็นเมืองนอกเขตศูนย์กลางราชธานีที่แสนทรมันดาร์ดังที่สุนทรภู่อกล่าวไว้ในตอนท้ายเรื่อง

โคลงแทนแผนที่ถึง	ทางสุพรรณ
เที่ยวเล่นเป็นสำคัญ	เขตคู้
ไร่นาป่าปลายปัจฉิม	ตประเทศ พุเรศเอย
เขาทำลำธารถึง	ถิ่นละว้าป่าโขลง

(สุนทรภู่อ 2509 : 102)

หรือ ที่เสมียนมีกล่าวไว้คล้ายคลึงกัน คือ

ภูมิประเทศเขตชั้นทุกวันนี้
กลายเป็นที่ท้องนาป่าระกำ
พระเจดีย์วิหารบูรณสร้าง
ก็โรยร้างร่วงหุบสิ้นอุปถัมภ์
ทั้งพาราอาภัพัยบระยำ
สุดจะรำเรื่องว่าน่าเสียดาย

(หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 75)

ไม้ ปลา นก แร่ : ธรรมชาติวิทยาในนิราศสุพรรณ

อย่างที่นิติได้เคยศึกษาไว้ว่าเนื้อหาในนิราศส่วนหนึ่งแสดงถึงประสบการณ์ที่เป็นจริง ปรากฏว่าบันทึกนิราศสุพรรณสองเรื่องนี้ นำเสนอภาพส่วนหนึ่งที่กวีมองเห็นจากภูมิทัศน์สองข้างทางที่อยู่ในธรรมชาติ อันได้แก่เรื่องของไม้ ปลา นกและแร่ แต่ละเรื่องมีความหลากหลายพันธุ์และประเภท กวีเลือกบันทึกตามสายตาทิมองเห็น ข้อมูลส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการบอกเล่าของผู้นำทางท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น กว้าง สิบบุเร รอด หรือแม้แต่ชาวบ้าน ระหว่างทางที่คณะเดินทางจอดเรือพักแรม ที่น่าสนใจคือ พันธุ์ไม้ ปลา นก และประเภทของแร่ที่ถูกบันทึกไว้ในนิราศ ระบุชื่อและลักษณะแตกต่างไปตามสภาวะแวดล้อมในธรรมชาติแต่ละแห่งบนเส้นทางการเดินทาง บันทึกธรรมชาติวิทยาในนิราศจึงเป็นเสมือนคำบอกเล่าถึงอดีตของธรรมชาติทั้งสี่ชนิดซึ่งมีอยู่หลายพันธุ์และประเภทในพื้นที่สองฟากฝั่งแม่น้ำและในป่าเมืองสุพรรณ อาจไม่หลงเหลือในปัจจุบัน

พันธุ์ไม้กลุ่มแรก ที่ถูกระบุไว้ในนิราศของสุนทรภู่ คือ พันธุ์ไม้ในน้ำเขตบางหวาย ชุมชนปลายเขตแดนนครไชยศรี-สุพรรณที่เป็นพื้นที่ “ทุ่งทำป่าหญ้าชาน้ำ” ที่แม้จะเต็มไปด้วยยุงที่รบกวนนักเดินทาง แต่ก็แหล่งอุดมด้วยพืชน้ำ คือ ผักตบที่มีบอนขึ้นแซม สุนทรภู่บอกเล่าถึงบอนที่สุพรรณว่าชาวบ้านหันใส่แกงมีรสชาติอร่อย (สุนทรภู่ 2509 : 26) เช่นเดียวกับดอกต้นกุ่มที่เกสรบานร่วงโรยมากมายที่ “บ้านกุ่ม” นั้น เสมียนมีบอกเล่าถึงการนำดอกกุ่มมาดองกินด้วยเกลือ ซึ่งเขาเองมีเกลือไม่พอ หากแต่คิดว่าชาวบ้านคงทำกัน เป็นภาพที่นอกจากทำให้เห็นว่าเป็นถิ่นที่มีต้นกุ่มขึ้นมาก แล้วดอกกุ่มยังใช้ทำเป็นอาหารได้ด้วย (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 38) การพรรณนาพันธุ์ไม้เป็นการคัดเลือกของกวี ต้นไม้ที่ขึ้นทั่วไปสองฟากฝั่งอาจเป็นต้นตาลและท้องนาจึงเกือบไม่มีการพูดถึงในนิราศ เพราะเป็นภาพชินตา กวีบรรยายถึงพันธุ์ไม้อีกหนึ่งช่วงหนึ่งเมื่อเดินทางเข้ามายังชายป่า สุนทรภู่บรรยายถึงต้นไม้เนื้อแข็งยืนต้น 3 ชนิด ที่ “บ้านทิง” เขตชายป่า คือ ประดู่ พะยอม และกะดิง (สุนทรภู่ 2509 : 73) และเมื่อเข้าเขตป่าตั้งแต่ป่าโป่งแดงมาจนถึงคลองกะเสียว ท้องน้ำช่วงนี้เป็นพื้นที่นกรวดและทราย มีน้ำใส พันธุ์ไม้ในป่าแถบนี้เป็นต้นกระเบา (ผลกระเบาใช้เป็นส่วยที่ราชสำนักต้องการเพื่อ

ส่งออก) ต้นเงาะป่าออกผลสุกเต็มต้น กระทุ่ม กระถิน ขึ้นสลับกับสำโรงป่า ออกดอกส่งกลิ่นหอม พื้นที่ป่าแถบนี้เป็นที่อยู่ชาวกะเหรี่ยง มีลำเหมืองท่ามกลางธรรมชาติที่ได้ยินเสียงลมและความป่า สุนทรภู่บันทึกถึงไม้ผลและไม้ดอกยืนต้นหลากหลายพันธุ์อย่างมั่งมี โศก กรม กรวย ซึ่งถูกนกเจาะกินไส้ สลับ เสลา สลอด สลัดได มะเฟือง มะไฟ ตะขบ ตาขบ (สุนทรภู่ 2509 : 83-84, 94)

พันธุ์ไม้กลุ่มสุดท้ายเป็นพืชพันธุ์ในป่าลึกประเภทสมุนไพรและวาน ที่นี้เป็นแหล่งผลิตผล ส่วยของป่าที่ราชธานีต้องการนั่นเอง สุนทรภู่กล่าวถึงป่าสมุนไพรแห่งนี้ว่า “เป็นดงบาป่าผืนผาง” ที่ส่งกลิ่นฟุ้งไปหมด เขาสามารถให้ชื่อสมุนไพรได้มากมาย เพราะเป็นช่วงการเดินทางด้วยเท้าเปล่า อย่าง ปรายปรุ ปู่เจ้าเจ็ด ตพังคี ลักจัน ขรรค์ไชยศรี มือเหล็ก ใครเคี้ยว มะเดื่อ ดีหมี เขามวก รวกรกฟ้า ผืนคนจาม กทกรก กก กนาค ราชดัด สลัดได ไช้เนา พืชขนาด ชิงช้าลาลี มหาสดำ หางตะเคอ ช่มกุ้ง (เอาไว้ชะเลือด) กายาน (สุนทรภู่ได้กลิ่นหอมจนอยากเก็บไปทำน้ำอบ) ฉลุต โกฎเก้ ตาเสือ ขมิ้นเครือ กรันเกรา ข้าวเย็นเหนือ หนองตายยาก หวายตมอย ปอยหลู สมอไทย หนามหัน แพงแดง สหัสคุณ สมุลแว้ง สลอด เสลา กระเจียง กลิ่นสมุนไพรเหล่านี้หอมจนคณะเดินทางอยากเก็บไว้ห่อผ้าให้คนนำทางสะพายไป ภาพที่บรรยายไว้นี้แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของบทชมป่าในกลอนบทละคร หากแต่พันธุ์ไม้ในป่าภาคตะวันตกมีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นและนครหลวงราชธานี เพราะนอกจากเป็นสินค้าของป่าส่งออกแล้ว เกือบทั้งหมดมีฐานะเป็นตัวยาสมุนไพรที่จำเป็นต่อชีวิตของผู้คนในแถบนี้ทั้งหมด (สุนทรภู่ 2509 : 100-101, 129)

พื้นที่ป่าสมุนไพรแห่งสุดท้ายซึ่งสุนทรภู่และคณะเดินทางไปถึง เป็นเขตป่าว่านซึ่งมีกลิ่นช่วยป้องกันสัตว์ร้ายพร้อมกับทำให้ผู้หลงอยู่ในป่าเมวว่าน นิราศทำให้เราทราบว่าสุนทรภู่สนใจและสามารถบอกถึงพันธุ์ไม้สมุนไพรในป่าได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้ข้อมูลจากผู้นำทาง อีกส่วนหนึ่งสุนทรภู่บอกไว้ว่าเขามีครูสอนหลักการใช้ยาสมุนไพร การติดอยู่ในป่าว่าน ทำให้เขาใช้ขมิ้นกินแก้เมวว่าน (สุนทรภู่ 2509 : 102-105)

ปลาได้รับการบันทึกในนิราศไว้หลากหลายพันธุ์ในน้ำจืด พันธุ์ปลากลุ่มแรกที่เขาพบในแม่น้ำนครไชยศรีที่ชุมชนบางปลาถูกกลับเป็นปลาสดช้อนตัวอยู่ริมฝั่ง แทนที่จะเป็นปลาดุก เสมียนมี วิจารณ์รสชาติการนำปลาสองชนิด คือ ปลาสดกับปลาดุกมาทำเป็นอาหารนั้น เขาเห็นว่าปลาดุกนั้นมีเงี้ยวยาว กลิ่นเหม็นคาวไม่น่ากิน (หมื่นพรหมสมพัตร (มี) 2544 : 30)

ในแม่น้ำสุพรรณตั้งแต่คลองสองพี่น้องเรื่อยมาจนถึงตัวเมือง ก็เป็นแหล่งปลาแม่น้ำหลากหลายพันธุ์ ตั้งแต่ สลิด สลาด ช่อน ดุก กระตี่ ชิว กระโสง เสือ สร้อย ตะเพียน กริม กระต๊อบ เนื้ออ่อน แก้มขำ นวลจัน รวมถึงปลาขนาดใหญ่อย่าง ปลาค้าว สวาย คางเบื่อนและกระโห้ ความสุขุมของปลาจากท้องน้ำทำให้ผู้คนหลายหมู่บ้าน (สุนทรภู่ 2509 : 38-39) มีอาชีพจับปลาเพื่อขาย นอกจากการอาหารในครัวเรือน

ไม่แต่ปลาแม่น้ำ สุนทรภูยังบอกเล่าถึงปลาน้ำจืดสายพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในแถบปลายน้ำชายป่า ก่อนถึงแก่งท้ายย่านก่อนบ้านทิง เขาเรียกว่าเป็นปลาใน “น้ำถิ่นหินทราย” เป็นต้นว่า ปลาขนางที่มีลายคล้ายตุ๊กแก ปลาสร้อย ปลาเกา กต เพลี้ย ไ้อ้บ้า ชิว กริม กราย กระ เกราะ ผักดาบ ตะเพียน เสือหางไก่ หัวตะกั่ว ปักเป้า และปลาหลด (สุนทรภู 2509 : 15, 27, 73, 114-115)

นอกจากพันธุ์ไม้ ปลาแล้ว นกหลากหลายพันธุ์ในแถบแม่น้ำหรือแหล่งน้ำจืด รวมไปถึงนกป่าก็ถูกบันทึกไว้ด้วย นกแม่น้ำที่จับปลากินเป็นอาหารถูกบันทึกด้วยภูมิทัศน์สองฝั่งคลองที่เป็นพญาคาหรือพญาแฝก และพุ่มไม้กก หลังจากผ่านคลองโยง เขามองเห็นนกตะกรุมทั้งฝูงเต็มท้องนา กำลังยืนจับปลา บางตัวมีอาการชกปลาเต็มเหนี่ยวและบ้างก็แย่งปลากินกัน นกกระทงอีกหนึ่งฝูงก็ลอยเป็นคู่กลางหนองน้ำ ในขณะที่กาน้ำดำกำลังกินปลา นกกระยางเกาะดอกรบัว ส่วนเหยี่ยวก็ร่อนอยู่บนฟ้ามองหาปลา ในแถบป่าลึกพันธุ์นกก็แตกต่างออกไป สุนทรภูบรรยายนกไว้หลายชนิด อย่าง นกตะขาบ บ้านปูน นกเค้า แซงแซว อีแอ่น กระเวน กางเขน แยกเต้า ขมิ้น กุลา เค้า ต้อยตีวิด และประเภทไก่ ทั้งไก่ป่า ไก่ฟ้า ไก่แก้ว พญาโลและนกยูง (สุนทรภู 2509 : 15, 116-119)

สิ่งมีชีวิตทั้งพันธุ์ไม้ ปลาและนกถูกบันทึกไว้ ระบุชื่อแตกต่างพันธุ์กันตามสภาพภูมิประเทศนี้อาจไม่ได้เป็นเพียงแค่แบบแผนการแต่งนิราศที่กำหนดให้ต้องเล่าถึงข้อมูลเหล่านี้เท่านั้น หากยังบ่งบอกความหลากหลายของสายพันธุ์ที่มีอยู่ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินั้น บันทึกธรรมชาติของสุนทรภูยังครอบคลุมไปถึงแหล่งแร่ที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าเมืองนี้ด้วย สุนทรภูฟังคำเล่าลือจากชาวบ้านว่า ย่านคลองน้ำซับเลยจากบ้านกล้วย สามชุก เป็นแหล่งแร่เหล็กชั้นดี เขาเห็นด้วยเนื่องจากสภาพภูมิประเทศ มองเห็นหินแร่เต็มไปหมด นอกจากนี้วังหินซึ่งเป็นป่าถัดมาก็พบแหล่งหินแล่งขึ้นเป็นแท่งชิงแข็งอยู่ข้างคัง สุนทรภูอ้างตำราว่าเป็นทองแดง ซึ่งก็ได้รับคำยืนยันจากนายรอด ในป่าแถบนี้ เขายังพบลำเหมือง มองเห็นสายแร่และก้อนแร่เป็นกระรัต สุดลำเหมือง เขาและคณะพบแร่พลวงและเหล็กที่นี่ บันทึกแหล่งแร่ของสุนทรภูอาจยังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นแร่ชนิดใดแน่นอน แต่ปัจจุบันเราคงไม่แปลกใจ เพราะที่จริงแล้วพื้นที่ป่าแถบนี้ทอดเป็นผืนยาวต่อกับป่าเมืองกาญจนบุรี ซึ่งความรู้ทางธรณีวิทยาระบุว่าเป็นแหล่งสายแร่เหล็ก และในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก็มีการทำเหมืองแร่เหล็กที่นี่ด้วย (สุนทรภู 2509 : 63-64, 66, 93-94)

บันทึกธรรมชาติวิทยาที่เป็นเรื่องเล่าถึงพันธุ์ไม้ ปลา นกและแร่ เป็นข้อมูลที่บอกถึงความหลากหลายทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าและชายป่า ซึ่งปัจจุบันอาจลดน้อยลง หลายสายพันธุ์อาจสูญไปก่อนหน้านี้ แต่บันทึกนิราศสุพรรณของสุนทรภู ให้ข้อมูลย้อนอดีตถึงชื่อสายพันธุ์ที่เคยมีอยู่

นิราศสุพรรณทั้งสองเรื่องได้บันทึกและสร้างเรื่องเล่าท้องถิ่นเมืองสุพรรณไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ด้วยฐานะทางคำประพันธ์ที่เป็นเพียงวรรณกรรมนิราศ มาตรฐานความรู้ตามหลักเหตุผลสมัยใหม่กำหนดให้วรรณกรรมและนิทานเป็นเพียงจินตนาการ มีคุณค่าสุนทรียรสทางวรรณศิลป์และเป็นเพียงเรื่องเล่าสนุก ไม่ใช่หลักฐานยืนยันความเป็นจริงของอดีตตามวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ใน

ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา นิราศสุพรรณจึงไม่เคยถูกใช้อ้างอิงในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จนกระทั่งความก้าวหน้าทางวิชาการสังคมศาสตร์ ที่ทำให้นักประวัติศาสตร์และนักวรรณคดีหันมา ทบทวนฐานะของวรรณกรรมนิราศขึ้นใหม่และมีการให้ความหมายเรื่องเล่าชุมชนที่ปรากฏในนิราศ อย่างงานของ S.J Terweil (1989) หรือบทความของชลดา เรื่องรักษ์ลิลิต (2530)

อย่างไรก็ตามพบว่า ความหมายแฝงในนิราศสุพรรณที่เป็นเรื่องเล่าท้องถิ่นโดยเฉพาะ ตำนานชุมชนขุนช้างขุนแผนและน้องท้าวอุทองทั้งสองเรื่องนั้น ปรากฏต่อมาว่ามีฐานะที่แยกจากกัน ตำนานเรื่องขุนช้างขุนแผนยังคงมีพลังฝังรากอยู่กับความเชื่อของคนท้องถิ่นเมืองสุพรรณ มีการปรับ ฐานะความเชื่อนี้ให้สืบทอดในชุมชน ด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายให้ผนวกเข้าไปเป็นชื่อของถนน และซอยสายหลักในตัวเมือง การสร้างและตั้งชื่อถนนเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในทศวรรษ 2490 โดยใช้ชื่อตัวละครหลายคนตามท้องเรื่อง แม้ว่ากระแสชาตินิยมของคณะรัฐบาลทหารหลัง เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ได้พัฒนารูปแบบอุดมการณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ขึ้นอย่าง ชัดเจนแล้วก็ตาม แต่รัฐบาลส่วนกลางก็ยังยอมให้มีการตั้งชื่อถนนตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น ยกเว้นถนนสายรอบนอกเมืองเขตชุมชนบ้านค่ายเก่าหรือที่ตั้งวัดมหาธาตุ กลับเป็นการนำพระนาม กษัตริย์อยุธยา “พระเพทราชา” ที่เชื่อกันตามพงศาวดารต้นรัตนโกสินทร์ว่า เป็นชาวสุพรรณ มาตั้ง ชื่อถนนแถบนั้นแทน

สำหรับตำนานท้าวอุทองหรือน้องนั้น พบว่าได้มีการปรับเรื่องเล่านี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ เมืองสุพรรณใหม่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) เมื่อชนชั้นนาราชสำนัก อย่าง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นผู้เริ่มต้น โครงการเขียนประวัติศาสตร์ชาติ ด้วยการสำรวจทางน้ำสายเก่า (ดู Craig J. Reynolds 2547 : 1-30) ทั้งสองพระองค์ได้ปรับความเชื่อเรื่องท้าวอุทองซึ่งเป็นชื่อบุคคล ให้มาเป็นความเชื่อที่เป็นเรื่องเล่า เมืองอุทอง โดยทรงติดตามหาร่องรอยเมืองเดิมของพระเจ้าอุทอง หรือที่ทรงมองว่ามีความหมายอย่าง เดียวกับหรือเท่ากับท้าวอุทองในตำนานชาวบ้าน ก่อนที่จะทรงย้ายราชธานีเพื่อหนีโรคภัยไปตั้งเมือง ใหม่ที่อยุธยา อาจเป็นไปได้ที่การปรับความหมายครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นผนวกเรื่องเล่าที่เป็นนิมิตฝันของ สุนทรภู่ ขณะสำรวจเจดีย์เก่าในป่าละว้า ที่มีกษัตริย์ผู้สร้างเจดีย์และเมืองที่ทิ้งร้างไปแล้วในความฝัน ของสุนทรภู่ ถูกเชื่อมโยงไว้กับชื่อและความหมายถึงพระเจ้าอุทอง ส่วนบริเวณเมืองร้างเก่าที่รัชกาลที่ 5 ทรงสำรวจนั้นได้บริเวณเมืองอุทองบนเส้นทางน้ำจะเข้สามพันหรือแถบเขาพระนั้นทรงเชื่อว่าน่าจะเป็นเมืองท้าวอุทอง(จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ 2493 : 47) ทำให้สมเด็จฯ กรมพระ ยาดำรงราชานุภาพทรงสรุปต่อมาว่าเมืองนี้คือ เมืองเดิมของพระเจ้าอุทอง ตามที่นิพนธ์ไว้ในนิทาน โบราณคดี (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา 2543: 306-317) เรื่องเล่าเมืองอุทองจึงถูกยก ฐานะให้มีพื้นที่อยู่ในโครงการเขียนประวัติศาสตร์ชาติ แม้ว่าพัฒนาการการตีความและศึกษา

ประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่อมา ได้สร้างข้อสรุปชัดเจนแล้วว่า เมืองอุทองแห่งนี้มีอายุเก่าแก่กว่าสมัยของพระเจ้าอุทองรามธิบดี และยังถูกทิ้งร้างไปก่อนหน้านี้หลายศตวรรษ

การทบทวนคุณค่านิราศสุพรรณทั้งสองเรื่องในฐานะเรื่องเล่าท้องถิ่น จึงน่าจะเป็นมิติใหม่ที่ทำให้นิราศทั้งสองเรื่องนี้มีความหมายต่อการศึกษาประวัติศาสตร์แบบใหม่ที่มีการตีความหลากหลายนอกเหนือจากโครงเรื่องแบบประวัติศาสตร์ชาติ และการประเมินคุณค่าเพื่อการอ่านนิราศทั้งสองเรื่องก็เป็นเรื่องจำเป็นต้องทำกันเบื้องต้น

2. ประวัติความเป็นมาของสุนทรภู่

พระสุนทรโวหาร หรือที่เรารู้จักกันดีว่า สุนทรภู่ มีนามเดิมว่า “ภู่” เกิดในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2329 เวลาประมาณ 08.00 นาฬิกา ณ บริเวณสถานีรถไฟบางกอกน้อยในปัจจุบัน สุนทรภู่ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนสุนทรโวหารในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและเป็นพระสุนทรโวหารเจ้ากรมอาลักษณ์ฝ่ายพระราชวังบวร ในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงถือว่า สุนทรภู่เป็นกวีเอก 4 แผ่นดินของไทย (ชลดา เรื่องรักลิขิต, 2548, หน้า 11 – 12 อ้างถึงในยุทธภูมิ สุวรรณเวช, 2565)

ครั้นวัยเยาว์สุนทรภู่ศึกษาเล่าเรียนที่วัดชีปะขาว ริมคลองบางกอกน้อย ปัจจุบัน คือ วัดศรีสุดาราม สุนทรภู่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถจนได้รับราชการเป็นเสมียนในกรมพระคลังสวน และเป็นครูสอนหนังสือที่วัดชีปะขาวในขณะเดียวกัน ด้านครอบครัวของสุนทรภู่ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับบิดาและมารดาอย่างแน่ชัด แต่ทราบกันดีว่าบิดาของสุนทรภู่เป็นคนบ้านกร่ำ อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง เพราะปรากฏเนื้อหาในนิราศเมืองแกลงที่กล่าวถึงการเดินทางของสุนทรภู่ตอนไปบวชเป็นพระภิกษุที่เมืองแกลง ส่วนมารดาเป็นพระนมของพระองค์เจ้าหญิงจกมล พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์หรือพระราชวังบวรสถานพิมุขวังหลัง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ต่อมาบิดาและมารดาได้หย่าร้างกัน มารดามีสามีใหม่และมีบุตรอีก 2 คน คือ นิมกับฉิม สุดท้ายมารดาของสุนทรภู่ถึงแก่กรรมและได้จัดการเก็บศพไว้ที่วัดสระเกศ ดังเนื้อที่ปรากฏในโคลงนิราศสุพรรณ สุนทรภู่ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในกรมพระราชวังหลังบวรสถานพิมุข เป็นผู้ที่ปฏิญาณไหวพริบ เจ้าบทเจ้ากลอนและมีความสนใจในด้านอักษรศาสตร์เป็นพิเศษ จึงแต่งกลอนขายจนทำให้มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ต่อมาลักลอบรักใคร่กับแม่จันทน์หญิงในพระราชวัง จนทราบถึงกรมพระราชวังหลังบวรสถานพิมุขและมีรับสั่งให้ลงอาญาจองจำคุกทั้งคู่ (เล็ก พงษ์สมศรีไทย, 2553, หน้า 10 - 14) สุนทรภู่ถูกลงอาญาจองจำอยู่ไม่นานหลังจากกรมพระราชวังบวรสถานพิมุขทิวงคต ในปี พ.ศ. 2349 จึงได้รับอภัยโทษและสบโอกาสกลับไปเยี่ยมบิดาที่บ้านกร่ำ อำเภอกาหลง อย่างเร่งด่วนโดยที่ไม่ได้ร่ำลงแม่จันทน์อย่างใดมาจากสาเหตุที่บิดาของแม่จันทน์ไม่ยินดียรับสุนทรภู่เป็นบุตรเขยเพราะมีชายสูงศักดิ์หมายปองแม่จันทน์อยู่ สุนทรภู่จึงตัดสินใจเดินทางไปพบบิดาเพื่อหลบหลีกเรื่องทุกขใจ โดยออกเดินทางพร้อมศิษย์อีก 2 คน (ประทีป วาทิกทินกร, 2544, หน้า 6 - 7) หลังกลับจากเมืองแกลงสุนทรภู่ดำรงตำแหน่งมหาดเล็ก พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าปทุมวงศ์ พระโอรสน้อยของกรมพระราชวังหลังบวรสถานพิมุข ซึ่งผนวชอยู่ ณ วัดระฆัง และได้

แต่งงานกับแม่จัน ซึ่งเจ้าครอกข้างใน (ทองอยู่) เจ้านายโดยตรงของแม่จันประทานแม่จันและให้มีบุตรด้วยกัน แต่ด้วยนิสัยของสุนทรภู่เป็นคนชอบดื่มสุราจึงทำให้ภรรยาโกรธเคืองสุนทรภู่อยู่บ่อย ๆ จนเป็นเหตุให้ครองรักกันเพียงระยะเวลาสั้น ๆ หลังจากนั้น สุนทรภู่จึงตามเสด็จพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปพระพุทบาท และแต่งนิราศพระบาทขึ้น (กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, 2529, หน้า 10 - 11)

หลังจากหย่าร้างกับแม่จัน สุนทรภู่ตัดสินใจเดินทางไปอยู่ต่างจังหวัด โดยได้รับอุปการะจาก หม่อมขุนนาคน หม่อมห้ามในกรมพระราชนัดดาวังบูรพาภิธานพิมุข สุนทรภู่ออกไปทำไร่ที่จังหวัดเพชรบุรี จนมีโอกาสกลับเข้ารับราชการในวังหลวงอีกครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2536 สุนทรภู่ได้แต่งบทกลอนถวาย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจนเป็นที่โปรดปรานของพระองค์หนึ่ง พระองค์กำลังทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ตอนนางสีดาผูกคอตาย บทพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 ซึ่งเล่นกันมานาน พระองค์ทรงคิดว่าบทเก่าหุมนานเกินไปใช้เวลาจนอาจทำให้นางสีดาตาย จากนั้นจึงให้บรรดากวีแต่งบทต่อเพื่อให้พอพระราชหฤทัยแต่ก็หาผู้ใดแต่งได้ไม่ จึงทรงดำรัสให้สุนทรภู่แต่ง และพระองค์พระราชหฤทัย และมีรับสั่งให้สุนทรภู่ประพันธ์ต่ออยู่หลายครั้งครา จนสุนทรภู่กลายเป็นกวีที่ทรงปรีชาคนหนึ่งของพระองค์ ต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนสุนทรโวหาร ในกรมพระอาลักษณ์ พระองค์ทรงพระราชทานที่ดินให้สุนทรภู่ปลูกเรือนอยู่ที่ได้ทำข้าง และมีตำแหน่งเฝ้าเป็นนิจ แม้ว่าพระองค์เสด็จประพาสก็มักโปรดฯ ให้ลงเรือพระที่นั่งเป็นพนักงานอ่านเขียนในเวลาทรงพระราชนิพนธ์บทกลอนอยู่เสมอ (กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, 2529, หน้า 14 - 15)

ช่วงบั้นปลายชีวิต สุนทรภู่กราบถวายบังคมลาออกจากราชการเพื่อไปซื้อสวนที่ตำบลบางระมาด โดยมีบ่าวรับใช้ชื่ออ้ายโช อ้ายโชเป็นคนเกเรมากสั่งสอนเท่าไรก็ไม่ฟังจนทำให้ชาวบ้านร้องเรียนสุนทรภู่อยู่บ่อย ๆ แต่ก็ไม่สามารถตัดสินได้ ในที่สุด เมื่อปี พ.ศ. 2398 สุนทรภู่ได้ถึงแก่กรรมที่บ้านสวนตำบลบางระมาด ขณะอายุ 70 ปี (เล็ก พงษ์สมศรีไทย, 2553, หน้า 26)

สุนทรภู่ได้รับยกย่องว่าเป็นนักเดินทางท่องเที่ยวรอบนอกของเมืองไทย อีกทั้งในปี พ.ศ. 2529 ในโอกาสครบรอบวันเกิด 200 ปีของสุนทรภู่ องค์การยูเนสโกได้ประกาศให้สุนทรภู่ เป็นบุคคลสำคัญของโลกทางด้านวรรณกรรม นับเป็นชาวไทยคนที่ 5 และเป็นสามัญชนชาวไทยคนแรกที่ได้รับเกียรตินี้ ในปีนั้น สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์จึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือ "อนุสรณ์สุนทรภู่ 200 ปี" และมีการจัดตั้งสถาบันสุนทรภู่ขึ้นเพื่อส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่ชีวิตและผลงานของสุนทรภู่ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในชีวิตของท่านได้มีโอกาสเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นภารกิจทางราชการ การพักผ่อนหย่อนใจ กระทั่งการท่องเที่ยวเพื่อบรรเทาความทุกข์ใจในช่วงตกต่ำของชีวิตราชการ โดยได้ถ่ายทอดเรื่องราวในการเดินทางของท่านออกมาเป็นผลงานวรรณกรรมสำคัญๆ หลายเรื่อง โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทนิราศที่ท่านประพันธ์ไว้ทั้งสิ้น 9 เรื่อง สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและความกระตือรือร้นของท่านในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่ท่านเดินทางผ่านไป ทั้งในเรื่องสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตผู้คน ตลอดจนวัฒนธรรมคตินิยมความเชื่อของท้องถิ่น นิราศทั้ง 9 เรื่องเรียงลำดับจากปีที่ประพันธ์ ได้แก่

นิราศเมืองแกลง เป็นเรื่องราวขณะที่ท่านเดินทางไปเมืองระยอง ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่า อาจจะเป็นบ้านเกิดของท่าน ประพันธ์ไว้ในปี 2350 ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 2 และในปีเดียวกันยังได้ ประพันธ์

นิราศพระบาท ขณะตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ เจ้านายวังหลัง ไปนมัสการพระพุทธบาทที่จังหวัดสระบุรี

นิราศภูเขาทอง ประพันธ์ในปี 2371 เว้นห่างจากนิราศ 2 เรื่องแรกถึง 20 ปี ขณะที่ท่านอยู่ในสมณเพศ

นิราศเมืองเพชร ช่วงปี 2371-2374 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านเดินทางไปพำนักอยู่ที่เพชรบุรี หลังจากนั้นจึงกลับมายังพระนครและได้ประพันธ์

นิราศวัดเจ้าฟ้า ประมาณปี 2374 ขณะท่านศึกษาการแปรธาตุและเรื่องหลักไหลที่วัดเจ้าฟ้า

ช่วงปี 2375-2378 ได้ประพันธ์นิราศอิเหนา ซึ่งเป็นนิราศที่ไม่ได้ประพันธ์จากการเดินทางจริง ๆ แต่สมมุติตัวท่านเองเป็นอิเหนาที่ต้องพลัดพลากจากนางบุษบา

นิราศสุพรรณ ช่วงปี 2377-2380 มีความพิเศษตรงที่ท่านแต่งเป็นโคลง เป็นนิราศที่แสดงความสามารถทางด้านภาษาของท่าน

รำพันพิลาป ประพันธ์ในปี 2385 ปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเดินทางแต่แสดงถึงช่วงชีวิตแร้นแิดในเพศภิกษุของท่านขณะที่จำพรรษาที่วัดเทพธิดาราม

และเรื่องสุดท้าย นิราศพระปฐม ช่วงปี 2385-2388 ขณะที่เดินทางไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์องค์เดิมก่อนที่จะมีการบูรณปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ 4 หากศึกษานิราศของสุนทรภู่จะพบว่า ท่านนิยมศึกษาชื่อบ้านนามเมืองของท้องถิ่นต่าง ๆ และนำมาใช้ประโยชน์ในงานประพันธ์ โดยเฉพาะการนำชื่อของสถานที่มาพ้องกับสิ่งที่ท่านต้องการสื่อสารแก่ผู้อ่าน ถือเป็นความสามารถและปฏิภาณกวีที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของท่าน

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวต่างให้ความหมายของการท่องเที่ยวไปตามทัศนคติที่หลากหลาย ดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การเล่นกีฬา การติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยือนญาติพี่น้อง

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขตามหลักสากลดังต่อไปนี้ คือ (Goeldner & Ritchir, 2006)

- 1) ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
- 3) ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในการเดินทางนั้น

สมชาติ อุ๋อัน (2552) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเคลื่อนย้ายของผู้คนจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งรวมไปถึงการเดินทางภายในประเทศและการเดินทางระหว่างประเทศ นอกจากนี้การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้อง ก็นับเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น โดยในหลักเกณฑ์ความหมายกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

- 1) เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
- 3) ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

องค์การท่องเที่ยวโลก ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ในปี พ.ศ. 2506 ว่า คือ การเดินทางที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้ คือ การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยความสมัครใจ คือ การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ การท่องเที่ยว มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) การเคลื่อนที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของมนุษย์สู่หมายที่ต่าง ๆ รวมทั้งการหยุดพัก ณ ที่เหล่านั้น
- 2) องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี 2 ส่วน คือ การเดินทางสู่จุดหมาย และการหยุดพักประกอบกิจกรรม ณ จุดหมายนั้น
- 3) การเดินทางและการหยุดพักเกิดขึ้นนอกภูมิสำเนาและที่ทำงาน ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยให้เกิดกิจกรรม ซึ่งแตกต่างจากกิจวัตรของถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่านและแวะพัก
- 4) การเดินทางสู่จุดหมายนั้น เป็นการเดินทางชั่วคราว ซึ่งระยะสั้น ๆ โดยมีความตั้งใจว่าจะกลับภายใน 2 – 3 วัน 2 – 3 สัปดาห์ หรือ 2 – 3 เดือน ความตั้งใจในการเยือนจุดหมายปลายทางมิได้เป็นไปเพื่อหลักแหล่ง หรือประกอบอาชีพ การท่องเที่ยวจึงเป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ คือ

- 4.1 เป็นการเดินทางชั่วคราว
- 4.2 เป็นการเดินทางโดยสมัครใจ
- 4.3 ไม่เป็นการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพ

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2546) อธิบายว่า การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งเป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อน ประกอบกิจกรรมตามความสนใจ หรือเพื่อประกอบธุรกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานแต่ไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อไปทำงานหรือประกอบอาชีพเป็นหลัก

นิตา ชัชกุล (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการ คือ การเดินทาง การค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

จากคำนิยามต่าง ๆ ดังที่ได้รวบรวมมาใน สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางออกจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งเป็นการชั่วคราว และเดินทางด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อการประกอบอาชีพและหารายได้

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

อุษณีย์ ศรีภูมิ (2544) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นความต้องการอย่างหนึ่ง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ดังนี้

- 1) ความอยากรู้อยากเห็นในด้านต่าง ๆ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ที่แตกต่างกันออกไป
- 2) การพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากภารกิจประจำวัน เช่น การเล่นกีฬา การเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งบริการทางประวัติศาสตร์
- 3) ความสนใจทางด้านศาสนาและประวัติศาสตร์ ได้แก่ การนมัสการศาสนสถาน การท่องเที่ยวไปตามสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
- 4) อาชีพและธุรกิจ ได้แก่ การเดินทางเพื่อสำรวจ ค้นคว้า การประชุม การสัมมนา การศึกษา เปรียบเสมือนการทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้
- 5) อื่น ๆ ได้แก่ การเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ซึ่งการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์นี้ มักจะเกิดขึ้นในช่วงวันหยุด วันเทศกาลต่าง ๆ

รูปแบบของการท่องเที่ยว

UNWTO (1997) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว ได้ 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

- 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ประกอบด้วย

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo - Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลกศึกษาธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่าง ๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ ได้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ มิจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อ มิจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

1.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจักรราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยะจักรวาล มีความรู้ ความประทับใจ ความทรงจำ และประสบการณ์เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ มิจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย

2.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อ มิจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.2 การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลิน ตื่นตา ตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือการเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์

ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.3 การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ประกอบด้วย

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจ ได้รับความเพลิดเพลิน และสุนทริยภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health, Beauty and Spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาความรู้ สัจธรรมแห่งชีวิตมีการฝึกทำสมาธิ เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่าง และงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้านของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัด ความสนใจในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีนํ้า เป็นต้น ให้ได้รับความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน ตื่นเต้น ได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่

เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพิ่มเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิต คือ การท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3 – 4 ครั้งต่อปีคราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจูงใจให้แก่อำนาจของกลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้น ๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอางจากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจูงใจให้เที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าพักรับ และค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจูงใจรายการพักรับตั้งแต่ 2 – 7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M = Meeting / I = Incentive / C = Conference / E = Exhibition) เป็นการจูงใจให้แก่อำนาจของลูกค้าของผู้จัดประชุม มีรายการจูงใจก่อนการประชุม (Pre - Tour) และการจูงใจรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (Post - Tour) โดยการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศเพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรงหรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการเที่ยวพักรับตั้งแต่ 2 – 4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น นำมาจูงใจรายการนำเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2 – 7 วัน หรือมากกว่านั้น เช่น การ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco-Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agro-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-Adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (Agro-Cultural Tourism) เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีหลากหลายประเภท เนื่องด้วยความแตกต่างของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ละฟาร์มสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นต้น

องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

หากพิจารณาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยว แต่จะขอยกตัวอย่างเพียงเล็กน้อย ดังนี้

พยอม ธรรมบุตร (2549) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น ระบบคมนาคม สนามบิน ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

2) การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่างๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ ที่พักแรมประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่าง ๆ กัน ซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่าง ๆ กัน ได้แก่ ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ซาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวก

3) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง แสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม การท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourists Activities and Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบัน เพราะการท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึง เพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงามของธรรมชาติเหล่านั้น แต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเดินป่า การล่องแก่งในแม่น้ำ การปีนหน้าผา การดำน้ำ การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น

การดำเนิน การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้

5) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อศึกษา และเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ทั้งที่มีมานานแล้ว และจัดขึ้นเป็นการเฉพาะ หรือเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมเป็นวัตถุประสงค์หรือใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2513) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผล และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้วัฒนธรรมของชาติได้คงอยู่สืบไปอีกนานเท่านาน

กรมศิลปากร (2513) กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมนั้น เป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา และทางจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุ และองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษา และดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”

McIntosh and Goeldner (1986: 132) กล่าวว่า แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือประเทศอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจ และซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของประชาชนเหล่านั้น ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อให้เกิดความรู้และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกันทั้งปัจจุบันและอนาคต และก็ได้มีนักวิชาการไทยก็ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ด้วยอีกเช่นกัน

Pigram (1983: 137) กล่าวว่า สิ่งจูงใจสำคัญของการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม คือ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของความแตกต่างในวิถีชีวิต การแลกเปลี่ยนความรู้และรวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

Melanie (2003: 74) กล่าวว่า กระบวนการวัฒนธรรมได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์

อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า หรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ภายใต้พื้นฐานของประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนร่วมสมัยในเวลานั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อได้รับข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์จากความพึงพอใจที่ได้รับจากวัฒนธรรมที่ต้องการเรียนรู้

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม The European Center for Traditional and Regional Cultures หรือ ECTARC (Richards, 1995) ได้กล่าวไว้ถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 8 ประการ ได้แก่

- 1) โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ
- 2) สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต
- 3) ศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ
- 4) ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นในรูปของดนตรีคลาสสิก ดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรีร่วมสมัย
- 5) การแสดง ละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
- 6) ภาษา และวรรณกรรม
- 7) ประเพณี และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
- 8) วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2551) ได้กล่าวถึง หลักการของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมไว้ประกอบด้วย 4 ประการ คือ

1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงดูดชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตน และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก และการขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรม และได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่ 9 ประการ คือ

1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด

3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกโดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถของรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกัน รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม ต่างๆ และมีความเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวด้วย เราอาจแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็นประเภทย่อยได้ 5 ประเภท คือ

1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 254: 8292 - 293)

2) การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมความงามศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ และศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

3) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน อีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกาย หรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา ในขณะเดียวกันก็ได้ไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางจัดการรายการกีฬา ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์

ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

5) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร และการฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่ออย่างมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

5. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

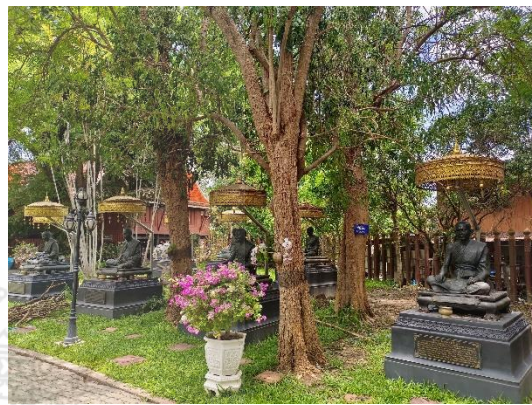
เป็นวัดเก่าแก่ สันนิษฐานว่ามีอายุราว 1200 ปี ตั้งอยู่ริมถนนมาลัยแมน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าวัดป่าภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อดำปางป่าเลไลยก์ ในพงศาวดารเหนือกล่าวว่าพระเจ้ากาแตทรงให้มอญน้อย มาบูรณะวัดป่าเลไลยก์ ภายหลังปี พ.ศ.1724 หลวงพ่อดำ เป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ศิลปะสมัยอู่ทอง สุพรรณภูมิ (คือประทับนั่งห้อยพระบาท) มีนักปราชญ์หลายท่านว่า เดิมคงเป็นพระพุทธรูปปางปฐมเทศนาสร้างไว้กลางแจ้งอย่างพระพนัญเชิงสมัยแรกต่อมาได้มีการบูรณะซ่อมแซมใหม่ และทำเป็นปางป่าเลไลยก์ ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ภายในองค์พระพุทธรูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ 36 องค์ ที่ได้มาจากพระมหาเถรไลยลาย

ภาพที่ 1 วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา: ผู้วิจัย

วัดป่าเลไลยก์ มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีอันลือชื่อของไทย คือ เสภาขุนช้างขุนแผน นิราศเมืองสุพรรณของสุนทรภู่ ปัจจุบัน วัดป่าเลไลยก์ มีสถานะเป็น พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร

ภาพเขียนเรื่องราว ขุนช้าง-ขุนแผน รอบ ๆ วิหารของหลวงพ่อดโต มีจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวของขุนช้าง-ขุนแผน ตั้งแต่เริ่มเรื่อง จนถึงตอนสุดท้าย เป็นภาพที่สวยงาม และได้ความรู้ชมภาพบางส่วนได้ที่ นิทาน ขุนช้าง-ขุนแผน

ภาพที่ 2 เรือนขุนช้าง ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา: ผู้วิจัย

เรือนขุนช้าง เป็นเรือนไทยแบบโบราณ ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดป่าเลไลยก์ สร้างเป็นเรือนไทยไม้สักหลังใหญ่กว้างขวาง ตามเรือนของขุนช้างในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ขึ้นไปบนเรือนจะเห็นภาพวาดตัวละครขุนช้าง นักท่องเที่ยวสามารถถ่ายรูปเป็นที่ระลึก แต่ละห้องจะมีภาพบรรยายเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน มีการจัดแสดงเครื่องใช้ต่าง ๆ ในสมัยก่อน มีการตกแต่งบริเวณโดยรอบสวยงามน่าเที่ยวชม

ตลาดต้องชม ภายในบริเวณวัด เป็นศูนย์รวมจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของดีเมืองสุพรรณ ปลาสดดอนกายน ปลาแม่น้ำ ปลาแดดเดียว พืชผักผลไม้ และน้ำพริกก็มีให้เลือกหลากหลายชนิด ราคาถูก

เสภาขุนช้างขุนแผน เมื่อนางทองประศรี พาพลายแก้วไปอยู่เมืองกาญจน์เก็บหอมรอมริบ จนกระทั่งมีฐานะเป็นเศรษฐี และเมื่อพลายแก้วเติบโตก็ได้บรรพชาเป็นสามเณรและได้มาเรียนคาถาอาคม พร้อมกับเทศน์มหาชาติ กับสมภารมีแห่งวัดป่าเลไลยก์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์เรื่องราวดี ๆ ทางวัดป่าเลไลยก์ได้จัดให้มีเทศน์มหาชาติขึ้นเป็นประจำทุกปี และสร้างเรือนขุนช้าง เป็นเรือนไทยไม้สัก เพื่อให้ลูกหลานได้ทัศนศึกษาสืบต่อไป

วัดแค ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดแคเป็นวัดเก่าแก่ที่มีชื่อปรากฏในวรรณคดีเรื่อง "ขุนช้างขุนแผน" ห่างจากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุไปทางเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร ภายในวัดนี้มีต้นมะขามใหญ่และมีอายุราว 1,000 ปี เมื่อวัดรอบโคนต้นยาวประมาณ 9.50 เมตร เชื่อกันว่าขุนแผนได้เรียนวิชาเสกใบมะขามให้เป็นตัวต่อตัวแทนจากต้นมะขามต้นนี้กับท่านอาจารย์คงเพื่อใช้เวลาโจมตีข้าศึก ใกล้กับต้นมะขามยักษ์นี้ทางจังหวัดได้สร้างเรือนไทยทรงโบราณเรียกว่า "คุ่มขุนแผน" เพื่อเป็นอุทยานวรรณคดีและเป็นการอนุรักษ์ศิลปด้านวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ภายในวัดมีโบราณวัตถุที่น่าสนใจ ได้แก่ พระพุทธรูปหล่อด้วยทองเหลืองกว้าง 1.40 เมตร ยาว 2.80 เมตร สร้างซ้อนกันไว้ในรอยใหญ่ นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบซึ่งเป็นศิลปะยุครัตนโกสินทร์ จีวรและอังสะเป็นลายดอกพิกุลประดิษฐานอยู่ในวิหารหน้าพระประธาน สิ่งที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น ระฆังทองเหลือง หม้อต้มกรักทองเหลือง ตู้ใส่หนังสือที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวายเมื่อปี พ.ศ. 2412 นอกจากนี้ยังมี "รูปปั้นหลวงปู่คงนั่งพญาคู" ที่มีการนำรังต่อยักซ์มาแสดงไว้ข้างเคียงกัน รวมไปถึงโบราณวัตถุอย่าง "พระพุทธรูปหล่อ" รอยพระบาทสร้างซ้อนกันไว้ถึงสี่รอยด้วยกันและทำจากทองเหลือง

ภาพที่ 3 วัดแค คุ่มขุนแผน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา: ผู้วิจัย

วัดพระรูป ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดพระรูป เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใน ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี วัดที่มีชื่อเสียงของเมืองสุพรรณมาอย่างยาวนาน น่าจะสร้างขึ้นมาตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยาเป็นราชธานีเลย ซึ่งวัดนี้ก็มีความโดดเด่นอยู่ที่ พระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่ชาวบ้านเรียกว่า เณรแก้ว ถือว่าเป็นพระนอนที่มีพระพักตร์งดงามที่สุดในไทย และรอยพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่มีความวิจิตรบรรจงในงานแกะสลักบนไม้ สวยงาม อายุเก่าแก่ และมีเพียงชิ้นเดียวไทย โดยพระพุทธรูปปางไสยาสน์จะมีพระพักตร์กลมยาวคล้ายกับลูกมะตูม ผินพระพักตร์จะไปทางด้านทิศตะวันออก สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างราว ๆ ปี พ.ศ. 1800 - 1893 ซึ่งมีความยาวมากกว่า 13 เมตร และสูง 3 เมตร ส่วนรอยพระพุทธรูปปางไสยาสน์นั้น จะทำจากไม้ประดู่แกะสลักทั้ง 2 ด้านอย่างสวยงาม เมื่อก่อนนั้นพระพุทธรูปปางไสยาสน์ จะอยู่ที่วัดเขาดิน แต่พอตอนเกิดศึกสงครามกับเมียนมา พระภิกษุรูปหนึ่งเกรงว่า จะถูกทำลายก็เลยนำรอยพระพุทธรูปนี้ ล่องลงมาทางน้ำ แล้วมาเอาขึ้นที่วัดพระรูป

นอกจากนี้ วัดพระรูป ยังมีเจดีย์อุทอง และซากเจดีย์สมัยทวารวดี ระฆังสัมฤทธิ์ รวมไปถึงธรรมาสันสังเค็ด วัตถุที่ถวายแก่สงฆ์เทศน์ หรือผู้ชักบังสุกุลเมื่อเวลาปลงศพนั่นเอง ซึ่งเป็นฝีมือของช่างอยุธยาตอนปลาย และที่นี่ยังเป็นกรุของพระขุนแผน อีกทั้ง กังเงินชาคาลาแบบกังเงินเก่าแก่ที่เหลือไว้แค่เพียงผนังด้านหน้าและด้านข้างเท่านั้น ส่วนบริเวณด้านหลังนั้น จะพังทลายลงแล้ว โดยจะมีการเจาะช่องประตู ตกแต่งลวดลายแบบจีนเอาไว้ มองดูแล้วคล้ายกับ ดอกโบตั๋นและสัตว์มงคลในจีน ภายในก็จะมีการประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่

ภาพที่ 4 วัดพระรูป ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา: ผู้วิจัย

วัดไชนาวาส ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดไชนาวาส เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ในตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ดินทั้งวัดมีเนื้อที่ 33 ไร่ 88 ตารางวา

วัดไชนาวาส เดิมชื่อ วัดขายนาวา ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 1890 จากนั้นกลายเป็นวัดร้างเป็นระยะเวลานาน จนประมาณ พ.ศ. 2394 มีพระภิกษุพูนได้เข้ามาจำพรรษาในวัดนี้และได้บูรณะวัดนี้ขึ้นมาอีกครั้ง โดยเริ่มจากการสร้างกุฏิสงฆ์ และอุโบสถที่ยังมีพระประธานองค์เดิมอยู่ จนในสมัยพระครูสมณการพิสิฐ (หลวงพ่отั่ว้ม) เป็นเจ้าอาวาส ราว พ.ศ. 2456 มีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ ทั้งยังสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้นมา ยังได้รับบริจาคที่ดิน จำนวน 2 ไร่ 3 งาน 28 ตารางวา เมื่อ พ.ศ. 2490 ได้รับบริจาคที่ดินเป็นที่ธรณีสงฆ์ จำนวน 17 ไร่ 84 ตารางวา เมื่อ พ.ศ. 2491 ได้รับบริจาคที่ดินเป็นที่ธรณีสงฆ์ จำนวน 4 ไร่ 2 งาน เมื่อ พ.ศ. 2492 ได้รับบริจาคที่ดินเป็นที่ธรณีสงฆ์ จำนวน 2 ไร่ 1 งาน เมื่อ พ.ศ. 2504

อาคารเสนาสนะที่สำคัญ ได้แก่ อุโบสถ กว้าง 10 เมตร ยาว 24 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2467 ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวพระพุทธประวัติ กุฏิสงฆ์ จำนวน 14 หลัง เป็นอาคารไม้ 10 หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ 4 หลัง วิหาร กว้าง 7 เมตร ยาว 11 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2468 ภายในประดิษฐาน พระพุทธไสยาสมงคล (หลวงพ่อดโต) ศาลาการเปรียญ กว้าง 20 เมตร ยาว 40 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2480 เป็นอาคารไม้สักทรงไทย หอสวดมนต์ กว้าง 14 เมตร ยาว 30 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2492 เป็นอาคารไม้สักทรงไทย และมีมณฑปประดิษฐานรูปหล่อเหมือนพระครูสมณการพิสิฐ (หลวงพ่отั่ว้ม) ที่ชาวบ้านนับถือกันมาก ท่านได้สร้างวัดถุ่มงคลเป็นที่นิยมในหมู่ของนักสะสมบริเวณด้านหน้าวัดมีศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ภาพที่ 5 วัดไชนาวาส ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา: ผู้วิจัย

วัดประตูลาร์ ตำบลไร่ใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วัดประตูลาร์ ตั้งอยู่ในตำบลไร่ใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหลักฐานของกรมศาสนาพบว่าสร้างวัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2223 และผูกพันธสีมาเมื่อ พ.ศ. 2280 เป็นวัดที่โบราณสถานมีลักษณะที่เชื่อได้ว่าเป็นศิลปะสมัยอยุธยา คือ อุโบสถสูง ที่กลางตกท้องช้าง หรือที่เรียกว่าเรือสำเภา แต่เมื่อชำรุดทรุดโทรมทางวัดจึงได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่จนรูปทรงเปลี่ยนไป แต่ก็ยังสามารถมองเห็นร่องรอยลักษณะเดิมอยู่บ้างเล็กน้อยคำว่า “ลาร์” น่าจะหมายถึงความถึง ช้าง เนื่องจากในอดีตใกล้กับวัดประตูลาร์มีคอกช้าง และคาดว่าวัดประตูลาร์น่าจะเป็นทางขึ้นลงแม่น้ำ เพราะหน้าประตูวัดมีลักษณะเป็นตลาดต่ำลงสู่แม่น้ำ คาดว่าใช้เป็นทางสำหรับนำช้างไปอาบน้ำในแม่น้ำ

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 กรุงรัตนโกสินทร์ นายคำ ชาวเวียงจันทน์ผู้ซึ่งอพยพมาเมื่อครั้งเหตุการณ์เจ้าอนุวงศ์ ได้มาเป็นช่างเขียนจิตรกรรมฝาผนังและติดตามหาญาติจนมาพบที่สุพรรณบุรี ประกอบกับวัดหน่อพุทธางกูรจะทำการเขียนจิตรกรรมฝาผนัง นายคำ จึงรับอาสาเขียนอุโบสถให้จนแล้วเสร็จ คาดว่าใช้เวลาประมาณสองปี จากนั้นจึงมาเขียนอุโบสถให้กับวัดประตูลาร์ สิ่งที่น่าสนใจอีกประการคือ ภายในอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังเขียนในรัชกาลที่ 3 เรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติตอนสำคัญ ทศชาติชาดก โดยแทรกเรื่องราวของผู้คนในสมัยนั้นไว้ซึ่งปรากฏว่ามีทั้งชาวกะเหรี่ยง ชาวจีน และชาวลาว เป็นต้น

ทั้งนี้ในช่วงทศวรรษ 2490 มีการละเล่นเพลงเรือแถวบริเวณหน้าวัดประตูลาร์ บริเวณลานต้นโพธิ์หน้าวัด เนื่องจากคลองช้างวัดประตูลาร์ที่จะไปทะลุออกวัดป่าเลไลยก์ขึ้นเงินจากปกติที่จะเล่นเพลงเรือและล่องกันไปจนถึงวัดป่าเลไลยก์ ก็ต้องหยุดที่หน้าวัดประตูลาร์และเดินเท้ากันต่อจนถึงวัดป่าเลไลยก์เพื่อทำการนมัสการพระพุทธรูปประจำปี

ภาพที่ 6 วัดประตูลาร์ ตำบลไร่ใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา: ผู้วิจัย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤษณ พล เพ็ชรเสนา (2564) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ด้วยแรงบันดาลใจจากคุณค่าของวรรณกรรม ผลการศึกษา พบว่า แรงบันดาลใจจากวรรณกรรมในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ประกอบด้วย 1) สร้างอัตลักษณ์ให้กับพื้นที่ 2) สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 3) สร้างสิ่งดึงดูด (ฮิม) 4) สร้างแรงบันดาลใจ และ 5) นำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับจินตนาการ ในการศึกษาคุณค่าเชิงประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์พบว่าคุณค่าเชิงประสบการณ์ที่แหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ต้องการส่งมอบให้คือ ด้านสุนทรียรส การยอมรับ การเข้าร่วม ความประทับใจ ความแปลกใหม่ ประสบการณ์เสมือนจริงและความชื่นชอบสำหรับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์คือ 1) นำจุดเด่นของวรรณกรรมมาใช้ในการสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว 2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถตอบสนองกับจินตนาการของนักท่องเที่ยว 3) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

ชุมพล รอดแจ่ม (2556) ได้ทำการศึกษา เรื่อง เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยทำให้ทราบถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยว ได้แก่ คำบอกเล่า การแสวงหาสถานที่ ทำบุญ การมาไหว้พระ การชมโบราณสถาน และศึกษาศิลปวัฒนธรรม มีคนรู้จักชักชวน มาให้อาหารปลา ทราบ จากสื่อออนไลน์ (Internet) เห็นป้ายประชาสัมพันธ์ตามไหล่ทาง มาซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเป็นเส้นทางผ่าน การแนะนำจากรายการโทรทัศน์ และตั้งใจมาทานอาหาร ส่วนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวประกอบด้วย ค่าน้ำมันรถยนต์ ค่ารถโดยสาร(กรณีที่ไม่ได้ใช้รถยนต์ส่วนตัว) เงินทำบุญค่าดอกไม้ธูปเทียน ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ชื้อของฝากของที่ระลึก ค่าอาหารปลา ค่าเช่าวัตถุมงคล ค่าต้นไม้ ค่าปุ๋ย ค่าดิน และค่ากระถาง ต้นไม้ สำหรับระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยทั้ง 7 สถานที่ใช้เวลาทั้งสิ้น 7.40 ชั่วโมง (ไม่รวมการเดินทางระหว่างสถานที่) จำนวนสมาชิกที่มาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2 คน จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยวในสถานที่เดิมโดยเฉลี่ยคนละ 2 ครั้งและจากการสอบถามนักท่องเที่ยว 34 คน จาก 35 คน ตอบว่าจะกลับมาท่องเที่ยว อีก ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเดินทาง โดยเริ่มต้นที่วัดบางไกรในและสิ้นสุดที่วัดบางขุน โดยมียะยะทางที่ใช้ในการเดินทางทั้ง 7 สถานที่รวมทั้งสิ้น 24 กิโลเมตร ต้นทุนค่าน้ำมันประมาณ 96 บาท ระยะเวลาที่ใช้เดินทางทั้ง 7 สถานที่ คือ 1 ชั่วโมง 14 นาที และระยะเวลาที่ใช้ท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ใช้ระยะเวลา 7 ชั่วโมง 40 นาที รวมระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางและท่องเที่ยวทั้ง 7 สถานที่ คือ 8 ชั่วโมง 54 นาที ข้อเสนอแนะจากการศึกษา หน่วยงานราชการในระดับท้องถิ่น ควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนถึงความพร้อมในการปรับปรุงพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในระยะยาวเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบ

ยั่งยืน หน่วยงานราชการระดับท้องถิ่นหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยว ในด้านการพัฒนาทางกายภาพ ควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ เส้นทาง การเดินทาง และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว ให้พร้อมสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว

เมทินี วงศ์ธราวัฒน์ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เพลง: วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่า บทเพลงไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยหรือสังคมใด เนื้อหาเพลงมีประเด็นที่เหมือนกันหรือคล้ายกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม เทศกาล ประเพณี วิถีชีวิต ความงามสตรี ความรักชายหญิง เนื้อหาเพลงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของสังคมและชุมชนที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจที่จะเดินทางยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านบทเพลง

ยุทธภูมิ สุวรรณเวช เสรี วงษ์มณฑา ขวสิทธิ์ ณ ถลาง และชัชณะ เตชคณา (2567) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีตามรอยกวีนิพนธ์นิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ของนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามรอยกวีนิพนธ์นิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวมากกว่า 2 ครั้งต่อปี ลักษณะการเดินทางแบบครอบครัว จำนวนวันที่เข้าพัก 2 - 4 วัน ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้ง 15,000 บาทหรือต่ำกว่า สิ่งดึงดูดใจในการเดินทางท่องเที่ยว คือ ความสวยงามของธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ การไหว้พระ ทำบุญ และแหล่งท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวที่สนใจ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และ 2) การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามรอยกวีนิพนธ์นิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ จังหวัดเพชรบุรี พบว่าการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นด้านภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด คือ รู้สึกได้พักผ่อนระหว่างที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี และรู้สึกได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี

วนิดา อ่อนละมัย (2558) ได้ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการปรับใช้วรรณกรรมสินไซโดยชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 6 ด้าน พบว่า ชุมชนมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.33$) และด้านแนวทางการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.27$) และมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.17$) ด้านการปรับใช้วรรณกรรมสินไซ ($\bar{x} = 4.15$) ด้านคุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมสินไซ ($\bar{x} = 3.98$) และด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

($\bar{x} = 3.82$) โดยแนวทางในการปรับใช้วรรณกรรมสินไซโดยชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ต้องมีการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นผู้เลือกและตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว และจะต้องมีกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมอย่างจริงจังทั้งในด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว การอนุรักษ์สภาพจิตรกรรมฝาผนัง การพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ด้านงบประมาณ และด้านการประชาสัมพันธ์ โดยจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซเพื่อการท่องเที่ยว ฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสินไซ จัดทำกฎระเบียบและข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายเตือนหรือป้ายแนะนำสำหรับการเที่ยวชมภาพจิตรกรรมฝาผนังสินไซ จัดโครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยววรรณกรรมสินไซ ภายใต้งานแผนการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสมดุล ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอให้ใช้แนวคิดและรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษา พบว่า 1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง), วัดจันทาราม (วัดท่าซุง), วัดอุโปสถาราม (วัดโบสถ์), แม่น้ำสะแกกรัง วิถีชีวิตชาวแพลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง, แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเกาะเทโพ, กิจกรรมถนนคนเดินตรอกโรงยา คงความเป็นเอกลักษณ์สะท้อนเห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถธำรงรักษาความดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี 2. ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีเกิดจากการเศรษฐกิจเติบโตอย่างช้า ๆ เนื่องจากรายได้ในชุมชนน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือในการสร้างจุดสนใจ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและจริงจัง ขาดการสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนด้านการให้ความรู้ที่ถูกต้องในการใช้เทคโนโลยีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม อยู่ติดแม่น้ำสายหลัก ๆ มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติคนรุ่นใหม่ไม่มาสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น 3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีพัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอจนถึงจังหวัดเพื่อสร้างจุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่ายโดยการร่วมมือทั้งภาครัฐองค์การภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสินค้า OTOP เป็นสินค้าหลักเพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2563) ได้ทำการศึกษา เรื่อง วรรณกรรมกับการท่องเที่ยว: เศรษฐกิจ (การท่องเที่ยว) สร้างสรรค์จากฐานรากวัฒนธรรมมาทุกยุคทุกสมัย ปัจจุบันยุทธศาสตร์ทาง

วัฒนธรรม (Soft Power) ถูกนำมาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของขีดความสามารถของแต่ละประเทศและยังถือเป็นแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจยุคใหม่ ที่เรียกว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันเป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ถูกนำมาใช้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศของหลาย ๆ ประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นได้รับการจัดอันดับเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถทางวัฒนธรรมเป็นอันดับต้น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น การดัดแปลงใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของประเทศไทยผ่านวิธีการของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) จึงถือเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดยดัดแปลงวรรณกรรมที่มีความโดดเด่นเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวผ่านการเชื่อมโยง ตลอดจนวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งทอดถึงกันในลักษณะของสหวิทยาการแล้วดัดแปลงเป็นการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ตามบริบทปัจจุบันโดยสามารถดำรงเนื้อหาสำคัญหรือสื่อความหมายถึงความโดดเด่นของวรรณกรรมนั้น ๆ ได้อย่างน่าสนใจ

อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การสำรวจและศึกษาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ตามรอยวรรณคดีนิราศเรื่องพระประธมของสุนทรภู่” ในจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า การศึกษานิราศพระประธมของสุนทรภู่ในฐานะทุนทางวัฒนธรรม สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ 5 มิติ คือ เส้นทาง อาหาร กิจกรรม ของฝาก และวันเวลาเดินทาง โดยบูรณาการให้เข้ากับการท่องเที่ยวได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมนำเสนอ “นิราศพระประธม” ในฐานะเรื่องเล่าประกอบการเดินทาง โดยแบ่งเส้นทางได้เป็น 3 ภาคคือ ภาคธนบุรี (กรุงเทพฯ) - คลองบางใหญ่ (นนทบุรี) ภาคคลองบางใหญ่ (นนทบุรี) - คลองโยง (นครปฐม) และภาคคลองโยง (นครปฐม) - นครชัยศรี (นครปฐม) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้เรื่องนิราศพระประธมของสุนทรภู่เป็นแกนหลักในการเล่าเรื่อง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่รายการการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำให้เกิดการให้คุณค่าและความหมายแก่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม อนุรักษ์ภูมิปัญญาในชุมชน และเกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในชุมชน นำมาสู่การสร้างงานและรายได้ ตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดีในที่สุด

อมรรัตน์ เปี่ยมดนตรี และศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์ (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จะช่วยเพิ่มศักยภาพและคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีได้เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเช่น มีสถานที่จริงที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีการสร้างคัมภีร์ขุนแผน บ้านขุนช้างรูปจำลอง ภาพจิตรกรรมในวรรณกรรม มีถนนสายสำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ตั้งชื่อตาม ตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งมีความสอดคล้องตามแนวทางการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

และตามแนวทางตัวอย่างการดำเนินการที่ดี สามารถนำมาสร้างสรรค์และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงชุมชนในท้องถิ่น ควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อเป็นการสร้างระบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ช่วยกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนข้างชุมชนแผน 2) นักท่องเที่ยวมีความสนใจในด้านการนำวรรณกรรมชุมชนข้างชุมชนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีกลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสนใจให้มีการนำวรรณกรรมชุมชนข้างชุมชนแผน มาใช้ในการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี สนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม และสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมชุมชนข้างชุมชนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด โดยต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงใน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมประเภทนิราศสุพรรณที่มีต่อเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนิราศกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการสอบถามจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชากรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ เป็นการพัฒนาและประยุกต์ โดยการศึกษา ค้นคว้าจากวรรณกรรม นิราศสุพรรณของสุนทรภู่ หนังสือ เอกสาร รายงานการวิจัย บทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สัมภาษณ์บุคคลและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับวรรณกรรมนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ บันทึกข้อมูลภาคสนามโดยการเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่จริง และนำข้อมูลที่ได้มาทำการศึกษาค้นคว้า และศึกษาตัวอย่าง ประกอบการสรุปและอภิปรายผลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ในเดือนเมษายน 2566 จำนวน 562,335 คน (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ในเดือนเมษายน 2566 โดยใช้สูตรสูตรทาร์ยามาเน่ (Yamane, 1973, pp. 727 – 728) ซึ่งกำหนดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ที่ระดับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ตามสูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้มีค่าเท่ากับ 0.05

แทนค่าในสูตรได้ดังนี้

$$n = \frac{562,335}{1 + 562,335 (0.05)^2}$$

$$= 399.71 \text{ คน} \approx 400 \text{ คน}$$

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชากรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 10 ราย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิเคราะห์จากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ

ตอนที่ 3 ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ (Informal Interview) จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชากรในพื้นที่ จำนวน 10 คน

ส่วนที่ 1 คุณค่าและความสำคัญของวรรณกรรมนิราศสุพรรณ

ส่วนที่ 2 การนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดสุพรรณบุรี

ส่วนที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรีตามรายนิราศสุพรรณของสุนทรภู่

ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดระดับมาตราส่วนที่เป็นข้อความให้เป็นค่าน้ำหนักตัวเลข แบ่งเป็น 5 ระดับ

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 5
เห็นด้วยมาก	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 4
เห็นด้วยปานกลาง	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 3
เห็นด้วยน้อย	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 2
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 1
$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ค่ามากที่สุด} - \text{ค่าน้อยที่สุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$	
$= \frac{5 - 1}{5} = 0.80$	

ผลที่ได้จากการหาอันตรภาคชั้นนี้ สามารถแบ่งค่าเฉลี่ยของผลลัพธ์คะแนนในระดับต่าง ๆ ตามตารางที่ 3.1 ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 เกณฑ์ในการประเมินจากค่าเฉลี่ยของผลลัพธ์ในแบบสอบถามแบบ Likert Scale 5 ระดับ

ช่วงของคะแนนค่าเฉลี่ยจากผลลัพธ์	ระดับความสนใจ
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

3.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนและพัฒนากการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้วรรณกรรมนิราศสุพรรณเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวบรวมข้อมูลตัวแปรต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามโดยพิจารณาเนื้อหาให้ครอบคลุมกับกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดมาพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องของการใช้ภาษาและครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ได้มาตรฐานที่ดี

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยต่อไป

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

1. ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญและใช้เกณฑ์การประมาณจากจำนวนประชากรของกลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงเดือนเมษายน 2566 จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชากรในพื้นที่ จำนวน 10 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการรวบรวมข้อมูล
3. ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ตำรา หนังสือ (2) เอกสารที่เกี่ยวกับงานวิจัยที่ผ่านมาแต่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ (3) วารสาร และสิ่งพิมพ์ทางวิชาการทั้งที่ใช้ระบบเอกสาร และระบบออนไลน์ มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งผู้ทำวิจัยได้กำหนดวิธีการดังนี้ คือ

3.5.1 ประเมินข้อมูลขั้นต้น

1. ทำการประเมินข้อมูลเบื้องต้น หลังจากได้แบบสอบถามกลับคืนมาโดยการตรวจสอบ (Editing) ความถูกต้อง (Legibility) ความสมบูรณ์ (Completeness) ความสอดคล้อง (Consistency) ความเที่ยงตรง (Accuracy) และได้รับคำตอบที่ชัดเจน (Response clarification) สำหรับคำถามปลายเปิดของแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาทั้งหมด
2. ทำการลงรหัส (Coding) จากข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วข้างต้นโดยการกำหนดตัวเลขให้แก่ตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยสำหรับคำถามปลายปิด (Closed – response question)

3.5.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการศึกษานี้ คือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้เพื่อการวิเคราะห์ทางสถิติ Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ทำการวิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) นำมาใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ทำการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์แบบ t-test, ANOVA และใช้การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple comparison test) ตามวิธีของ LSD (Least Significant Difference) สำหรับทำการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยทีละคู่ เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมประเภทนิราศสุพรรณที่มีต่อเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนิราศกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการสอบถามจากประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชากรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยขอแนะนำตามลำดับ ดังนี้

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากแบบสอบถามทั้งหมด และนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกผลการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านความพร้อมของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน T-test (Independent T-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test One-Way ANOVA และใช้การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple comparison test) ตามวิธีของ LSD (Least Significant Difference) สำหรับทำการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่ละคู่ เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 5 ผลการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผลการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จำนวน 10 คน โดยสรุปภาพรวม

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอนปรากฏผลตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	176	44.00
หญิง	224	56.00
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	65	12.25
20 – 30 ปี	126	31.50
31 – 40 ปี	122	30.50
41 – 50 ปี	56	14.0
51 – 60 ปี	19	4.75
61 ปีขึ้นไป	12	3.0
สถานภาพการสมรส		
โสด	122	30.50
สมรส	189	47.25
หม้าย/หย่าร้าง	89	22.25
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	7	1.75
มัธยมศึกษา	169	42.25
ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	137	34.25
ปริญญาตรี	87	21.75
อาชีพในปัจจุบัน		
พนักงานบริษัทเอกชน	27	6.75
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	32	8.0
รับจ้างทั่วไป	67	16.75
ธุรกิจส่วนตัว	54	13.50
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	103	25.75
นักเรียน/นักศึกษา	87	21.75
อื่น ๆ	30	7.50

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	116	29.00
10,001 – 15,000 บาท	18	4.50
15,001 – 20,000 บาท	147	36.75
20,001 – 25,000 บาท	98	24.50
25,001 บาทขึ้นไป	21	5.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ข้อมูลดังนี้

จำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 56 ส่วนเพศชาย มีจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44

จำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมี 20 – 30 ปี จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 รองลงมา คือ อายุ 31 – 40 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 อายุ 41 – 50 ปี จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 อายุ 51 – 60 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ตามลำดับ

จำแนกตามสถานภาพการสมรส พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรส จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 47.25 รองลงมา คือ โสด จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 และหม้าย/หย่าร้าง จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.25 ตามลำดับ

จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 42.25 รองลงมา คือ ระดับประกาศนียบัตร/อนุปริญญา จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.25 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.75 และระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 ตามลำดับ

จำแนกตามอาชีพในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.75 รองลงมา คือ นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.75 รับจ้างทั่วไป จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.75 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00 อาชีพอื่น ๆ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 และพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75 ตามลำดับ

จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มคนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 36.75 รองลงมา คือ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 – 25,000 บาท จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.50 มีรายได้ 25,001 บาทขึ้นไป จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ

5.25 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001– 15,000 บาท จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ

วิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ โดยนำมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ

ประเภททรัพยากรการท่องเที่ยว	$\bar{x}$	S.D.	ลำดับ
1. สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.84	0.367	1
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.61	0.489	5
3. ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.66	0.473	3
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.52	0.500	6
5. แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.67	0.472	2
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ	4.66	0.473	4
7. งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง	4.52	0.500	7
รวม	4.64	0.196	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้วิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.64$, $S.D. = 0.196$) โดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.84$, $S.D. = 0.367$) 2) แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.67$, $S.D. = 0.472$) 3) ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.66$, $S.D. = 0.473$) 4) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ

($\bar{x} = 4.66, S.D. = .473$) 5) รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.61, S.D. = .489$) 6) แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.52, S.D. = .500$) 7) งานศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง ($\bar{x} = 4.52, S.D. = .500$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความสนใจ
1. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	4.68	0.160	มากที่สุด
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	4.84	0.220	มากที่สุด
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.69	0.142	มากที่สุด
4. ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่	4.72	0.323	มากที่สุด
5. ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	4.73	0.159	มากที่สุด
6. ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว	4.72	0.246	มากที่สุด
7. ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว	4.66	0.196	มากที่สุด
รวม	4.72	0.101	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.72, S.D. = 0.101$) โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.84, S.D. = 0.220$) รองลงมา คือ ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.73, S.D. = 0.159$) ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.72, S.D. = 0.246$) ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ($\bar{x} = 4.72, S.D. = 0.323$) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

($\bar{x} = 4.69$, $S.D. = 0.142$) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.68$, $S.D. = 0.160$) และด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.66$, $S.D. = 0.196$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	$S.D.$	ระดับความสนใจ
1. ท่านสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์ วรรณกรรมนิราศสุพรรณในจังหวัด สุพรรณบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น	4.87	0.334	มากที่สุด
2. ท่านสนใจนำนิราศสุพรรณมาใช้ในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัด สุพรรณบุรี	4.62	0.487	มากที่สุด
3. ท่านสนใจให้มีการประชาสัมพันธ์การจัด กิจกรรมเกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณขึ้น ในวันสำคัญภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.55	0.498	มากที่สุด
รวม	4.68	0.160	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$, $S.D. = 0.160$) พิจารณาเป็นรายข้อ ดังนี้ ท่านสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมนิราศสุพรรณในจังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ($\bar{x} = 4.87$, $S.D. = 0.334$) มากที่สุด รองลงมา คือ ท่านสนใจนำนิราศสุพรรณมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.62$, $S.D. = 0.487$) และท่านสนใจให้มีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณขึ้นในวันสำคัญภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.55$, $S.D. = 0.498$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	ระดับความสนใจ
1. ท่านสนใจที่จะสร้างปูนปั้นตัวละครที่เกี่ยวข้อง วรรณกรรมนิราศสุพรรณและสามารถจับต้อง ได้ภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.86	0.347	มากที่สุด
2. ท่านสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณภายใน จังหวัดสุพรรณบุรี	4.86	0.353	มากที่สุด
3. ท่านสนใจที่จะเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมตามเส้นทางวรรณกรรมนิราศ สุพรรณภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.82	0.383	มากที่สุด
รวม	4.84	0.220	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.84$, *S.D.* = 0.220) พิจารณาเป็นรายข้อ ดังนี้ ท่านสนใจที่จะสร้างปูนปั้นตัวละครที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณและสามารถจับต้องได้ภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.86$, *S.D.* = 0.347) มากที่สุด รองลงมา คือ ท่านสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.86$, *S.D.* = 0.353) และท่านสนใจที่จะเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามเส้นทางวรรณกรรมนิราศสุพรรณภายในจังหวัดสุพรรณบุรี ($\bar{x} = 4.82$, *S.D.* = 0.383) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	ระดับความสนใจ
1. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว	4.66	0.473	มากที่สุด
2. มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน สังกะ และอ่านง่าย	4.52	0.500	มากที่สุด
3. สภาพเส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวได้ง่าย มีการคมนาคมขนส่งที่ หลากหลาย	4.87	0.334	มากที่สุด
รวม	4.69	0.142	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.69$, *S.D.* = 0.142) พิจารณาเป็นรายข้อ ดังนี้ สภาพเส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีการคมนาคมขนส่งที่หลากหลาย ($\bar{x} = 4.87$, *S.D.* = 0.334) มากที่สุด รองลงมา คือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.66$, *S.D.* = 0.473) และมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน สังกะ และอ่านง่าย ($\bar{x} = 4.52$, *S.D.* = 0.500) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	ระดับความสนใจ
1. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของ แหล่งท่องเที่ยว	4.74	0.441	มากที่สุด
2. จำนวนที่พักของชุมชนสามารถจัดให้ นักท่องเที่ยวเข้าพักได้	4.75	0.434	มากที่สุด
3. ความสามารถในการจัดการด้านขยะและน้ำ เสียของผู้รับผิดชอบภายในพื้นที่ของแหล่ง ท่องเที่ยว	4.66	0.473	มากที่สุด
รวม	4.72	0.323	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$, *S.D.* = 0.323) พิจารณาเป็นรายข้อ ดังนี้ จำนวนที่พักของชุมชนสามารถจัดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้ ($\bar{x} = 4.75$, *S.D.* = 0.434) มากที่สุด รองลงมา คือ ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.74$, *S.D.* = 0.441) และมีความสามารถในการจัดการด้านขยะและน้ำเสียของผู้รับผิดชอบภายในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.66$, *S.D.* = 0.473) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	ระดับความสนใจ
1. ความต้องการที่จะนำเสนอวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และงานหัตถกรรมของชุมชน	4.52	0.500	มากที่สุด
2. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.99	0.122	มากที่สุด
3. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณของสุนทรภู่	4.69	0.465	มากที่สุด
รวม	4.73	0.159	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$, *S.D.* = 0.159) พิจารณาเป็นรายข้อ ดังนี้ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.99$, *S.D.* = 0.122) มากที่สุด รองลงมา คือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ ($\bar{x} = 4.69$, *S.D.* = 0.465) และความต้องการที่จะนำเสนอวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และงานหัตถกรรมของชุมชน ($\bar{x} = 4.52$, *S.D.* = 0.500) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	ระดับความสนใจ
1. การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวภายใน ชุมชน	4.90	0.307	มากที่สุด
2. การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวผ่านสื่อ โฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ	4.67	0.471	มากที่สุด
3. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง กับนิราศสุพรรณมีความชัดเจน และ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	4.59	0.492	มากที่สุด
รวม	4.73	0.159	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$, *S.D.* = 0.159) พิจารณาเป็นรายข้อ ดังนี้ การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน ($\bar{x} = 4.90$, *S.D.* = 0.307) มากที่สุด รองลงมา คือ การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวผ่านสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ($\bar{x} = 4.67$, *S.D.* = 0.471) และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนิราศสุพรรณมีความชัดเจน และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.59$, *S.D.* = 0.492) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	ระดับความสนใจ
1. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึง สุขอนามัยเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยว	4.59	0.492	มากที่สุด
2. ระบบไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร และ โทรคมนาคม ครอบคลุมทุกพื้นที่ของแหล่ง ท่องเที่ยว	4.52	0.500	มากที่สุด
3. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านอาหาร สถานที่จอดรถ ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำ ภายในแหล่งท่องเที่ยว	4.87	0.334	มากที่สุด
รวม	4.66	0.196	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.66$, *S.D.* = 0.196) พิจารณาเป็นรายข้อ ดังนี้ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านอาหาร สถานที่จอดรถ ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.87$, *S.D.* = 0.334) มากที่สุด รองลงมา คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงสุขอนามัยเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.59$, *S.D.* = 0.492) และระบบไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร และโทรคมนาคม ครอบคลุมทุกพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.52$, *S.D.* = 0.500) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ

ผลการวิเคราะห์ สถิติทดสอบใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน T-test (Independent T-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ดังตารางที่ 4.11 – 4.16

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามเพศ

ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรม นิราศสุพรรณ	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. สถาปัตยกรรมและ โบราณสถานในจังหวัด สุพรรณบุรี	4.92	0.271	4.78	0.417	74.924	0.001*
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายใน จังหวัดสุพรรณบุรี	4.55	0.499	4.65	0.477	12.733	0.001*
3. ประเพณี และวัฒนธรรมใน จังหวัดสุพรรณบุรี	4.62	0.487	4.70	0.461	9.617	0.002*
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี	4.51	0.501	4.54	0.500	0.672	0.413
5. แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัด สุพรรณบุรี	4.63	0.484	4.70	0.461	7.179	0.008*
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ	4.62	0.487	4.70	0.461	9.617	0.002*
7. งานศิลปกรรมแขนต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง	4.51	0.501	4.54	0.500	0.672	0.413
รวม	4.62	0.188	4.65	0.202	1.396	0.238

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามเพศ พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีเพศต่างกันมีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามอายุ

ความสนใจเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามวรรณกรรมนิราศ สุพรรณ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. สถาปัตยกรรมและ โบราณสถานในจังหวัด สุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	0.918	5	0.184	1.370	0.235
	ภายในกลุ่ม	52.842	394	0.134		
	รวม	53.760	399			
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คน ภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.346	5	0.269	1.125	0.346
	ภายในกลุ่ม	94.035	394	0.239		
	รวม	95.378	399			
3. ประเพณี และวัฒนธรรม ในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.768	5	0.354	1.589	0.162
	ภายในกลุ่ม	87.669	394	0.223		
	รวม	89.438	399			
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และ ของที่ระลึกในจังหวัด สุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.757	5	0.351	1.413	0.218
	ภายในกลุ่ม	97.993	394	0.249		
	รวม	99.750	399			
5. แหล่งอาหารและขนม หวาน และของฝากใน จังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.740	5	0.348	1.575	0.166
	ภายในกลุ่ม	87.037	394	0.221		
	รวม	88.777	399			
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ	ระหว่างกลุ่ม	1.768	5	0.354	1.589	0.162
	ภายในกลุ่ม	87.669	394	0.223		
	รวม	89.438	399			
7. งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งาน ปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง	ระหว่างกลุ่ม	1.757	5	0.351	1.413	0.218
	ภายในกลุ่ม	97.993	394			
	รวม	99.750	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.107	5	0.021	0.554	0.735
	ภายในกลุ่ม	15.280	394	0.039		
	รวม	15.387	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามอายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามสถานภาพการสมรส

ความสนใจเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตาม วรรณกรรมนิราศสุพรรณ	แหล่งความ แปรปรวน	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Sig.</i>
1. สถาปัตยกรรมและ โบราณสถานในจังหวัด สุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	0.422	2	0.211	1.570	0.209
	ภายในกลุ่ม	53.338	397	0.134		
	รวม	53.760	399			
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คน ภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.418	2	0.709	2.996	0.051
	ภายในกลุ่ม	93.960	397	0.237		
	รวม	95.377	399			
3. ประเพณี และวัฒนธรรมใน จังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	0.919	2	0.459	2.060	0.129
	ภายในกลุ่ม	88.519	397	0.223		
	รวม	89.437	399			
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และ ของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	0.171	2	0.085	0.340	0.712
	ภายในกลุ่ม	99.579	397	0.251		
	รวม	99.750	399			
5. แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัด สุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.302	2	0.651	2.955	0.053
	ภายในกลุ่ม	87.475	397	0.220		
	รวม	88.778	399			
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ	ระหว่างกลุ่ม	0.919	2	0.459	2.060	0.129
	ภายในกลุ่ม	88.519	397	0.223		
	รวม	89.437	399			
7. งานศิลปกรรมแขนง ต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งาน ปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง	ระหว่างกลุ่ม	0.171	2	0.085	0.340	0.712
	ภายในกลุ่ม	99.579	397	0.251		
	รวม	99.750	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.283	2	0.141	3.717	0.025*
	ภายในกลุ่ม	15.104	397	0.038		
	รวม	15.387	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามสถานภาพการสมรส พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.14 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามระดับการศึกษา

ความสนใจเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตาม วรรณกรรมนิราศสุพรรณ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. สถาปัตยกรรมและ โบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.496	3	0.499	3.778	0.011*
	ภายในกลุ่ม	52.264	396	0.132		
	รวม	53.760	399			
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายใน จังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	7.248	3	2.416	10.856	0.001*
	ภายในกลุ่ม	88.130	396	0.223		
	รวม	95.378	399			
3. ประเพณี และวัฒนธรรมใน จังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	2.350	3	0.783	3.563	0.014*
	ภายในกลุ่ม	87.087	396	0.220		
	รวม	89.438	399			
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.523	3	0.508	2.047	0.107
	ภายในกลุ่ม	98.227	396	0.248		
	รวม	99.750	399			
5. แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.823	3	0.608	2.768	0.042*
	ภายในกลุ่ม	86.954	396	0.220		
	รวม	88.778	399			
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ	ระหว่างกลุ่ม	2.350	3	0.783	3.563	0.014*
	ภายในกลุ่ม	87.087	396	0.220		
	รวม	89.438	399			
7. งานศิลปกรรมแขนง ต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งาน ปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง	ระหว่างกลุ่ม	1.523	3	0.508	2.047	0.107
	ภายในกลุ่ม	98.227	396	0.248		
	รวม	99.750	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.532	3	0.177	4.725	0.003*
	ภายในกลุ่ม	14.855	396	0.038		
	รวม	15.387	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.14 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามอาชีพในปัจจุบัน

ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.768	6	0.295	2.227	0.040*
	ภายในกลุ่ม	51.992	393	0.132		
	รวม	53.760	399			
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	6.940	6	1.157	5.140	0.001*
	ภายในกลุ่ม	88.438	393	0.225		
	รวม	95.377	399			
3. ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	2.276	6	0.379	1.710	0.117
	ภายในกลุ่ม	87.161	393	0.222		
	รวม	89.438	399			
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	2.066	6	0.344	1.385	0.219
	ภายในกลุ่ม	97.684	393	0.249		
	รวม	99.750	399			
5. แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	2.069	6	0.345	1.563	0.157
	ภายในกลุ่ม	86.708	393	0.221		
	รวม	88.778	399			
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ	ระหว่างกลุ่ม	2.276	6	0.379	1.710	0.117
	ภายในกลุ่ม	87.161	393	0.222		
	รวม	89.438	399			
7. งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง	ระหว่างกลุ่ม	2.066	6	0.344	1.385	0.219
	ภายในกลุ่ม	97.684	393	0.249		
	รวม	99.750	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.152	6	0.025	0.654	0.687
	ภายในกลุ่ม	15.235	393	0.039		
	รวม	15.387	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามอาชีพในปัจจุบันพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอาชีพต่างกันมีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.535	4	0.384	2.903	0.022*
	ภายในกลุ่ม	52.225	395	0.132		
	รวม	53.760	399			
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	3.685	4	0.921	3.968	0.004*
	ภายในกลุ่ม	91.693	395	0.232		
	รวม	95.378	399			
3. ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.318	4	0.329	1.477	0.208
	ภายในกลุ่ม	88.120	395	0.223		
	รวม	89.437	399			
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	0.540	4	0.135	0.537	0.709
	ภายในกลุ่ม	99.210	395	0.251		
	รวม	99.750	399			
5. แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี	ระหว่างกลุ่ม	1.265	4	0.316	1.427	0.224
	ภายในกลุ่ม	87.512	395	0.222		
	รวม	88.778	399			
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ	ระหว่างกลุ่ม	1.318	4	0.329	1.477	0.208
	ภายในกลุ่ม	88.120	395	0.223		
	รวม	89.437	399			
7. งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง	ระหว่างกลุ่ม	0.540	4	0.135	0.537	0.709
	ภายในกลุ่ม	99.210	395	0.251		
	รวม	99.750	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.510	4	0.127	3.385	0.010*
	ภายในกลุ่ม	14.877	395	0.038		
	รวม	15.387	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 2 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี แต่ละด้าน โดยการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ T-test, One-Way ANOVA และใช้การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple comparison test) ตามวิธีของ LSD (Least Significant Difference) สำหรับทำการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยทีละคู่ เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 4.17 -

ตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรม นิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	4.67	0.145	4.69	0.141	9.396	0.002*
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยว	4.88	0.196	4.82	0.234	8.720	0.003*
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.67	0.113	4.70	0.161	27.094	0.001*
4. ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ของพื้นที่	4.69	0.320	4.73	0.325	0.007	0.932
5. ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่ มีต่อการท่องเที่ยว	4.71	0.141	4.74	0.171	19.054	0.001*
6. ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็น แหล่งท่องเที่ยว	4.69	0.257	4.74	0.235	0.349	0.555
7. ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก ของแหล่งท่องเที่ยว	4.63	0.177	4.69	0.207	2.688	0.102
รวม	4.71	0.094	4.73	0.106	1.465	0.227

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีเพศต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอายุ

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรม นิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.336	5	0.067	2.669	0.022*
	ภายในกลุ่ม	9.917	394	0.025		
	รวม	10.253	399			
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.500	5	0.100	2.101	0.065
	ภายในกลุ่ม	18.770	394	0.048		
	รวม	19.271	399			
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.065	5	0.013	0.638	0.671
	ภายในกลุ่ม	7.997	394	0.020		
	รวม	8.062	399			
4. ด้านขีดความสามารถในการ รองรับของพื้นที่	ระหว่างกลุ่ม	0.966	5	0.193	1.870	0.099
	ภายในกลุ่ม	40.701	394	0.103		
	รวม	41.667	399			
5. ด้านความพร้อมของคนใน ชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.051	5	0.010	0.404	0.846
	ภายในกลุ่ม	10.036	394	0.025		
	รวม	10.088	399			
6. ด้านการประชาสัมพันธ์ในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.405	5	0.081	1.346	0.244
	ภายในกลุ่ม	23.715	394	0.060		
	รวม	24.120	399			
7. ด้านความปลอดภัยและสิ่ง อำนวยความสะดวกของแหล่ง ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.340	5	0.068	1.788	0.114
	ภายในกลุ่ม	14.989	394	0.038		
	รวม	15.239	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.065	5	0.013	1.268	0.277
	ภายในกลุ่ม	4.035	394	0.010		
	รวม	4.100	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงต้องทดสอบเป็นรายคู่ตามวิธีของ LSD (Fisher's Least – Significant Different) ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำ วรรณกรรมนิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี	$\bar{x}$	ต่ำกว่า 20 ปี	20 – 30 ปี	31 – 40 ปี	41 – 50 ปี	51 – 60 ปี	61 ปีขึ้นไป
ต่ำกว่า 20 ปี	4.67	-	0.590	0.071	0.427	0.117	0.917
20 – 30 ปี	4.66	0.590	-	0.005*	0.697	0.046*	0.869
31 – 40 ปี	4.72	0.071	0.005*	-	0.009*	0.592	0.306
41 – 50 ปี	4.65	0.427	0.697	0.009*	-	0.037*	0.724
51 – 60 ปี	4.73	0.117	0.046*	0.592	0.037*	-	0.231
61 ปีขึ้นไป	4.67	0.918	0.869	0.306	0.724	0.231	-

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 คู่ คือ

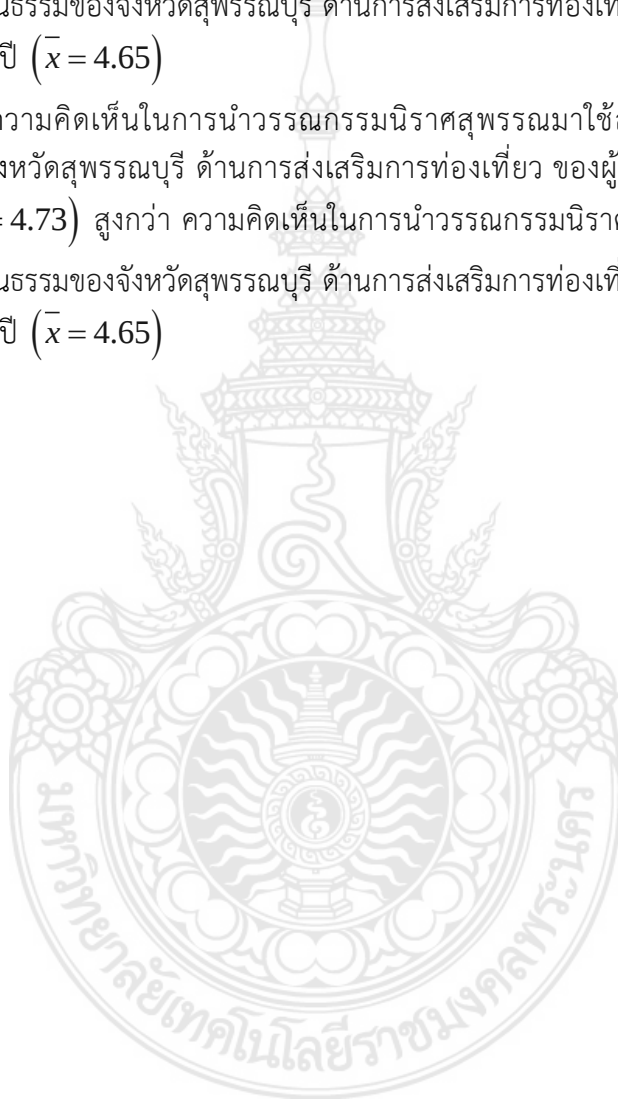
คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 31 – 40 ปี ($\bar{x} = 4.72$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 20 – 30 ปี ($\bar{x} = 4.66$)

คู่ที่ 2 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 51 – 60 ปี ($\bar{x} = 4.73$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 20 – 30 ปี ($\bar{x} = 4.66$)

คู่ที่ 3 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 31 – 40 ปี ($\bar{x} = 4.72$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 41 - 50 ปี ($\bar{x} = 4.65$)

คู่ที่ 4 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 51 - 60 ปี ($\bar{x} = 4.73$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 41 - 50 ปี ($\bar{x} = 4.65$)

ตารางที่ 4.20 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามสถานภาพการสมรส

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรม นิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.091	2	0.045	1.776	0.171
	ภายในกลุ่ม	10.162	397	0.026		
	รวม	10.253	399			
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.015	2	0.008	0.155	0.856
	ภายในกลุ่ม	19.256	397	0.049		
	รวม	19.271	399			
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.075	2	0.037	1.862	0.157
	ภายในกลุ่ม	7.987	397	0.020		
	รวม	8.062	399			
4. ด้านขีดความสามารถในการ รองรับของพื้นที่	ระหว่างกลุ่ม	0.107	2	0.054	0.511	0.600
	ภายในกลุ่ม	41.560	397	0.105		
	รวม	41.667	399			
5. ด้านความพร้อมของคนใน ชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.038	2	0.019	0.749	0.473
	ภายในกลุ่ม	10.050	397	0.025		
	รวม	10.088	399			
6. ด้านการประชาสัมพันธ์ในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.411	2	0.205	3.440	0.033*
	ภายในกลุ่ม	23.709	397	0.060		
	รวม	24.120	399			
7. ด้านความปลอดภัยและสิ่ง อำนวยความสะดวกของแหล่ง ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.309	2	0.154	4.082	0.018*
	ภายในกลุ่ม	15.020	397	0.038		
	รวม	15.329	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.068	2	0.034	3.341	0.036*
	ภายในกลุ่ม	4.032	397	0.010		
	รวม	4.100	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามสถานภาพการสมรส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และด้านความปลอดภัยและ

สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น จึงต้องทดสอบเป็นรายคู่ตามวิธีของ LSD (Fisher's Least – Significant Different) ดังตารางที่ 4.21 – 4.22

ตารางที่ 4.21 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศ สุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี		โสด	สมรส	หม้าย / หย่าร้าง
	$\bar{x}$	4.67	4.75	4.72
โสด	4.67	-	0.009*	0.230
สมรส	4.75	0.009*	-	0.293
หม้าย / หย่าร้าง	4.72	0.230	0.293	-

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพ สมรส ($\bar{x} = 4.75$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพ โสด ($\bar{x} = 4.67$)

ตารางที่ 4.22 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศ สุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี		โสด	สมรส	หม้าย / หย่าร้าง
	$\bar{x}$	4.63	4.69	4.65
โสด	4.63	-	0.006*	0.396
สมรส	4.69	0.006*	-	0.114
หม้าย / หย่าร้าง	4.65	0.396	0.114	

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพ สมรส ($\bar{x} = 4.69$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพ โสด ($\bar{x} = 4.63$)

ตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรม นิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.053	3	0.018	0.686	0.561
	ภายในกลุ่ม	10.200	396	0.026		
	รวม	10.253	399			
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.178	3	0.059	1.230	0.298
	ภายในกลุ่ม	19.093	396	0.048		
	รวม	19.271	399			
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.098	3	0.033	1.628	0.182
	ภายในกลุ่ม	7.694	396	0.020		
	รวม	8.062	399			
4. ด้านขีดความสามารถในการ รองรับของพื้นที่	ระหว่างกลุ่ม	1.417	3	0.472	4.646	0.003*
	ภายในกลุ่ม	40.250	396	0.102		
	รวม	41.667	399			
5. ด้านความพร้อมของคนใน ชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.047	3	0.016	0.614	0.606
	ภายในกลุ่ม	10.041	396	0.025		
	รวม	10.088	399			
6. ด้านการประชาสัมพันธ์ในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.968	3	0.323	5.521	0.001*
	ภายในกลุ่ม	23.151	396	0.058		
	รวม	24.120	399			
7. ด้านความปลอดภัยและ สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่ง ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.139	3	0.046	1.207	0.307
	ภายในกลุ่ม	15.190	396	0.038		
	รวม	15.329	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.204	3	0.068	6.926	0.001*
	ภายในกลุ่ม	3.895	396	0.010		
	รวม	4.100	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และด้านการประชาสัมพันธ์ในการ

เป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น จึงต้องทดสอบเป็นรายคู่ตามวิธีของ LSD (Fisher's Least – Significant Different) ดังตารางที่ 4.24 – 4.25

ตารางที่ 4.24 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

ความคิดเห็นในการนำ วรรณกรรมนิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	ต่ำกว่า มัธยมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา	ปริญญาตรี
$\bar{x}$	4.81	4.71	4.66	4.82
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	4.81	-	0.419	0.218
มัธยมศึกษา	4.71	0.419	-	0.148
ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา	4.66	0.218	0.148	-
ปริญญาตรี	4.82	0.958	0.012*	0.001*

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.82$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา ($\bar{x} = 4.71$)

คู่ที่ 2 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.82$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา ($\bar{x} = 4.66$)

ตารางที่ 4.25 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำ วรรณกรรมนิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	$\bar{x}$	ต่ำกว่า มัธยมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา	ปริญญาตรี
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	4.90	-	0.034*	0.016*	0.241
มัธยมศึกษา	4.71	0.034*	-	0.327	0.007*
ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา	4.68	0.016*	0.327	-	0.001*
ปริญญาตรี	4.79	0.241	0.007*	0.001*	-

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรีด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา ($\bar{x} = 4.90$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา ($\bar{x} = 4.71$)

คู่ที่ 2 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา ($\bar{x} = 4.90$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา ($\bar{x} = 4.68$)

คู่ที่ 3 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบ

แบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.79$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา ($\bar{x} = 4.71$)

คู่ที่ 4 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ($\bar{x} = 4.79$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา ประกาศนียบัตร / อนุปริญญา ($\bar{x} = 4.68$)

ตารางที่ 4.26 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอาชีพในปัจจุบัน

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรม นิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.169	6	0.028	1.096	0.364
	ภายในกลุ่ม	10.084	393	0.026		
	รวม	10.253	399			
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.353	6	0.059	1.222	0.294
	ภายในกลุ่ม	18.918	393	0.048		
	รวม	19.271	399			
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.102	6	0.017	0.841	0.539
	ภายในกลุ่ม	7.960	393	0.020		
	รวม	8.062	399			
4. ด้านขีดความสามารถในการ รองรับของพื้นที่	ระหว่างกลุ่ม	1.698	6	0.283	2.783	0.012*
	ภายในกลุ่ม	39.968	393	0.102		
	รวม	41.667	399			
5. ด้านความพร้อมของคนใน ชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.102	6	0.017	0.667	0.676
	ภายในกลุ่ม	9.986	393	0.025		
	รวม	10.088	399			
6. ด้านการประชาสัมพันธ์ในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.914	6	0.152	2.579	0.018*
	ภายในกลุ่ม	23.206	393	0.059		
	รวม	24.120	399			
7. ด้านความปลอดภัยและ สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่ง ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.185	6	0.031	0.802	0.569
	ภายในกลุ่ม	15.143	393	0.039		
	รวม	15.329	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.151	6	0.025	2.498	0.022*
	ภายในกลุ่ม	3.949	393	0.010		
	รวม	4.100	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.26 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามอาชีพในปัจจุบัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และด้านการประชาสัมพันธ์ในการ

เป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น จึงต้องทดสอบเป็นรายคู่ตามวิธีของ LSD (Fisher's Least – Significant Different) ดังตารางที่ 4.27 – 4.28

ตารางที่ 4.27 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

ความคิดเห็นในการนำ วรรณกรรมนิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี	– x	พนักงาน บริษัทเอกชน	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	รับจ้างทั่วไป	ธุรกิจส่วนตัว	แม่บ้าน/ พ่อบ้าน	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
พนักงานบริษัทเอกชน	4.59	-	0.131	0.197	0.004*	0.327	0.025*	0.007*
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.72	0.131	-	0.639	0.207	0.365	0.625	0.202
รับจ้างทั่วไป	4.69	0.197	0.639	-	0.037*	0.599	0.215	0.054
ธุรกิจส่วนตัว	4.81	0.004*	0.207	0.037*	-	0.006*	0.297	0.852
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	4.66	0.327	0.365	0.599	0.006*	-	0.051	0.015*
นักเรียน/นักศึกษา	4.75	0.025*	0.625	0.215	0.297	0.051	-	0.292
อื่น ๆ	4.82	0.007*	0.202	0.054	0.852	0.015*	0.292	-

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 6 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ($\bar{x} = 4.81$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ($\bar{x} = 4.59$)

คู่ที่ 2 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ($\bar{x} = 4.81$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ($\bar{x} = 4.69$)

ตารางที่ 4.28 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำ วรรณกรรมนิราศสุพรรณ มาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดสุพรรณบุรี	- x	พนักงาน บริษัทเอกชน	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	รับจ้างทั่วไป	ธุรกิจส่วนตัว	แม่บ้าน/ พ่อบ้าน	นักเรียน/ นักศึกษา	อื่น ๆ
พนักงานบริษัทเอกชน	4.67	-	0.190	0.720	0.053	0.806	0.317	0.010*
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4.75	0.190	-	0.225	0.609	0.153	0.555	0.178
รับจ้างทั่วไป	4.69	0.720	0.225	-	0.041*	0.855	0.394	0.006*
ธุรกิจส่วนตัว	4.78	0.053	0.609	0.041*	-	0.017*	0.173	0.316
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	4.68	0.806	0.153	0.855	0.017*	-	0.251	0.002*
นักเรียน/นักศึกษา	4.72	0.317	0.555	0.394	0.173	0.251	-	0.029*
อื่น ๆ	4.83	0.010*	0.178	0.006*	0.316	0.002*	0.029*	-

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.28 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 6 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ($\bar{x} = 4.78$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ($\bar{x} = 4.69$)

คู่ที่ 2 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ($\bar{x} = 4.78$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน ($\bar{x} = 4.68$)

คู่ที่ 3 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพอื่น ๆ ($\bar{x} = 4.83$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณ

มาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ($\bar{x} = 4.67$)

คู่ที่ 4 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพอื่น ๆ ($\bar{x} = 4.83$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ($\bar{x} = 4.69$)

คู่ที่ 5 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพอื่น ๆ ($\bar{x} = 4.83$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน ($\bar{x} = 4.68$)

คู่ที่ 6 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพอื่น ๆ ($\bar{x} = 4.82$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา ($\bar{x} = 4.72$)

ตารางที่ 4.29 ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรม นิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด สุพรรณบุรี	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.071	4	0.018	0.686	0.602
	ภายในกลุ่ม	10.182	395	0.026		
	รวม	10.253	399			
2. ด้านการจัดกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.103	4	0.026	0.529	0.714
	ภายในกลุ่ม	19.168	395	0.049		
	รวม	19.271	399			
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.200	4	0.050	2.514	0.041*
	ภายในกลุ่ม	7.862	395	0.020		
	รวม	8.062	399			
4. ด้านขีดความสามารถในการ รองรับของพื้นที่	ระหว่างกลุ่ม	0.519	4	0.130	1.245	0.291
	ภายในกลุ่ม	41.148	395	0.104		
	รวม	41.667	399			
5. ด้านความพร้อมของคนใน ชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.195	4	0.049	1.950	0.101
	ภายในกลุ่ม	9.892	395	0.025		
	รวม	10.088	399			
6. ด้านการประชาสัมพันธ์ในการ เป็นแหล่งท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.094	4	0.023	0.386	0.819
	ภายในกลุ่ม	24.026	395	0.061		
	รวม	24.120	399			
7. ด้านความปลอดภัยและ สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่ง ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.301	4	0.075	1.978	0.097
	ภายในกลุ่ม	15.028	395	0.038		
	รวม	15.329	399			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.073	4	0.018	1.778	0.132
	ภายในกลุ่ม	4.027	395	0.010		
	รวม	4.100	399			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.29 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น จึงต้องทดสอบเป็นรายคู่ตามวิธีของ LSD (Fisher's Least – Significant Different) ดังตารางที่ 4.30

ตารางที่ 4.30 ทดสอบความแตกต่างของการเปรียบเทียบข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ความคิดเห็นในการนำ วรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี	— x	ต่ำกว่า 5,000 บาท	10,001 – 15,000 บาท	15,001 – 20,000 บาท	20,001 – 25,000 บาท	25,001 บาทขึ้นไป
		4.67	4.78	4.68	4.69	4.70
ต่ำกว่า 5,000 บาท	4.67	-	0.002*	0.245	0.219	0.343
10,001 – 15,000 บาท	4.78	0.002*	-	0.010*	0.016*	0.081
15,001 – 20,000 บาท	4.68	0.245	0.010*	-	0.853	0.731
20,001 – 25,000 บาท	4.69	0.219	0.016*	0.853	-	0.815
25,001 บาทขึ้นไป	4.70	0.343	0.081	0.731	0.815	-

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 4.30 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีอายุต่างกันมีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 คู่ คือ

คู่ที่ 1 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท ($\bar{x} = 4.78$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ($\bar{x} = 4.67$)

คู่ที่ 2 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท ($\bar{x} = 4.78$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 – 20,000 บาท ($\bar{x} = 4.68$)

คู่ที่ 3 ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท ($\bar{x} = 4.78$) สูงกว่า ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 – 25,000 บาท ($\bar{x} = 4.69$)

ส่วนที่ 5 ผลการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

ผลการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จำนวน 10 คน โดยสรุปภาพรวม ดังนี้

ด้านความสนใจการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ จะให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นส่วนใหญ่ เพราะสถาปัตยกรรมและโบราณสถานภายในจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นมีมาตั้งแต่โบราณ ไม่ว่าจะเป็น วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร วัดประตูลำธาร วัดพระรูป วัดแค เป็นต้น

ภาพที่ 7 วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร วัดประตูลำธาร วัดพระรูป
ที่มา: ยุทธภูมิ สุวรรณเวช

ด้านความสนใจในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรีโดยเฉพาะการไหว้พระ เพราะในจังหวัดสุพรรณบุรีการเดินทางมาไหว้พระนั้นไม่ต่างจากกรุงเทพมหานคร คือ วัดอยู่ติด ๆ กัน เดินทางสะดวก และสถานที่ต่าง ๆ ยังมีความสำคัญหรือมีการเชื่อมโยงกับนิราศสุพรรณที่ท่านสุนทรภู่เคยแต่ง ไม่ว่าจะเป็น วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร วัดประตูลำธาร วัดพระรูป วัดแค ที่ท่านสุนทรภู่เคยกล่าวถึง

2) ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่สนใจที่จะเข้าร่วมเดินทางกับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามรอยวรรณกรรมนิราศสุพรรณของท่านสุนทรภู่ เพื่อเป็นการสืบสาน อนุรักษ์ และส่งเสริมวรรณกรรมไทยให้เป็นที่รู้จัก รวมถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่ท่านสุนทรภู่เคยได้มาเที่ยว หรือมาพำนักอาศัยภายในจังหวัดสุพรรณบุรี

3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

สภาพเส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการคมนาคมขนส่งที่หลากหลาย มีความสะดวกสบายในการเดินทาง และมีป้ายบอกทางที่ชัดเจน สังกะ และอ่านง่าย

ภาพที่ 8 สภาพบรรยากาศโดยรอบของสถานที่ต่าง ๆ เข้าถึงได้อย่างสะดวก
ที่มา: ยุทธภูมิ สุวรรณเวช

4) ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

จำนวนที่พักภายในชุมชนสามารถจัดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้ เพราะมีหลากหลายประเภท และอยู่ไม่ห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งจังหวัดสุพรรณบุรียังมีการจัดการด้านขยะและน้ำเสียในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

5) ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว

คนในชุมชนส่วนใหญ่ที่มีอายุจะมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว มีความต้องการนำเสนอวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ ภายในชุมชน หรือจังหวัดสุพรรณบุรี โดยผ่านการอธิบายผ่านเรื่องเล่า เช่น นิราศสุพรรณ ขุนช้างขุนแผน หรือผ่านประสบการณ์ตรงของคนภายในชุมชนนั้น ๆ เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ คนในพื้นที่ เป็นต้น เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวภายในจังหวัดของตัวเอง

ภาพที่ 9 บุคคลในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์ คนในพื้นที่ เป็นต้น
ที่มา: ยุทธภูมิ สุวรรณเวช

6) ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

มีการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวให้คนในชุมชนรับทราบ โดยผ่านสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามรอยนิราศสุพรรณ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวภายในจังหวัดสุพรรณบุรี

7) ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร สถานที่จอดรถร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำ หน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 10 สิ่งอำนวยความสะดวกภายในจังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา: ยุทธภูมิ สุวรรณเวช

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมประเภทนิราศสุพรรณที่มีต่อเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนิราศกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการสอบถามจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชากรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยช่วงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 - เดือนกันยายน พ.ศ. 2566 กับประชากรที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในจังหวัดสุพรรณบุรี และใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Questionnaire Online) ที่ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 400 ชุด จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การวิเคราะห์ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศเมืองเพชรตามวรรณกรรมนิราศเมืองเพชร โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test One-Way ANOVA การวิเคราะห์ความสนใจในการนำนิราศเมืองเพชรมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test One-Way ANOVA และใช้การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple comparison test) ตามวิธีของ LSD (Least Significant Difference) สำหรับทำการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยที่ละคู่ เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษา เรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 20 - 30 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษามัธยมศึกษา อาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยเน้น 1) สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี 3) ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี 4) สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ 5) รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี 6) แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 7) งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง ตามลำดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า

1) ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวรรณกรรมนิราศสุพรรณ ไปในทิศทางเดียวกัน

2) ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์มีผลต่อความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ไปในทิศทางเดียวกัน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ

จากผลการศึกษา ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ สามารถสรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ ประเภทสถาปัตยกรรมและโบราณสถานต่าง ๆ ภายในชุมชน เพราะจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน และยังมีวรรณกรรมเด่น ๆ หลายเรื่อง โดยเฉพาะ ขุนช้าง ขุนแผน และมีความเป็นมาที่ยาวนานไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับวรรณกรรมของบรมครูสุนทรภู่ ที่ได้พรรณนาสภาพภูมิประเทศและสถานที่ต่างๆ ตามเส้นทางที่ผ่านไป โดยแทรกบทคร่ำครวญและชีวิตความเป็นมาของกวีตลอดจนนิทานชาวบ้านและตำนานสถานที่ไว้ด้วย จุดมุ่งหมายการเดินทางครั้งนี้ เพื่อค้นหาแรงบันดาลใจสำหรับการเล่นแร่แปรธาตุ ในพื้นที่แถบอำเภอด่านช้างปัจจุบันคณะสุนทรภู่ออกเดินทางจากท่าน้ำวัดเทพธิดาราม ผ่านคลองมหานาค คลองโองอ่าง ออกแม่น้ำเจ้าพระยาเมหรือคลองบางกอกน้อยในปัจจุบัน เข้าคลองบางใหญ่ออกแม่น้ำนครไชยศรีขึ้นเหนือเข้าสู่เขตแม่น้ำสุพรรณบุรี ถึงบางทิ้งขึ้นบกเดินเท้าเข้าป่าที่วังหิน เพื่อค้นหาแร่ปรอทในป่าลึกแต่ไม่พบ จึงกลับมาลงเรือที่บ้านสองพี่น้องระหว่างทางสุนทรภู่ได้แต่งโคลงนิราศ โดยพรรณนาถึงความสวยงามของธรรมชาติ ชื่อหมู่บ้านสถานที่ต่าง ๆ ลักษณะบ้านเมือง พืชพรรณ สรรพสัตว์ วิถีชีวิตชาวสุพรรณเชื้อชาติต่าง ๆ ที่พบเห็นระหว่างทาง ประกอบกับการรำพันถึงหญิงอันเป็นที่รัก เป็นโคลงนิราศยาวถึง 462 บท เนื้อความในโคลงนี้จึงเสมือนบันทึกสภาพบ้านเมืองของเมืองสุพรรณเมื่อเกือบ 200 ปีที่แล้ว ปัจจุบันหลายแห่งยังคงสภาพคล้ายในสมัยสุนทรภู่หลายแห่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง โคลงนิราศสุพรรณจึงเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่ใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาสภาพเดิม การที่เนื้อหาและฉากในเรื่องถูกผูกให้เป็นตำนานของชื่อสถานที่ในจังหวัดสุพรรณบุรี และกาญจนบุรี เช่นวัดป่าเลไลยก์ วัดแค วัดตระโกร บ้านไร่ฝ้าย บ้านท่าสิบเบี้ย เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันของชาวสุพรรณต่อนิทานเรื่องนี้ ยิ่งเมื่อได้รับเลือกไปประพันธ์เป็นกลอนเสภา ที่ได้รับยกย่องเป็นสุดยอดแห่งกลอนเสภาไทยจากวรรณคดีสโมสรสมัยรัชกาลที่ 6 ยิ่งเป็นความภาคภูมิใจของชาวสุพรรณและถือเป็นเอกลักษณ์ของเมืองสุพรรณมาตั้งแต่อดีต และยังถือว่าเป็นการสร้างสรรคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมกับการท่องเที่ยว: เศรษฐกิจ (การท่องเที่ยว) สร้างสรรคจากฐานรากวัฒนธรรม พบว่า วรรณกรรมถือเป็นส่วนที่สำคัญในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติและวรรณกรรมมักจะถูกนำไปดัดแปลงเป็นศิลปะด้านอื่น ๆ เพราะวรรณกรรมเป็นตัวแทนของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนและสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมมาทุกยุคทุกสมัย ปัจจุบันยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม (Soft Power) ถูกนำมาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของขีดความสามารถของแต่ละประเภทและยังถือเป็นแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจยุคใหม่ที่เรียกว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) อันเป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ถูกนำมาใช้เป็นหนึ่ง

ในยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศของหลาย ๆ ประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นได้รับการจัดอันดับเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถทางวัฒนธรรมเป็นอันดับต้น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นการดัดแปลงใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของประเทศไทยผ่านวิธีการของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) จึงถือเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดยดัดแปลงวรรณกรรมที่มีความโดดเด่นเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวผ่านการเชื่อมโยงตลอดจนวิเคราะห์ข้อดีของวัฒนธรรมที่ส่งทอดถึงกันในลักษณะของสหวิทยาการ แล้วดัดแปลงเป็นการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ตามบริบทปัจจุบันโดยสามารถดำรงเนื้อหาสำคัญหรือสื่อความหมายถึงความโดดเด่นของวรรณกรรมนั้น ๆ ได้อย่างน่าสนใจ อีกทั้งนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ยังมีปรากฏคำสอนหลักธรรม รวมถึงการสร้างสรรค การเล่นคำ เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ และยังสอดคล้องกับพุทธภูมิ สุวรรณเวช เสรี วงษ์มณฑา ขวลิย์ ณ ถลาง และชัชชนะ เตชคณา (2567) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีตามรอยกวีนิพนธ์นิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ของนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามรอยกวีนิพนธ์นิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวมากกว่า 2 ครั้งต่อปี ลักษณะการเดินทางแบบครอบครัว จำนวนวันที่เข้าพัก 2 - 4 วัน ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้ง 15,000 บาทหรือต่ำกว่า สิ่งดึงดูดใจในการเดินทางท่องเที่ยว คือ ความสวยงามของธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ การไหว้พระ ทำบุญ และแหล่งท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวที่สนใจ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และ 2) การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามรอยกวีนิพนธ์นิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ จังหวัดเพชรบุรี พบว่าการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นด้านภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด คือ รู้สึกได้พักผ่อนระหว่างที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี และรู้สึกได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี รวมไปถึงสอดคล้องคุณทศ เพ็ชรเสนา (2564) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ด้วยแรงบันดาลใจจากคุณค่าของวรรณกรรม ผลการศึกษา พบว่า แรงบันดาลใจจากวรรณกรรมในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ประกอบด้วย 1) สร้างอัตลักษณ์ให้กับพื้นที่ 2) สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 3) สร้างสิ่งดึงดูด (ฮิม) 4) สร้างแรงบันดาลใจ และ 5) นำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับจินตนาการ ในการศึกษาคุณค่าเชิงประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์พบว่าคุณค่าเชิงประสบการณ์ที่แหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ต้องการส่งมอบให้คือ ด้านสุนทรีย์รส การยอมรับ การเข้าร่วม ความประทับใจ ความแปลกใหม่ ประสบการณ์เสมือนจริงและความชื่นชอบสำหรับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรอย

ภาพยนตร์คือ 1) นำจุดเด่นของวรรณกรรมมาใช้ในการสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว 2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถตอบสนองกับจินตนาการของนักท่องเที่ยว 3) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

5.2.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี

จากผลการศึกษาความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

ความคิดเห็นในการนำวรรณกรรมนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี ความคิดเห็นส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ควรจะต้องมีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมนิราศสุพรรณให้คงอยู่เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจกับผลงานที่สร้างชื่อเสียงอีก 1 เรื่องให้กับบรมครูสุนทรภู่ และยังสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดสุพรรณบุรี อีกทั้งยังอยากให้มีการจัดศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้ความรู้ในด้านของวรรณกรรมนิราศสุพรรณบุรี จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรีเพิ่มมากขึ้น และควรจะมีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณขึ้นในวันสำคัญภายในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนำนิราศสุพรรณมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสอดคล้องกับชุมพล รอดแจ่ม (2556) ได้ทำการวิจัย เรื่อง เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยทำให้ทราบถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวได้แก่ คำบอกเล่า การแสวงหาสถานที่ ทำบุญ การมาไหว้พระ การชมโบราณสถาน และศึกษาศิลปวัฒนธรรม มีคนรู้จักชักชวน มาให้อาหารปลา ทราบจากสื่อออนไลน์ (Internet) เห็นป้ายประชาสัมพันธ์ตามไหล่ทาง มาซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเป็นเส้นทางผ่าน การแนะนำจากรายการโทรทัศน์ และตั้งใจมาทานอาหาร ส่วนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวประกอบด้วย ค่าน้ำมันรถยนต์ ค่ารถโดยสาร(กรณีที่ไม่ได้ใช้รถยนต์ส่วนตัว) เงินทำบุญค่าดอกไม้ ธูปเทียน ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ชื่อของฝากของที่ระลึก ค่าอาหารปลา ค่าเช่าวัตถุมงคล ค่าต้นไม้ ค่าปุ๋ย ค่าดิน และค่ากระถาง ต้นไม้ สำหรับระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวเฉลี่ยทั้ง 7 สถานที่ใช้เวลาทั้งสิ้น 7.40 ชั่วโมง (ไม่รวมการเดินทางระหว่างสถานที่) จำนวนสมาชิกที่มาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2 คน จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยวในสถานที่เดิมโดยเฉลี่ยคนละ 2 ครั้งและจากการสอบถามนักท่องเที่ยว 34 คน จาก 35 คน ตอบว่าจะกลับมาท่องเที่ยว อีก ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเดินทาง โดยเริ่มต้นที่วัดบางไกรในและสิ้นสุดที่วัดบางขุน โดยมียะทางที่ใช้ในการเดินทางทั้ง 7 สถานที่รวมทั้งสิ้น 24 กิโลเมตร ต้นทุนค่าน้ำมันประมาณ 96 บาท ระยะเวลาที่ใช้เดินทางทั้ง 7 สถานที่ คือ 1 ชั่วโมง 14 นาที และระยะเวลาที่ใช้ท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ใช้ระยะเวลา 7 ชั่วโมง 40 นาที รวมระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางและ

ห้องเที่ยวทั้ง 7 สถานที่ คือ 8 ชั่วโมง 54 นาที ข้อเสนอแนะจากการศึกษา หน่วยงานราชการในระดับท้องถิ่น ควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนถึงความพร้อมในการปรับปรุงพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวในระยะยาวเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หน่วยงานราชการระดับท้องถิ่นหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา มีการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยว ในด้านการพัฒนาทางกายภาพ ควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ เส้นทางเดินทาง และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว ให้พร้อมสำหรับการบริการนักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับอมรรัตน์ เปี่ยมดนตรี และศุภกรร์ ดิษฐพันธ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า 1) การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี จะช่วยเพิ่มศักยภาพและคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีได้ เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน เช่น มีสถานที่จริงที่กล่าวถึงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีการสร้างคัมภีร์ขุนแผน บ้านขุนช้าง รูปจำลอง ภาพจิตรกรรมในวรรณกรรม มีถนนสายสำคัญในจังหวัดสุพรรณบุรีที่ตั้งชื่อตามตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งมีความสอดคล้องตามแนวทางการใช้วรรณกรรมเพื่อการท่องเที่ยว และตามแนวทางตัวอย่างการดำเนินการที่ดี สามารถนำมาสร้างสรรค์และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงชุมชนในท้องถิ่น ควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเพื่อเป็นการสร้างระบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ช่วยกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยังเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน 2) นักท่องเที่ยวมีความสนใจในด้านการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด โดยสนใจให้มีการนำวรรณกรรมขุนช้างขุนแผนมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสุพรรณบุรี สนใจให้มีการจัดจำหน่ายของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม และสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจในด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด โดยต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเน้นความเชื่อมโยงในวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมทั้งมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวตามสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมขุนช้างขุนแผน รวมถึงสอดคล้องกับสุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษา พบว่า 1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ วัดสังกัสรัตนคีรี (วัดเขาสะแกกรัง), วัดจันทาราม (วัดท่าซุง), วัดอุโปสถาราม (วัดโบสถ์), แม่น้ำสะแกกรัง วิถีชีวิตชาวแพลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง, แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเกาะ

เทโพ, กิจกรรมถนนคนเดินตรอกโรงยา คงความเป็นเอกลักษณ์สะท้อนเห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถธำรงรักษาความดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี 2. ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีเกิดจากการเศรษฐกิจเติบโตอย่างช้า ๆ เนื่องจากรายได้ในชุมชนน้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือในการสร้างจุดสนใจ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและจริงจัง ขาดการสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนด้านการให้ความรู้ที่ถูกต้องในการใช้เทคโนโลยีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม อยู่ติดแม่น้ำสายหลัก ๆ มีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติคนรุ่นใหม่ไม่มาสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น 3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานีพัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอจนถึงจังหวัดเพื่อสร้างจุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความโดดเด่นเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่ายโดยการร่วมมือทั้งภาครัฐองค์การภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสินค้า OTOP เป็นสินค้าหลักเพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน และยังสอดคล้องกับเอกลักษณ์ เกษมผลกุล (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การสำรวจและศึกษาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ตามรอยวรรณคดีนิราศเรื่องพระประธมของสุนทรภู่” ในจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า การศึกษานิราศพระประธมของสุนทรภู่ในฐานะทุนทางวัฒนธรรม สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ 5 มิติ คือเส้นทาง อาหาร กิจกรรม ของฝาก และวันเวลาเดินทาง โดยบูรณาการให้เข้ากับการท่องเที่ยวได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมนำเสนอ “นิราศพระประธม” ในฐานะเรื่องเล่าประกอบการเดินทาง โดยแบ่งเส้นทางได้เป็น 3 ภาคคือ ภาคธนบุรี (กรุงเทพฯ) - คลองบางใหญ่ (นนทบุรี) ภาคคลองบางใหญ่ (นนทบุรี) - คลองโยง (นครปฐม) และภาคคลองโยง (นครปฐม) - นครชัยศรี (นครปฐม) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้เรื่องนิราศพระประธมของสุนทรภู่เป็นแกนหลักในการเล่าเรื่อง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่รายการการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำให้เกิดการให้คุณค่าและความหมายแก่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม อนุรักษ์ภูมิปัญญาในชุมชน และเกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในชุมชน นำมาสู่การสร้างงานและรายได้ ตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดีในที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ควรมีการรณรงค์ให้จัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงประวัติศาสตร์ โดยอิงละคร นิยาย เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวไทย และสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยให้มากขึ้น

5.3.2 คนในชุมชน รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐต้องช่วยกันรักษาศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่กับคนรุ่นหลังต่อไป

5.3.3 หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนให้มากขึ้น

5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.4.1 ควรมีการศึกษาวรรณกรรมด้านอื่น ๆ ที่นำมาพัฒนางานวิจัยทั้งทางวิชาการ และการบูรณาการร่วมกัน ทั้งในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษา หาข้อมูลแก่บุคคลที่สนใจ

5.4.2 ควรทำการศึกษาการใช้วรรณกรรมนิราศสุพรรณเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีให้ครบทุกที่ เพื่อเป็นการตามรอยกวีนิพนธ์ของสุนทรภู่โดยเฉพาะนิราศสุพรรณอย่างสมบูรณ์

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา และฐิตา วานิชย์บัญชา. (2560). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. (พิมพ์ครั้งที่ 29). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามลดา.
- กฤษณ พล เพ็ชรเสนา. (2564). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ด้วยแรงบันดาลใจจากคุณค่าของวรรณกรรม. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ. (2529). 200 ปีสุนทรภู่ ประวัติ และบรรณานุกรมงานนิพนธ์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2530). “นิราศเมืองสุพรรณ: สุนทรภู่ ในทัศนะสุนทรภู่” ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “สุนทรภู่: ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม” จัดโดยสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับจังหวัดสุพรรณบุรี วันที่ 17-20 พฤศจิกายน 2530
- ชุมพล รอดแจ่ม. (2556). เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วิทยาลัยราชพฤกษ์: นนทบุรี.
- เมทินี วงศ์ธราวัฒน์. (2560). เพลง: วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน สำนักงานวิทยาเขตกำแพงแสน กองบริหารวิชาการและนิสิต.
- ยุทธภูมิ สุวรรณเวช เสรี วงษ์มณฑา ชวลีย์ ณ ถลาง และชัชณะ เตชคณา. (2567). การรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีตามรอยกวีนิพนธ์นิราศเมืองเพชรของกวีเอกสุนทรภู่ของนักท่องเที่ยว. Journal of Roi Kaensarn Academi. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม 2567.
- วนิดา อ่อนละมัย (2015). แนวทางการปรับใช้วรรณกรรมสืบเชื้อสายโดยชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.
Retrieved from: <http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/3711>.
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนทรภู่. (2509). นิราศเมืองสุพรรณฉบับสมบูรณ์ของสุนทรภู่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- (2510). ไตรนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์. (2563). วรรณกรรมกับการท่องเที่ยว: เศรษฐกิจ (การท่องเที่ยว) สร้างสรรค์จากฐานรากวัฒนธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา. 9(1), 82-97.
- หมื่นพรหมสมพัตร (มี). (2544). นิราศสุพรรณ. กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์จำกัด.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อมรรัตน์ เปี่ยมดนตรี และศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2561). การใช้วรรณกรรมขุนช้างขุนแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี. Veridian E-journal Silpakorn University, 8(2), 544-555 (TCI 2)
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล (2561). โครงการการสำรวจและศึกษาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามรอยวรรณคดีนิราศเรื่องพระปฐมของสุนทรภู่ ในจังหวัดนครปฐม นนทบุรีและกรุงเทพมหานคร: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- Manas Chitakasem.1972. "The Emergency and Development of the Nirat Genre in Thai Poetry" Journal of Siam Society, July, 60, 2 pp. 135-168.
- Reid, Anthondy. 1993. *Southeast Asia in the Age of Commerce 1450-1680*. Volume II:Expansion and Crisis. Bangkok: Silkworm Books.
- Renolds. C.J. 2547. "State Versus Nation in Histories of Nation-Buiding with Special Reference to Thailand," in Thai Khadi Journal 1,2 (เมษายน-กันยายน 2547) 1-30.
- Santanee Phasuk and Phillip Stott. (200)4. *Royal Siamese Maps . War and Trade in Nineteenth Century Thailand Bangkok*: River Books.
- Terweil, B.J. (1989). *Through Traveller's Eyes. An Approach to Early Nineteenth Century Thai History*. Bangkok : Duang Kamol Editions.
- Thongchai Winichakul. (1993). "The Other Within Ethnography and Travel Literature From Bangkok Metropolis to Its Periphery in the Late Nineteenth Century Siam." p. 38-62 in Andrew Turton rdt. *Civility And Savagery Social Identity in Tai States*. Great Britain: Curzon Press.
- Yamane, Taro. (1970). *Statistical an Introductory Analysis*. 2nd ed Takyo: John Weatherhill, inc.

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามเพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมประเภทนิราศสุพรรณที่มีต่อเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนิราศกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. คำตอบหรือข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและจะนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้นจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้ความร่วมมือแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ พร้อมเสนอแนะแนวทางในส่วนที่ควรปรับปรุงต่อไป
4. แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับนิราศสุพรรณ
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย (✓) และตอบคำถามลงในช่องที่ตรงกับกรปฏิบัติของนักศึกษา ทั้งนี้ ขอขอบคุณนักศึกษาทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ

คณะผู้วิจัย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

1. เพศ () 1) ชาย () 2) หญิง

2. อายุ () 1) ต่ำกว่า 20 ปี () 2) 20 - 30 ปี () 3) 31 - 40 ปี
() 4) 41 - 50 ปี () 5) 51 - 60 ปี () 6) 61 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพการสมรส () 1) โสด () 2) สมรส () 3) หม้าย/หย่าร้าง

4. ระดับการศึกษา
() 1) ต่ำกว่ามัธยมศึกษา () 2) มัธยมศึกษา () 3) ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา
() 4) ปริญญาตรี () 5) สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพในปัจจุบัน
() 1) พนักงานบริษัทเอกชน () 2) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ () 3) รับจ้างทั่วไป
() 4) ธุรกิจส่วนตัว () 5) แม่บ้าน/พ่อบ้าน () 6) นักเรียน/นักศึกษา
() 7) อื่น ๆ

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
() 1) ต่ำกว่า 5,000 บาท () 2) 5,000 - 10,000 บาท () 3) 10,001 - 15,000 บาท
() 4) 15,001 - 20,000 บาท () 5) 20,001 - 25,000 บาท () 6) 25,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

ประเภททรัพยากรการท่องเที่ยว	ระดับความสนใจ				
	สนใจ อย่างยิ่ง	สนใจ	เฉย ๆ	ไม่ สนใจ	ไม่สนใจ อย่างยิ่ง
1. สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี					
2. รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี					
3. ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี					
4. แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี					
5. แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี					
6. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ					
7. งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว					
1. ท่านสนใจให้มีการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมนิราศสุพรรณในจังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น					
2. ท่านสนใจนำนิราศสุพรรณมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี					
3. ท่านสนใจให้มีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณขึ้นในวันสำคัญภายในจังหวัดสุพรรณบุรี					
ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว					
1. ท่านสนใจที่จะสร้างปูนปั้นตัวละครที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณและสามารถจับต้องได้ภายในจังหวัดสุพรรณบุรี					
2. ท่านสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนิราศสุพรรณภายในจังหวัดสุพรรณบุรี					
3. ท่านสนใจที่จะเข้าร่วมโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามเส้นทางวรรณกรรมนิราศสุพรรณภายในจังหวัดสุพรรณบุรี					
ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
1. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
2. มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน สังกัด และอ่านง่าย					
3. สภาพเส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีการคมนาคมขนส่งที่หลากหลาย					
ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่					
1. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว					
2. จำนวนที่พักของชุมชนสามารถจัดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้					
3. ความสามารถในการจัดการด้านขยะและน้ำเสียของผู้รับผิดชอบภายในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว					

ความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว					
1. ความต้องการที่จะนำเสนอวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และงานหัตถกรรม ของชุมชน					
2. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม					
3. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมนิราศ สุพรรณของสุนทรภู่					
ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว					
1. การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน					
2. การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวผ่านสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ					
3. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ นิราศสุพรรณมีความชัดเจน และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง					
ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว					
1. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึง สุขอนามัยเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยว					
2. ระบบไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร และโทรคมนาคม ครอบคลุมทุกพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว					
3. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านอาหาร สถานที่ จอดรถ ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำ ภายในแหล่ง ท่องเที่ยว					

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา นิราศสุพรรณ

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมประเภทนิราศสุพรรณที่มีต่อเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาโลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนิราศกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. คำตอบหรือข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและจะนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้นจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้ความร่วมมือแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระพร้อมเสนอแนะแนวทางในส่วนที่ควรปรับปรุงต่อไป

คณะผู้วิจัย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

ตำแหน่งปัจจุบัน.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แนวทางการสัมภาษณ์

1. ท่านให้ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรีในด้านใด

1.1 สถาปัตยกรรมและโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรี

.....

.....

.....

1.2 รูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนภายในจังหวัดสุพรรณบุรี

.....

.....

.....

1.3 ประเพณี และวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี

.....

.....

.....

1.4 แหล่งสินค้าพื้นเมือง และของที่ระลึกในจังหวัดสุพรรณบุรี

.....

.....

.....

1.5 แหล่งอาหารและขนมหวาน และของฝากในจังหวัดสุพรรณบุรี

.....

.....

.....

1.6 สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน ฯลฯ

.....

.....

.....

1.7 งานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง

2. ท่านมีความคิดเห็นในการนำนิราศสุพรรณมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านใดบ้าง

2.1 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.3 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2.4 ด้านขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

2.5 ด้านความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว

2.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.7 ด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ขอขอบคุณทุกท่านอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นายยุทธภูมิ สุวรรณเวช
ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

๑. ประวัติส่วนตัว

วัน/เดือน/ปี เกิด ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๙

สถานที่ติดต่อ

สาขาวิชาภาษาไทยประยุกต์ ฝ่ายวิชาการและวิจัย
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
๘๖ ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

เบอร์โทรศัพท์

๐ ๒๖๖๕ ๓๗๗๗ ต่อ ๘๓๓๓

เบอร์โทรศัพท์มือถือ

๐๘ ๑๙๐๔ ๖๐๐๓

อีเมล

yutthapoom.s@rmutp.ac.th

๒. ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ. ที่จบ	คุณวุฒิ	สาขาวิชา	สถานศึกษา
๒๕๖๗	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	การจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม	มหาวิทยาลัยพะเยา
๒๕๓๖	การศึกษามหาบัณฑิต	ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๒๕๓๐	ศึกษาศาสตรบัณฑิต	ภาษาไทย	มหาวิทยาลัยศิลปากร

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

- คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

๑. งานวิจัย

๑. ผลของการใช้กิจกรรมการสอนอ่านเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวาทะระหว่างครูกับนักเรียนที่มีต่อความสามารถในการอ่านเข้าใจความภาษาไทย (งบประมาณเงินผลประโยชน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๔๒)

๒. ทักษะคตินักศึกษาศาสนาเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพัฒนการพระนครต่องานกิจกรรมนักศึกษา (งบประมาณเงินผลประโยชน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๕๓)

๓. ความคาดหวัง และความพึงพอใจในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ภายในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครของนักศึกษาและบุคลากร (งบประมาณเงินผลประโยชน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๕๑)

๔. ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครในทัศนะของผู้ประกอบการ (งบประมาณเงินผลประโยชน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๕๑)

๕. แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนดีเด่นทางการกีฬาและนันทนาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (บทความวิชาการ วารสารศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง) มทร.พระนคร ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔)

๖. นาฏศิลป์ไทยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของประเทศไทย (บทความวิชาการ วารสารการบริหารนิเทศและนวัตกรรมการท่องเที่ยว ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๘ เดือนสิงหาคม ๒๕๖๕)

๗. การใช้วรรณกรรมนิราศเมืองเพชรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๕)

๘. วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษานิราศสุพรรณ (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๖)

๙. รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเสมือนจริง กรณีศึกษา เรือนหมอพร คณะศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ วิทยาลัยสถาบัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๖)

๑๐. วิเคราะห์ตัวละครในวรรณกรรมจีน สามก๊กที่ใช้ในการบริหารงานภายในองค์กร (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๗)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นางสาวศุภวรรณ กุศลธรรมรัตน์

๒. ประวัติส่วนตัว

วัน/เดือน/ปี เกิด

๑๙ มีนาคม ๒๕๓๐

สถานที่ติดต่อ

ฝ่ายกิจการนักศึกษา

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

๘๖ ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา

เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

เบอร์โทรศัพท์

๐ ๒๖๖๕ ๓๗๗๗ ต่อ ๘๓๒๕

เบอร์โทรศัพท์มือถือ

๐๖ ๓๒๒๙ ๔๒๔๙

อีเมล

supawan.k@rmutp.ac.th

๓. ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ. ที่จบ	คุณวุฒิ	สาขาวิชา	สถานศึกษา
๒๕๕๒	บริหารธุรกิจบัณฑิต	การจัดการโรงแรมและ การท่องเที่ยว	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

๔. ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์

๕. งานวิจัย

๕.๑ หัวหน้าโครงการวิจัย: แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุของผู้ปฏิบัติงานพัสดุ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๓)

๕.๒ หัวหน้าชุดโครงการวิจัยย่อย: การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพใน จังหวัดเพชรบุรี (งบประมาณผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖)

๕.๓ ผู้ร่วมวิจัย :

๑. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๒)

๒. การพัฒนาระบบบริหารงานพัสดุ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๓)

๓. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๔)

๔. รูปแบบการเรียนการสอน และระบบการบริหารจัดการเรียนการสอนแบบ New Normal คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ วิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๔)

๕. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตำบลต้นมะพร้าว อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๕)

๖. แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรีโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๕)

๗. บทบาทของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๖)

๘. วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิราศของสุนทรภู่กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษานิราศสุพรรณ (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๖)

๙. รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเสมือนจริง กรณีศึกษา เรือนหมอพร คณะศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ วิจัยสถาบัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๖)

๑๐. วิเคราะห์ตัวละครในวรรณกรรมจีน สามก๊กที่ใช้ในการบริหารงานภายในองค์กร (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๗)

๑๑. การศึกษาปัญหาและกระบวนการในการพัฒนาการบริหารงานพัสดุ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๗)

๑๒. ความต้องการในการให้บริการแนะแนวของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินรายได้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๗)

๑๓. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (งบประมาณเงินกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประจำปี ๒๕๖๗)